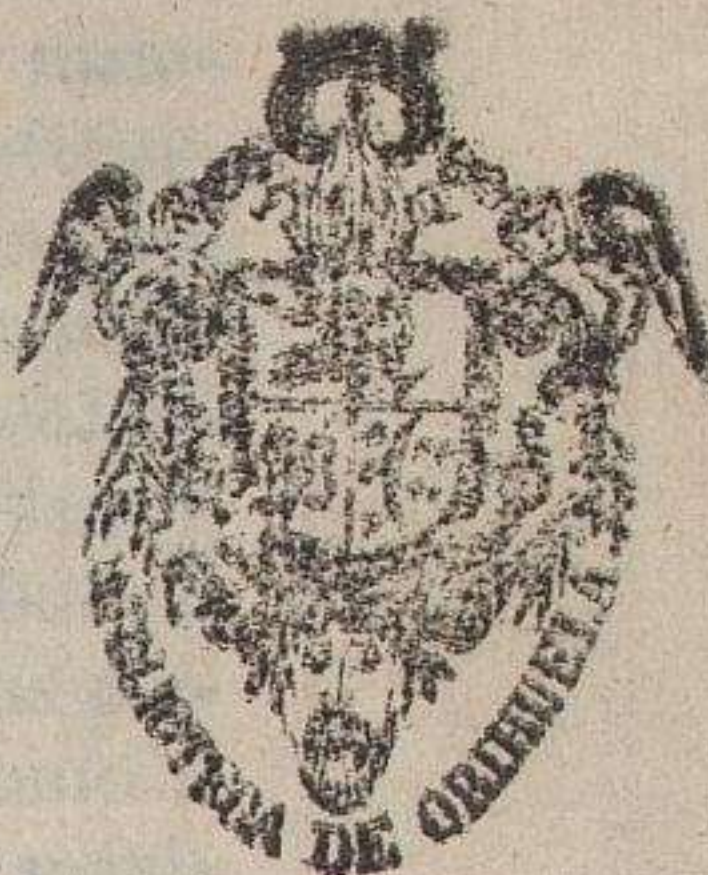
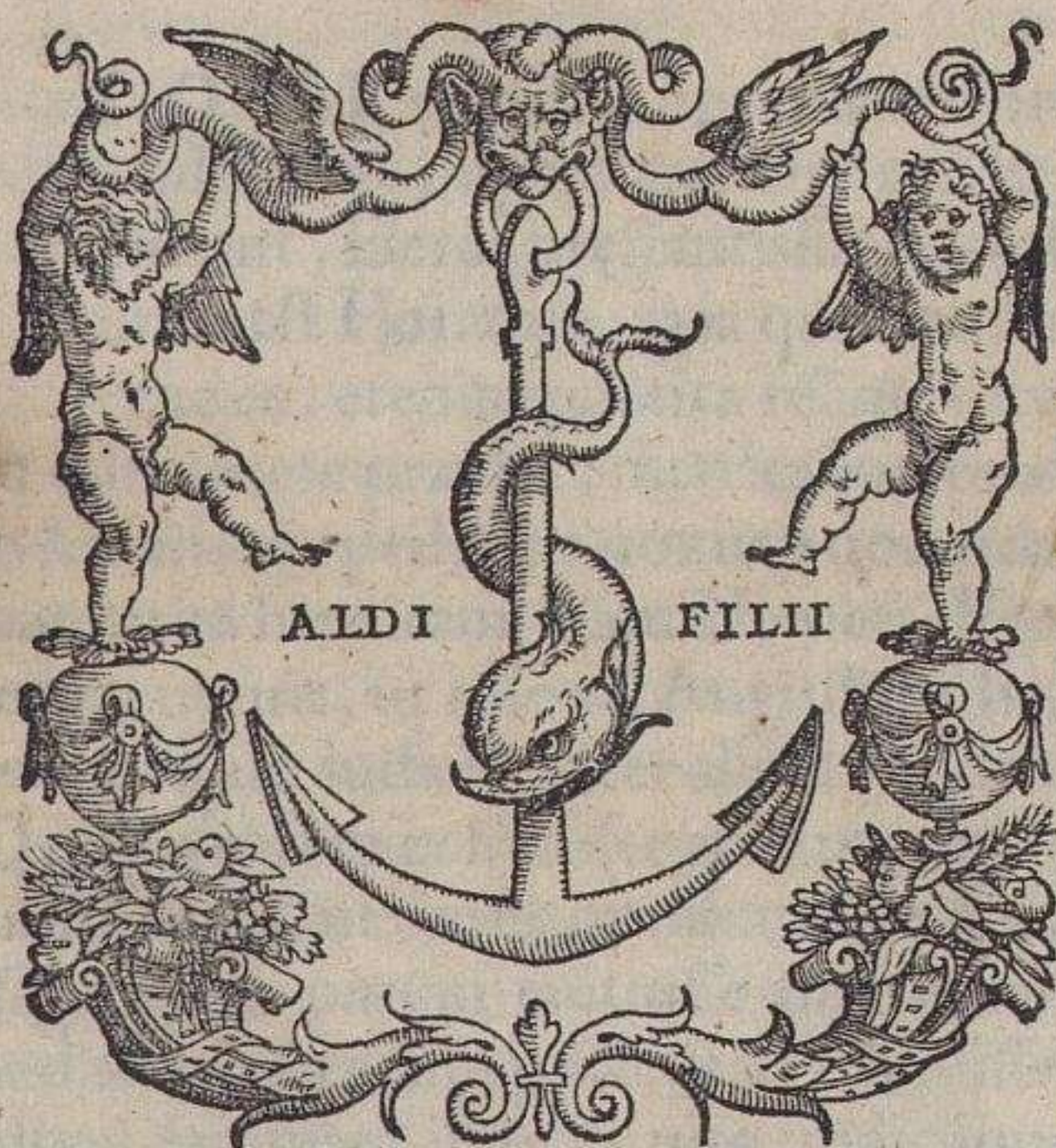

S.
D.
O.
T.

8
30

FRANCISCI PHILIPPI
 PEDIMONTII ECPHRASIS IN
 HORATII FLACCI ARTEM
 POETICAM.

Cum priuilegio Pauli I I I. Pont. Max.
 & Senatus Veneti.

VENETIIS, M. D. XLVI.

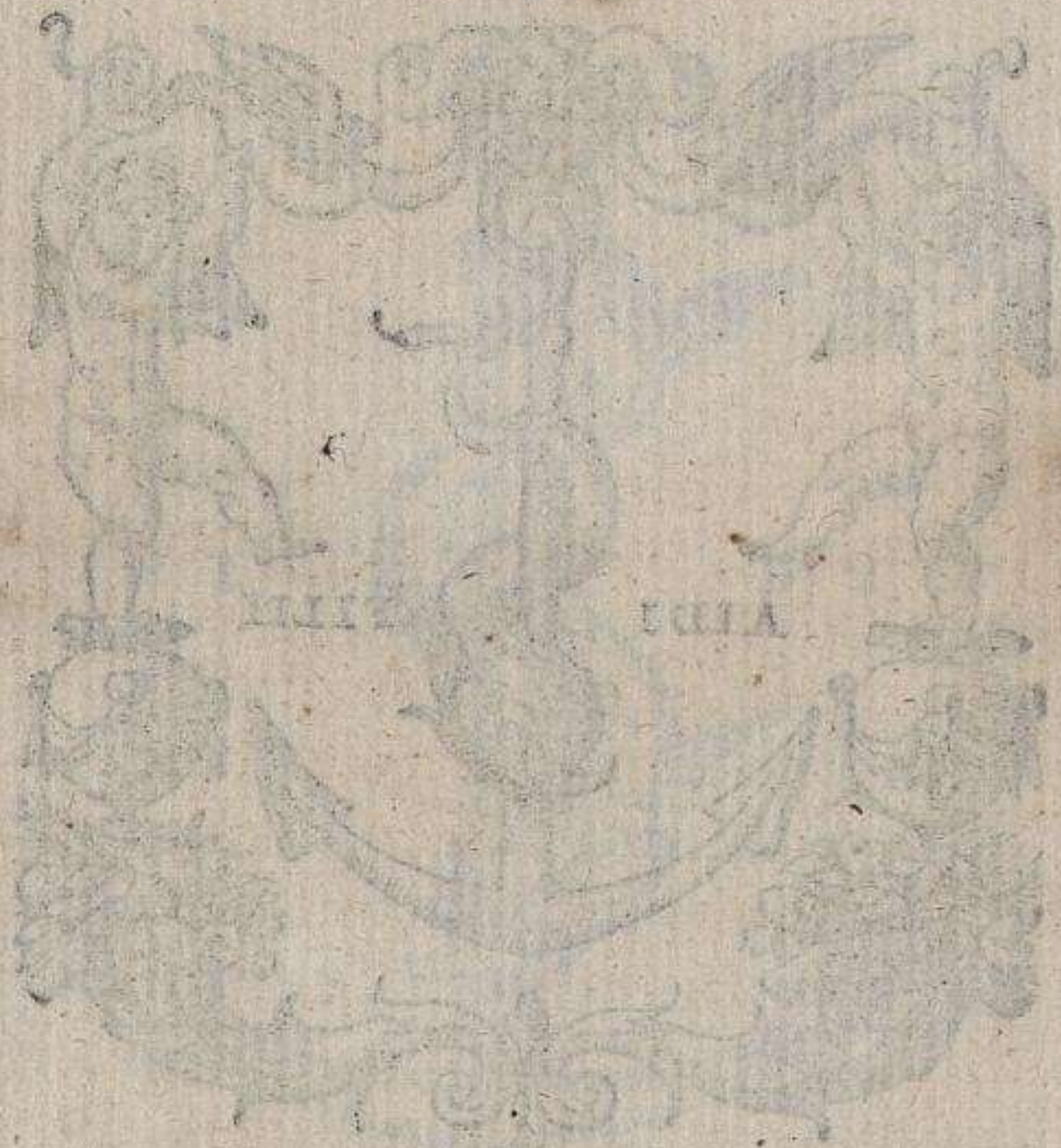
Ad usum Martini Vallinque, abbas Ambron.
 R. 8430 (2) *non tamen eius consensu.*

FRANCISCI PHILIPPI

PEDIMONTII ECCLIASTICIS IN

MORALI FLACCI ARTEM

POETICAM.

Comptulogio Pauli I I. Pont. Max.

et Senatus Venet.

VENETIIS, M. D. XLVI.

RAYNVNTIO FARNESIO,

P. ALOYSII F. PAULI III. PONT. N.

DIGNISS. CARDINALI NEAPOLITANO,

PATRONO'QVE OPTIMO FRANCI=

SCVS PHILIPPVS PEDI=

MONTIVS S. D.

I QVI unquam optimarum artium præcepta tradiderint, optimarum'ue rerum artes conscripserint, Heros præstantissime, laudem meruerunt; unus est Horatius, mea quidem sententia, præferendus. etenim poetica reliquis artibus tum excellentia, tum difficultate præstat; metrica'que oratio ut equestris solutam ab humilitate pedestris nomine uocandam antecedit.

Qui, etsi natura ad heroicam illam Homeri Virgilij'que maiestatem accedere uetuit, ut ipse ad Augustum ingenue fatetur, certo tamen acri'que iudicio inter alios tanquam stella fulgens emicat. Quod quidem in huiusce artis præceptionibus conscribendis planum fecit (ut omne carminum genus pene' absoluisse, in'que satyra non parum enituisse omittamus.) Nam si nullum aliud monumentum posteritati reliquisset, omnibus uel conuiuentibus summam ingenij uim, iudicij'que pondus plane' hoc libello ostendisset. Qui semper est pro puluino a studiosis habendus, nocturna manu uersandus ac diurna, maximi emolumentum causa; tum ut obscuritas, que a lectione quâplurimos reiecit, peruincatur. Nemo enim Horatij mentem, sensus'que abstrusos percepit meo iudicio, qui poeticam uim omnem non perculluerit; cum ars que'que ex cognitis, ac penitus perspectis rebus constet. At quid inde, quæret aliquis, fructus? omnibus profecto de scriptis non tantum carmine, uerum etiam & quandoque soluta oratione, exactum, rectum, acerrimum'que poterit iudicium facere qui opusculi præcepta huius assecutus fuerit. Sed cum plerique grammatici in eius interpretatione desudarint, nullus eorum, quos adhuc legerim, scopum atti-

git. Eruditiores enim (ut de ineptis literatoribus, quos grammatistas uocant, perpetuum habeatur silentium) dum multa, quæ nihil ad rem, affectarunt, lucem inferre conati tenebras fortasse obdlexerunt. Quod nimis arroganter dictum haud prius existimes uelim, quàm nostram hanc lucubratiunculam cum aliorum commentarijs contuleris. Quam quidem dum coagmentarem, cunctos interpretes euoluisse non inficio; & plerunque eorum expositioni adhesisse, si quæ arridebat; sepe uero meam interposuisse sententiam. Sed utcunque studiosi consulent, id unum affirmare audeo; clariorem lucem, quàm unquam antea illuxerit, hac mea ex phrasi Flacco accessisse; multaque præterea cognitu digna. Si uero offendes aliqua parum accurate conscripta, quæ ingenij tui offendant magnitudinem, scito Patrone optime, quòd hæc, dum familiaribus meis poeticam explicabam, ad domesticum usum exaraueram; nunquam fore prospiciens, ut in eruditorum manus, quibus perpenduntur ingenia, deuenirent. Nunc autem amicorum iussu foras dare coactus tibi dedico, cum haud nescius sim, quantum Farnesiorum ueteri, atque illustri familiæ res literaria debeat. Paulus quippe Pontifex Max. auus tuus literatissimos uiros, doctrinarumque studijs deditos in amplissimo dignitatis gradu collocauit; adeoque bonarum artium studiosos in dies magis auget, fouet, atque extollit; ut merito eum ad consopitas literas excitandas, amplexandasque, imo uirtutem omnem amplificandam, augendam, conseruandamque Deus Opt. Max. hominibus uicarium constituerit. Adactus præterea sum, ut ad te confugerem, non tam uirtutis tuæ fama, quàm uirtute ipsa, atque humanitate. præsertim quòd in literarum studio tantum profecisti, quantum ea ætate nemo unquam alius. Et, ut audio, poeticæ huius lectione admodum delectaris. Quod mihi ingenij tui pariter, atque iudicij clarissimum est indicium. Nam in literis non postremas obtinet partes, qui Horatium ex poetis peculiarem sibi auctorem sumpserit, imo doctus uir, aut eruditus nequaquam est uocandus, qui in tali arte perdiscenda non elaborauerit; contraque ineruditus, indoctusue minime nuncupandus, qui in ea profecerit. Agnoscis & hanc pontificiam sententiam? ingenuè fateri per quem profecerim malo, quàm

quàm in furto deprehendi. Quòd si a' tanto uiro id opus probabitur, in eandem sententiam omnes ituros certo scio. Sin autem secus eueniet, inclyti saltem nominis clypeo munitum contra maleuolos tuto exhibit. Cæterum haud ignoro, quàm munusculum hoc amplitudini tuæ non conueniat, quam ue paupertate fordescat sua. Ad te enim potius spectabant quæ maiora ab hominibus dicari solent. Quippe qui a' generosa stirpe ortus, atque præstantissima, omni bonorum genere excellis; animi inquam, corporis, utque nil amplius ad laudis cumulum desideretur, externorum; quæ a' philosophis fortunæ tribuntur. Tibi nanque omnes animi pariter, & corporis dotes in seuit natura (abest profecto adulatio, adestque ueritas.) Tibi præterea fortuna, quæ plerunque uirtuti ac bonitati aduersatur, mirum fauet in modum. idque merito, & non absque Dei nutu. sanctissime enim, & uerè Christi religioni adeo addictus es; ut iure eum dignitatis obtineas gradum, quo inter principes ecclesie fulges. Ecquid præterea? ea liberalitate fungeris, ob quam Aristoteles expetendas opes fere' censebat. omitto comitatem, qua animos allicis; omitto optimos mores; omitto, quod raro cuiquam contingit, seniles cum grauitate curas in iuuenta. omitto denique accuratam circumspectionem, circumspectamque considerationem in re quaque obeunda. spero tamen, quòd læta fronte, ut soles, munusculum hoc admittens animi ardore compensabis; mirumque agnosces desiderium mea omnia, imo dignitati tuæ me ipsum dedicandi. Quòd si tantillum uoluptatis apportasse intellexero, maiora moliar, nouosque partus in dies edere conabor. Vale.

PRESIUS LECTORI.

Quoniam Pedimontius doctus & præceptor meus Ecphrastica lege astrictus multa omisit, quæ alioquin ad textus explanationem attinebant; idcirco operepretium facturus mihi uisus sum, scholia quædam adiungere. tu uero æqui bonique consule, & Vale.

*V*mano capiti ceruicem pictor equinam
h Jungere si uelit, & uarias inducere plumas
*V*ndiq; collatis membris, ut turpiter atrum
*D*esinat in piscem mulier formosa superne:
*S*pectatum admissi risum teneatis amici?
*C*redite Pisones isti tabulae fore librum
*P*ersimilem, cuius, uelut aegri somnia, uanae
*F*ingentur species, ut nec pes, nec caput uni
*R*eddatur formae. Pictoribus atque poetis
*Q*uidlibet audendi semper fuit aequa potestas.
*S*cimus, & hanc ueniam petimusq; damusq; uicissim,
*S*ed non ut placidis coeant immitia, non ut
*S*erpentes auibus gementur, tygribus agni.

L A T O, diuinus ille philosophorum princeps, mundi
Popificem Deum rerum omnium, quas creat, species for-
 masue (ita enim interpretatur Cicero quas ille ideas uo-
 cat) penes se habere, easque tanquam pictas tabellas, & quodam
 modo exemplaria quaedam mente inspicientem inferiores hasce
 diuinitate sua proferre asserbat. necesse enim est artificem
 earum rerum, quae a se fiunt, priusquam manum admoueat, pre-
 cognitam habere notitiam; animoque praevidere formam, cuius
 exemplo opus quodque informet. sic itaque in omni arte, pin-
 gendi maxime, fingendi, atque sculpendi; quae quidem eodem
 imitationis tramite cum poesi Aristoteli incedere uidentur; pri-
 mum est animo prospicere quid quisque facturus sit. siquidem
 pictor nunquam tabulam aliquam preclare depinget, ni formam
 illam animo praeviderit; neque fictor imagunculam e' cera argil

laue, aut sculptor saxo recte formabunt, ni cogitatione prius effinxerint. Poeta quoque, priusquam calamum sumat, necesse est, ut pectore operis concipiat formam, ipsamque poema disponat. Igitur Horatius noster de arte poetica precepta daturus præcipit id, quod primum ac præcipuum est, Ne, cum totius operis futuri speciem, & quasi imaginem quandam præparamus, ueluti ægroti cum somniant, uanas ideas mente concipiamus. Irridebitur quippe Poeta, qui uarias species commiscebit, cuiusque animus in condendo poemate uanis somnijs, & (ut ita dicam) delirationibus distrahetur haud secus, ac pictor; qui in tabella monstrum aliquod præter naturæ, a qua nulla ars discedere debet, imitationem exhiberet. cuiusmodi, si caput haberet humanum, collum equi, reliquum corpus plumis obfitum, tandemque superiori parte uultu muliebri formosum, in feriori in turpem piscem desineret. quemadmodum Homerus monstruose chimæram expressit.

Προσδελέων, ὅπθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα;

uel potius de Scylla aut Charybdi poetæ fabulantur. Nam eiusmodi monstra innuit auctor, mea quidem sententia, dum inquit;

*Vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne.*

Quippe Maro consulto eius scopuli naturam poeticis pigmentis coloratam exprimens ita Scyllam depinxit.

*Prima hominis facies, & pulchro pectore uirgo
Pube tenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas utero commissa luporum.*

Necnon huiusmodi somnia fingentes in aliud grauius peccatum incidunt. nam dum opus uarijs refertum portentis per insana fragmenta uariabitur, materiæ series minime cohærens nunquam continuabitur; ac poematis primæ partes cum postremis non conuenient; minime uel totum ipsum, quod (ut inquit Aristoteles) ex principio, medio, ac fine constat, absoluetur; eritque formæ persimile, quæ capite & pedibus careat. Nam quod de poetarum nimia licentia uulgo fertur, eis licere quicquid libeat, non sic libera datur facultas, ut a natura omnino recedant; cuiusmodi esset serpentes auibus, tygribus agnos adiungere, ac mansuetissima immitioribus comparare. Quæ enim fin-

guntur, conuenire debent cum natura, atque ab ea nullatenus discrepare. Verum in excogitandis figmentis Homerum in primis omnis poeticæ uirtutis fontem imitandum proponit Aristoteles, qui maxime ante alios docuit, quonam pacto mendacium dici effingique oporteat,

NON ESSE A MATERIA DISCEDENDVM.

*Inceptis grauibus plerunque & magna professis
Purpureus, late qui splendeat, unius & alter
Assuitur pannus, cum lucus & ara Dianæ,
Aut properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus.
Sed nunc non erit his locus. & fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc? si fractis enatat expes
Nauibus, ære dato qui pingitur. Amphora coepit
Institui, currente rota cur urceus exit?
Denique sit quoduis simplex duntaxat, & unum.*

Cauendum omnino est, ne magna proposita re in uarias friuolasque egrediamur descriptiones; ac ne, dum luxuriantis ingenij petulantia flosculos affectare admodum uelimus, a materia ipsa discedamus, nam etsi poetarum digressiones quandoque splendent, opusque ipsum decorant; unaque & altera descriptio si commode & perapposite, tanquam purpureus pannus, assuantur, plerunque coruscant; damnantur tamen, cum propositæ materiæ non conueniunt. Nimum quippe erit indecens, si poeta magna professus & grauiâ, tenui tempestatum, pluuiarum, lucorum, amniumue descriptione occupabitur, tum præcipue, cum res ipsa expetere non uidebitur. Similis quoque erit poeta, qui a proposito discedens nimis in parergis immorabitur

morabitur, pictori; Qui cum in laboris mercedem accepto
 ære naufragum hominem disiecto temone, abrupto malo, uelis
 antennisque dispersis, mare euomentem, ac sine ulla spe ena-
 tantem, ipsam tamen ratem natantes uel tabulas apprehenden-
 tem pingere deberet; qualem Homerus Vlysssem descripsit; cu-
 pressum effingat; aut alia id genus, quæ res non postulat.
 Comparabitur etiam figulo, qui cum amphoram inchoarit, sum-
 pta translatione pro altiori materia, in urceum desinat, pro uilio-
 ri & abiecta. Poema denique unum, simplex, atque omnino
 proposito cõgruens usque ad finem esse oportebit; minimeque
 refertum implicatum uel ijs, quæ nihil ad rem.

D E S T I L O .

*Maxima pars uatum, pater, & iuuenes patre digni,
 Decipimur specie recti. Breuis esse laboro,
Obscurus fio: sectantem leuia nerui
 Deficiunt, animiq; : professus grandiat urget,
 Serpit humi tutus nimium, timidusq; procellæ.*

Animaduertendum in primis est ne specie boni decipiamur,
 dum scilicet stili breuitatem affectemus, in obscuritatem incida-
 mus. Quod fortasse Horatio ex poetis accidit; ut ipsemet fa-
 tetur hic quorundam opinione, cum inquit, Breuis esse laboro,
obscurus fio. Hoc uideo, inquit Cicero, dum breuiter uolue-
 rim dicere, dictum a me esse paulo obscurius. Nam id uitij
 non tantum equestri, uerumetiam & pedestri oratione plerun-
 que euenit. & forsan eiusmodi crimine maxime laborassent ue-
 teres illi historiarum scriptores, Cato inquam, Pictor, & Piso;
 qui unam dicendi laudem putabant esse breuitatem; nisi perspi-
 cuitati, quæ a Quintiliano sermonis præstantia habetur, adhe-
 sissent; ac magnopere desudassent, ut intelligeretur quid ipsi
 dicerent. Etenim multa sæpenumero existunt, quæ non nisi
 longo orationis contextu propter subiectam materiam explica

ri possunt ; quod si secus fiat , tenebrae obducentur. Oportet ergo poetam exactissimo acerrimoque iudicio praeditum esse ; ne dum mediocre , leniorem , equabilioremue stilum affectabit , languidum , mollem , eneruatum , dissolutumque ostendat. & rursus ne , dum sublimia grandiaue profitebitur , turgidiorum inflatioremque se praebet ; aut hunc euitans in humiliore recidat . Eapropter aequa iudicij lance pensitandum erit , temperamentumque (ut ita loquar) adhibendum ; ne alterum extremorum , quod tanquam crimen philosophorum sententia damnatur , aliquis sequi uideatur ; nimium quid insolens ac turgidum in dicendo , aut contra humile abiectumque demonstras. Quinimmo medium plerunque , in quo sita est omnis uirtus , pro uirili unusquisque aucupari debet ; utque uidebitur res ipsa postulare , ita stilus adaptandus . Quod quidem in Homero praecipue Vergilioque deprehenditur ; modo enim in Heroicam altitudinem sese extollunt , modo in mediocritatem deprimuntur . incensi quandoque concitati , ubertate ac nimia luxurie redundantes ; rursus temperati , sedatiores , sobrij ac ieiuni , diligentissima materiei habita ratione , omnibus apparent ; qui in eorum lectione paululum desudauerit . Cui enim non perspicuum est Maronem nostrum omnis poeticae uirtutis instar poemata sua uario stilo , atque ad rem perapposito temperasse ? Quam lenem , placidum , mitem ueluti humilimus ac simplex pastor in pastorum ludicris colloquijs conscribendis se praebuit ? Rursus assurgente materia a pastoritia leuitate discedens ad grauitatem sese erigebat . quod apparet in Pollione ac Sileno . At in re rustica pertractanda mediocritatem quandam adhibuit ; cantumque heroica tuba , ac pastorali fistula temperauit . Non tamen quin quandoque extra praescriptos fineis egrediens ab humilitate mediocri non discedat . quod facit ubi C. Iulij Caesaris indignissimam caedem grauiter & non sine stomacho conqueritur . Demum ad arma canenda postmodum ascendens , & quasi classicum inflans , Dij immortales , quo spiritu , quo flatu , quo denique furore intonat ? adeo sibi poeticam omnem gloriam , dignitatemque uendicauit (Homerum semper excipio) posterisque scribendi quodammodo facultatem eripuit . quia nemo ad tantam ingenij magnitudinem ne prope quidem unquam accedet.

DE VARIANDO POEMATE.

*Qui uariare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum siluis appingit, fluctibus aprum,
In uitium ducit culpæ fuga, si caret arte.*

In uariando poemate erit iudicium acre adhibendum, ut quid conueniat accurate diligenterque circumspeciamus. Decet autem in primis ipsum opus uarium efficere, poeticis uel coloribus ac figmentis ornatum reddere; cum alioquin admirationem, oblectationemque, qui poetarum est scopus, nequaquam præbeat. Poesis enim decorum suum, uenustatem, atque saporem (ut ita loquar) nunquam habebit; nisi a uarietate accipiat condimenta. Nam poetica & artes quamplurimæ nobiles naturam tanquam ducem sequuntur; quæ quidem mirum in modum uarietate gaudet. Quòd si ad historicum spectat historiam ipsam uariam reddere, ut uarietatis oblectamento lectorem detineat (nulla quippe res æque delectat ac uaria lectio) etenim si ieiune rei tantum ueritatem, qui in rebus gestis conscribendis ultimus est finis, nullis adhibitis descriptionum pigmentis, omni que fuce abiecto, quemadmodum annales a uetustissimis exarabantur, explicaret, tædium dubio procul adportaret. Quanto magis poetæ hoc proprium munus erit? qui pictor est loquens. atqui nulla res magis picturam splendescere faciat, quam colorum illa diuersa uarietas. Huiusmodi autem uariandi opus normam diligentissime obseruarunt et poetis, perfecteque absoluerunt Homerus Vergiliusque, duo quidem almæ poesis clarissima lumina; ac Liuius noster in historicis (ut græcos omittam) quem ego fortasse non nimis audaciter historiæ patrem appellare soleo. quo nomine Cicero Herodotum decorauit. Contra uero minime decet in uariando poemate prodigiosa atque monstrifica figmenta comminisci, a natura ipsa recedendo, haud secus ac pictor; qui in fluctibus aprum, in siluis delphinum pingeret. Nisi forte eluisionem illam totius orbis ab Ouidio, atque auctore decantatam depingere uellet, Omne cum Proteus pecus egit

altos uisere monteis; Piscium & summa genus hæsit ulmo,
 Nota quæ sedes fuerat columbis; Et superiecto pauide nata-
 runt Aequore Damæ. Rursus animaduertendum, ne ab
 altero uitio abhorrentes in alterum decidant; nam, ut idē aliās,
 Dum fugiunt stulti uitia, in contraria currunt; ne scilicet prodi-
 giosam hanc uariationem euitando uarietatem ipsam penitus de-
 serant; aut ita rude, incultum, inornatum uel poema efficiant;
 ut legi non mereatur, Charybdimque effugientes in sæuã Scyl-
 lam incidant. Quod quidem indoctorum peculiare est; qui
 nullius artis periti, apposite locis suos splendores, ac diuersorū
 colorum pigmenta collocare nesciunt.

DE TOTIUS OPERIS PERFECTIÖNE.

*Aemilium circa ludum faber Imus & ungueis
 Exprimet, aut molleis imitabitur ære capillos.
 Infelix operis summa, quia ponere totum
 Nesciet. Hunc ego me, si quid componere curem,
 Non magis esse uelim, quàm prauo uiuere naso,
 Spectandum nigris oculis, nigroq; capillo.*

Decretum hoc a poetis minime paruifaciendum, tanquam sacra
 ta lex ab omnibus est seruandum; quo quidem sancitur, eos,
 qui poeticam prouinciam susceperint, aliud uel opus perficien-
 dum receperint, niti admodum oportere; ut omne, quod insti-
 tutum fuerit, absoluant; magisque totius operis perfectiõnem,
 quàm partium animaduertant. Nam (etsi non eo inficias o-
 mnia uel minima in poemate acriori iudicio perpendenda,
 suisque ornamentis decoranda, ut animos legentiũ oblectent)
 tamen si alterum de duobus daretur, facta utriusque compara-
 tione, dignior erit subsannantium morsu, qui totum opus ne-
 quaquam absoluens parteis in eo ita elaboret, ut splendescant;
 quàm qui totum perficiens laudabile, quædam tamen membra
 non ita perfecte consumauerit. Quanto enim præstantius ma-
 iusque

iusque partibus est totum, tanto minus obiurgandus qui peccat in membris, quam qui in toto corpore. Idque Horatius quambrevissime potuit, more suo decrevit, exemplo fabri adducto; qui in statuis ex ære faciendis nihil aliud laude dignum exprimebat, præter duo extrema, ungueis uidelicet & capillos; reliquum uero corpus adeo a naturæ imitatione alienum, quod uix spectandum erat. itaque infelix merito dicebatur eiusmodi operis summa; quoniam absoluere, totoque æneo signo dignitatem, ac uenustatem addere nesciebat. Atqui ego si statuam conflandam mihi curarem, malim effingi turpi naso, alius ue membri deformitate, dum reliquo corpore absolutio uiuum hominem imitaretur; spectandaque foret nigris oculis; qui uenustiores habentur, suntque auctore Plinio corporis pars preciosissima; quippe in eis animus inhabitare fertur; cum intentione, remissione, coniectu, atque eorum hilaritate motus animorum significantur. Esset quoque pulchra ac decora atris capillis, reliquisue membris ita inter se cohærentibus, ut à natura ipsa parum recederet, quam si toto corpore deformi, eius tamen parte aliqua formosa ac laudanda locaretur. Sed notandum hac præceptionis norma in membrorum confectione errata haud tuto permitti; quinimo sanciri, ut unusquisque in totius poematis perfecta absolute magno opere desudet; suisque exornet coloribus, ac ornamentis. Quod si quandoque fieri secus non poterit, quin in alterutro peccet; cum natura hominis erroribus sit obnoxia; à grauiori lapsu, in toto scilicet errare, cauendum erit.

DE INVENTIONE.

*Sumite materiam uestris qui scribitis æquam
Viribus, & uersate diu, quid ferre recusent,
Quid ualeant humeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.*

Potenter pro uiribus,
ac si diceret quantum
quis potest. noue dictum.

Vetus est Apollinis Delphici oraculum, γυνῶδι σὲ αὐτόν, usque a'

uetustissimis temporibus ad nos deductum, atque ab omnibus tantopere celebratum; quo monemur ut nosmet ipsos perno-
scamus, diligenter accurateque humanæ naturæ uim, & condi-
tionem examinemus: ne philautiæ illecebris allecti arrogantia,
aut temeritatis crimen subeamus; ea quandoque assumendo,
quæ nostras uires excedant, ac nullo iure uendicare deceat.

Quapropter merito Horatius præcipit, ut unusquisque in ex-
cogitatione earum rerum, quas pertractandas suscipit, imbecilli-
tatem ingenij sui metiatur; minimeque materiam sua faculta-
te maiorem recipiat; quam uel præ manibus non habeat, aut po-
stea poetico penicillo illustriorem, splendidiorumque reddere
non certo sciat. quinimo id onus suis humeris imponat, quod
facillime sustinere ualeat; eamque demum sibi prouinciam de-
poscat, quam cum dignitate obtineat. Siquidem ex sapientum
decreto ea in re se quisque exercere debet, quam percallet; ac fi-
nis cuiusque artificis est bene & feliciter in arte, unde nomen ha-
bet, sese gerere, opusque susceptum ad unguem perficere.

Nam qui ingenij opibus congruentem materiam elegerit, facun-
dia, ordine, qui lucidum ac splendidum poema reddit, disposi-
tioneque ostendente quid quibus in locis sit collocandum mini-
me uacabit. unde auctor ipse, alijque uiri doctissimi illius felicif-
mæ ætatis maiestate heroici carminis, quam Vergilius naturali-
ter insitam habuit, deterriti canere laudes, ac bella Cæsaris non
sunt aggressi. quis enim (ut idem alibi Agrippæ sese excusans,
quod eius gesta non scribat, eamque prouinciam uario impo-
nens inquit) Martem tunica tectum adamantina

Digne scripserit? aut puluere troico

Nigrum Merionem? aut ope Palladis

Tydidem superis parem?

Qui enim mente ea concipit, quæ suis uiribus assequi nequa-
quam poterit, more Gigantum ad cœlum ipsum aspirans ab ar-
duis inceptis cadet, deorsumque præceps ibit; ac medio itinere
tanquam defessus equus humi procumbet.

DE DISPOSITIONE.

Ordinis hæc uirtus erit, & uenus, aut ego fallor,

*Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præsens in tempus omittat.
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.*

Dispositionis poetice, quæ statim inuentionem sequitur, hoc proprium munus erit; ne à principio continuata rerum serie, historicorum more, materiam ipsam ordinatim profequantur qui poesin profitentur. sed quæ dicenda uideantur in poematis principio, ad medium feruentur; quæ uerius in medio, ad extremum; & quæ in extremo, præpostere in primordio collocentur. Quod quidem, etsi omnes poetæ egregij diligenter obseruarunt, Homerum tamen ac Maronem multo artificiosius absoluisse perspicuum est. Ille enim, quemadmodum historiarum ordo postulabat, cum à raptu Helenæ exordiri debuisset, ab Achillis cedere nescij stomacho atque indignatione magnum poema inchoauit. Hic uero cum ab excidio Troiæ, à Iunonis odio, quo perpetuo Troianos profequeretur, principium duxit; omnemque hunc præposterum ordinem in tribus æneidos prioribus libris mirifice seruauit. Itaque ad hanc sententiam struo. ordinis hæc uirtus erit ac decus, nisi fallor; ut iam nunc in initio dicat, quæ supple, si rerum series attenderetur, postea dicenda forent; & iam differat debentia dici nunc, hoc est quæ ponenda essent in principio differat, postmodum in fine, aut medio dicturus, uel plerunque omittat; prout acre iudicium dictabit. dummodo materiam recto ordinis filo nequaquam intexat. Nam hac de causa præ cæteris Aristoteli diuinus Homerus uidebatur; quòd bellum alioqui principio, medio, si neque comprehensum totum scribere non fuit aggressus. Quidam uero non de totius poematis dispositione hic præcipere auctorem arbitrantur; sed de quibusdam descriptionibus, quæ aliquando occurrunt, ut uideantur tunc apte & congruenter poni debere; attamen si in alium locum referentur, maiorem operi uenustatem sint allatura. Et hinc ultimo carmine statuere eadem quam breuissime repetentem; alia esse à poeta affectanda, alia uero respuenda, & tanquam rudia calamoque indi-

gna penitus omittenda. Nam id demum toto animo expetere poeta debet, proque uirili aucupari, quod poema uarium, elegans, concinnum, suisue coloribus ornatum efficiat. Rursus alij Flaccum hic monere contendunt; poetam quandoque se interponere, ac suas partes permiscere oportere; ut uehementius quod libuerit exprimat, legentiumque mentibus imprimat; & quæ fugienda fugere, quæue optanda optare uideatur. Quo quidem artificio usus est noster Maro, a fæua illa tempestate abhorrens, cum ait.

Non illa quisquam me nocte per altum
Ire, neque a terra moneat conuellere funem.

Rursus idem aliam poesin mirificis laudibus extollens, seque eius sacris initiari admodum optans inquit.

Me uero primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti percussus amore,
Accipiant; cœlique uias & sidera monstrent.

id quoque diligentissime auctor ipse quanquam non in magno poemate seruauit. ubi postquam uaria diuersorum studia recensuit, dum alios alijs detineri ostendit, quid potius appetendum ex persona sua sic decernit.

Me doctarum hederæ præmia frontium
Dijs miscent superis; me gelidum nemus,
Nympharumque leues cum satyris chori
Secernunt populo. Et reliqua.

Natura quippe comparatum est, ut uehementius ij, qui legunt, ad expetendum quippiam, uel euitandum moueantur, si prius eosdem fugiendi aut optandi motus auctorum animis impressos atque iniustos animaduuerterint, & quodammodo ex eorum affectionibus, quas græci $\pi\rho\sigma\theta\eta$ uocant, ipsi affecti fuerint. Libuit uarietatem hanc sententiarum ueluti appendicem adiungere; ut lectori aliorum commentaria uoluendi labor leuaretur. quamquam prior sensus, legem uidelicet condidisse de totius operis distributione, meo iudicio ueritati magis adhæret, magisque materiæ continuationi congruit. ut locutus auctor de rerum excogitatione statim de dispositione præcipiat.

In uerbis

In uerbis etiam tenuis cautusq; serendis
 Dixeris egregie, notum si callida uerbum
 Reddiderit iunctura nouum. etsi forte necesse est
 Indicijs monstrare recentibus abdita rerum, &
 Fingere cinctutis non exaudita Cethegis,
 Continget, dabiturq; licentia sumpta pudenter.
 Et noua fictaq; nuper habebunt uerba fidem, si
 Græco fonte cadant parce detorta. Quid autem
 Cæcilio Plautoq; dabit Romanus ademptum
 Vergilio, Varioq;? Ego cur acquirere pauca
 Si possum inuideor? cum lingua Catonis & Ennij
 Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
 Nomina protulerit. Licuit, semperq; licebit
 Signatum præfente nota producere nomen.
 Ut siluæ folijs pronos mutantur in annos,
 Prima cadunt, ita uerborum uetus interit ætas,
 Et iuuenum ritu florent modo nata, uigentq;.
 Debemur morti nos, nostraq; , siue receptus
 Terra Neptunus classes aquilonibus arcet,
 Regis opus, sterilisq; diu palus, aptaq; remis
 Vicinas urbes alit, & graue sentit aratrum.
 Seu cursum mutauit iniquum frugibus annis

Tenuem parcum intelligo.

Pulchra metaphora ab arborum insitione.

Indicijs recentibus, nouis uerbis. quæ quidem, Aristotele teste, animorum indicant affectiones.

Pro Cethegis uetustissimos eloquentie sectatores uerborumq; conditores intelligit. M. enim Cor. Cethegum ut eloquentem celebrauit Ennius.

Cinctutos dixit bene præcinctos expeditos paratosq; ad pugnam, græcorum imitatione, qui ἐυζώνους strenuos uocant milites. Parrhasius.

Miro artificio Flaccus cum de nouandis uerbis loqueretur, nouum intulit uocabulum; uel semel à Plauto usitatum. qui inquit. qui inuidet egēt,

illi, quibus inuidetur
habent. quamuis alij
impersonale arbitren-
tur. Parrhasius.

Doctus iter melius, mortalia facta peribunt.

Nedum sermonum stet honos, & gratia uiuax,

Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentq;

Quæ nunc sunt in honore uocabula, si uolet usus,

Quem penes arbitrium est, & uis, & norma loquendi.

Iandudum ab omnibus receptum est, Poësin ipsam a uerbis compositis, epithetis artificiose appositis, longis quandoque ambagibus, anfractibus, circuitionibusque quas Græci περιφράσις uocant, sua postulare ornamenta; ut lauta ac magnifica carminum suppellectili redundet. Nam si ut in soluta oratione, ita in equestri locutio obseruaretur, nunquam poema elegans politum uer euaderet; adeoque incompta ieiunitate sua laboraret, ut nullam afferret oblectationem. Vnde poetarum doctissimi qui que quod uno uerbo exprimi poterat, elocutione plerunque circumscribentes pluribus explicarunt; Homerus alijque uetustissimi uates tot epitheta mirifico artificio, innumerasque uerborum compositiones excogitarunt, ut iure hanc laudem Græcia sibi uendicet; adeoque cæterorum scriptorum sermonem neglexerunt, quod Ariphades, auctore Aristotele, carpebat tragædos; quippe qui in tragædijs conscribendis, his uerborum immutationibus quos τρέπος uocant, usi fuerint; qui a communi sermone abhorrebant. cuiusmodi sunt δόμων ἄπο, & σέθεν, & ἀχιλλέως πέρι, aliaque id genus. Quod quidem consulto ab illis factum asserit philosophorum columen; nam simplicem ac uulgarem in loquendo proprietatem eo modo effugientes plebeiam humilitatem euitarunt. Idcirco animaduertens auctor huiusmodi uocabulorum uariam coagmentationem necessariam, statuit, in componendis uerbis iunctura, compositione uel artificiosa uti oportere. Quod quidem fiet, si nouum uerbum ex duabus notis & usitatis uocibus, perinde ac membris, conglutinabitur; ut aurifodina ex auro & fodio, maleficus ex male & facio. quæ quidem e duobus quasi corporibus coalescunt; nam ex tribus compactionem nostræ linguæ Quintilianus non concedit. quamuis Cicero capsis

compositum esse ex cape etsi uis dixerit ; lupercalia quoque & solitaurilia quidam tres æque partes orationis esse contendant ; quæ ipse non tam ex tribus , quàm ex trium particulis coijisse arbitrat^{ur} . Nam Cæsaris sententia inusitatum uerbum perinde atque scopulus euitadum , usitatisque tutius utimur . Quinetiam Aristoteles ipse Platonē sublaunat , quòd improprijs minimè uertitis nominibus usus fuerit ; oculum quippe ὀφθαλμόσκιον , araneum σπηφιδάκεις , & medullam ὀσσεογενές nūcupauit . Nec me latet apud latinos quædam esse uocabula mixta ex romana externaque uoce ; cuiusmodi sunt Biclinium , Epitogium , & Anticato ; aut ex duabus peregrinis , ut epirhedium ab ἐπι græca præpositione , & rheda gallico nomine . Nihilominus in hoc magnopere elaborandum , ut unusquisque quoad fieri possit propriam linguam locupletet ; ne tanquam inops aliena ope indigere uideatur . quod quidem enixe conatus est Cicero . Quibus uero modis huiusmodi uerborum compactio fiat idem recenset Quintilianus . Nam aut ex duobus latinis integris ut superfui & subterfugi , aut ex integro & corrupto ut maleuolus , aut ex corrupto & integro ut noctiuagus , aut duobus corruptis ut pedissequus fieri posse assererat . At quoniam in dies multæ res nouæ hominum industria excogitantur , quæ priscis temporibus latuerunt , tunc nouis rebus noua etiam uerba imponenda ; audendumque est , nam quæ primo dura uisa sunt usu molliuntur ; etsi noua non sine quodam periculo fingi asseuerant . Philosophi enim ueteres nouam materiam conscribentes , resque maioribus incognitas pertractantes noua uocabula effinxerunt ; quemadmodum epicurus primus πρόληψιν appellauit , quam anticipationem , aut prænotionem Arpinâs interpretatur . atque etiam Aristoteles primus induxit ἐντελέχειαν ; quam recentiores quidam perfectionem , habitum alij , quidam actum uertunt ; Cicero noster perennem & continuam motionem nuncupauit ; quidam uero in philosophia non parum uersati malunt consummationem . quamuis alij uocem hanc ab Aristotele primum excogitatam minime opinentur , interpreteturque ἐνέγειαν . Et ne a nostris discedamus , M. Tullius , qui philosophiam latinis literis illustrare uehementius laborauit , nonne multas uoces maioribus ignotas excogitauit ? nonne & hac ætate eruditissimi uiri impellente rerum ma-

teria, quas tractandas susceperint, noua uerba Latio apportarūt? quod quidem (ut alios omittam) Gaza græci pariter ac latini sermonis peritissimus in Aristotelis animalium interpretatione recte fecit . sed hæc licentia habet suos præscriptos fines, quos transgredi nequaquam licet . Noui enim grammaticum, qui hæc Horatij lege adductus, Aristotelisque decreto nomina *κατὰ σιωπικην*, hoc est ex compacto, uel, ut uulgo loquuntur qui eius dogmata profitentur, ad placitum, asserentis, quoties latinum uocabulum non succurrebat, quidquid in linguam, ut aiunt, discipulis dictabat . Idcirco auctor subdit libertatem hanc sumendam, esse cum pudore, & modestissime, non nisi impellente necessitate. Nam quod inquit Aristoteles nomina esse secundum conuentum, non ita liberam dedit potestatem, ut liceat omnibus uerbum quodque pro suo arbitrio effingere . ibi enim nomina non a natura indita asseuerans, uetustissimos illos, qui ea rebus imposuerunt, inter sese coisse, ac, prout ratio postulare uidebatur, ita res communi consensu appellasse statuit . Necessario quippe dicendum est non e' coelo in terras rerum uocabula defluxisse; sed cum homines ad loquendum idoneos natura procreasset, ipsos sibi, cæterisque animantibus, ac rebus omnibus nomina indidisse. Sed in huiusmodi nouarum uocum compositione monet auctor græcis adhærere, a' quibus multa nostra emanarunt, ac, ut maiores obseruarunt, ita & posteros oportere. Nam si apud Graios uerbum erit, quo latinus sermo careat, eniti debet unusquisque latinum uertendo reddere; quod quidem diligentissime fecit Cicero; uel si latine exprimere non poterit, græcum utendum accipiat . ut *philosophiam*, *ephippium*, aliasque uoces quamplurimas ueteres receperunt; quia elegantius ad uerbum romanæ reddi non poterant . Vnde iure asserit Quintilianus nos græcis uti uerbis confesis, ubi nostra desunt; sicut illi a' nobis nonnunquam mutuuntur . atque eò, magis quoniam, eodem auctore, non omnia nos ducentes ex græco fonte sequuntur; quemadmodum ne illos quidem, quoties suis utique uerbis signare nostra uoluerunt . Quis enim apte latino sermone antiperistasin illam ab Aristotele tantopere celebratam explicabit? aut Aristophanicum illud *Σφραγιδόνυχαιργοκομίτας* innumera'ue alia? qua quidem de causa interpretatio illa Plauti essentia atque entia nimis dura uide-

tur. Hinc M. Varro in latinæ linguæ fragmento, quod opus ad Ciceronē scripserat, uocabula asserit partim esse nostra; partim externa, quorum profecto maior pars a græcis defluxit. nemo enim inficias ibit græcam linguam in uocabulorum conglutinatione artificiofiorē esse romana, copiofiorēque; ut uno comprehendat uerbo quod pluribus latinis explicandum foret. Ad hæc idem Quintilianus Varroni adhærens uerba item censet aut latina esse, aut peregrina; & peregrina ex omnibus prope gentibus, ut instituta etiam multa, uenisse, Thuscis, Sabinis, & Prænestinis. Vnde ut eorum sermone usum Vectium Lucilius insectabatur; quemadmodum Pollio in Liuiio Patauinitatem deprehendit, quinimo ex Gallia plurima uenerunt, ut rheda, & petorritum. Quòd uero Horatius parce detorquenda isthæc uerba a græco fonte asseuerat, boni ciuis officio fungitur. Nam cum latinus sit, sermonem patrium merito locupletandum tradit; tacite præcipiens ab aduenis uerba mutuanda non esse, nisi nimia cogente necessitudine, cum secus fieri non poterit; imo certatim conandum latine loqui. Eo quippe sermone debemus uti, qui notus sit, ne ut quidam græca uerba inculcantes iure optimo irrideamur; inquit Cicero qui aliàs linguam latinam græca uberiorem esse affirmauit. nescio an uere. Demum ut ratio eorum, quæ paulo ante dicta, assignetur, locus admonet. Si enim noua nomina effingere ob linguæ egestatem, ut Lucretius inquit, maioribus concessum fuit, posteris cur denegabitur? præsertim quòd semper licuit, licebit, Cum oportuerit, nouum aliquod proferre nomē à communi sermone haud omnino alienū, uulgarisque consuetudinis nota signatū; perinde atque numismata regnantis principis facie, uel alio quouis caractere publice signantur; posteaque temporis decursu, aut regni uicissitudine abolentur. Consuetudo quippe certissima est loquendi magistra; utendumque plane sermone, ut numo; cui publica forma est. Nam uetustissimis temporibus in Latio rudes gentes ferino cultu uitam degentes siluestri sermone utebantur; cuius quidem reliquiæ ad posteros non emanarunt. Successit inde Latini regis ætate latina locutio; quæ asperitatem illam priscae linguæ leniorem reddidit. Hinc sermo Romanus lenis, purus, elegans, & candidus, quem tantopere clarissimi scriptores illu-

stratum, expolitumque reddiderunt; neque statim ab initio. sed paulatim ab Andronico, qui primus fabulam docuit, Ennio gradatim, Plauto, Nævio, Pacuvio, Cæcilio, Accio, Terentio, ac deinde cæteris excultus fuit; donec addita Varronis, Ciceronis, Vergilij, reliquorumque eruditissimorum uirorum qui tunc floruerunt, lima, reiectisque quamplurimis uocibus obsoletis, quas maiores illi affectarunt, quibusdam uero noue excogitatis, perpolitus, ac, ut ita dicam, perfecte consumatus euasit. Demum cum barbarorum sæuissimi ad Italiam deuastrandam, diripiendamque confluxerunt, non sine latinæ linguæ perniciæ, totiusque Reipublicæ literariæ calamitate, amissa romani sermonis una cum imperij maiestate, lingua barbarie deprauata prorepfit; unde ortum duxit ea, qua nunc utimur, uulgaris nuncupata. Nec est mirum si locutionis usus, ac rerum uocabula cursu temporis mutantur; cum & res ipsæ, quarum sunt nomina, intereant; nosque homines, qui loquimur, morti tantopere simus obnoxij, & quotidie tanquam folia decidamus. Præterea quoniam aliqua ex usu plerumque recedunt, hominum solertia multa in dies excogitat, quæ priscos latuerunt. Nemo enim, quod ego sciam, apud ueteres bellorum scriptores mentionem inuenit de æneis tormentis, quæ posteri ad hominum interitum perniciose inuenerunt; aliisque rebus quamplurimis, ac diuersis instrumentis ætas nostra utitur, quæ prisca ne somniauit quidem. Cum itaque res & nomina quæque ueterrima extincta deleri, nouaque renasci uideamus, ab usitata loquendi consuetudine non erit discedendum, atque usu; qui est doctorum consensus, optimusque dicendi artifex; & ut auctor decernit, penes quem arbitrium est, uis & norma loquendi. Quapropter quemadmodum nunc iure uitio daretur, si quis latine scripturus Ennij uel Plauti uerba nimis antiqua potius, quam Ciceronis aut Vergilij seligeret; ita fortasse non reprehendendus qui res nouas, dum a romano græco uel fonte artificiosiore compositionem non habebit, aut per plura uerba commode explicare non poterit, eo nomine, quo uulgus, nuncupabit. Adhæc seu romanæ locutionis deprauatione, seu scriptorum consensu uerba quædam latina a sua nobilitate degenerarunt, inque aliam significationem demigrarunt. Cuiusmodi imperator, qui prius ab exercitui imperando nomē

habuerat, nunc autem supremus est titulus, ac supra reges; Princeps apud priscos qui primus erat. Dux qui ducebat alios, unde dux exercitus; comes qui comitabatur. Nunc autem recentiores pro regulorum nominibus utuntur. quorum equidem duo prima similitudinis ratione quadam in ea significatione recepta sunt. quem enim principem hodie uocant primum inter regulos obtinere dignitatis gradum constat. Dux quòd ducere & moderate regere eos debeat, qui ipsius imperio obtemperant; bonique pastoris more suam pecus conseruare; quippe Homerus hac de causa reges atque ductores uocat ποιμένας λαῶν; potiusque tondere quàm deglubere. Comes uero cum comite quid habet commune? Idcirco cum hæc effingendi noua nomina libertas latiores habeat fines, quàm fortasse opinantur, nullo pacto admittendi sunt, meo iudicio, curiosi quidam; qui Iouianum Pontanum tanquam parum romana iura seruantem damnare conantur; quippe qui suis lucubrationibus nernaculæ linguæ sordes insperferit. neque animaduertunt id eum consulto fecisse, minimeque latini sermonis, peccasse ignoratione. percalebat enim uir ille naris emunctæ quantum loquendi consuetudo polleret; adeoque in sanctissimæ romanæ linguæ adyta penetrauit, ut sacris initiatus à Cicerone sacerdote cerimoniarum beneperito, omnia eius deæ mysteria didicerit.

DE RHYTHMIS.

*Res gestæ regumq; ducumq;, & tristia bella
Quo scribi possent numero, monstrauit Homerus.
Versibus impariter iunctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est uoti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emisit auctor,
Grammatici certant; & adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armauit iambo;
Hunc socci cepere pedem, grandesq; cothurni*

Impariter aduerbiū
auctorem effinxisse
docuit Terentius Scario-
rus.

Exiguos tenues, aut
molles interpretatur
Parrhasius an potius
exiguos appellauit ad
heroicum magnitudi-
nem respiciens?

Pro soccis comoedorū

calceamentis comoedias, pro grandibus cothurnis tragædorū, altiores ipsas tragædias intelligit.

Libera uina nuncupauit, uel quòd liberos reddant homines in loquendo. tunc. n. cum Bacchus dominatur, secreta animi proferuntur. ac iure inquit uetus græcorū

paroemia ἐν οἴνω ἀλήθεια. uel quòd liberēt animos à curis. unde Deus ipse liber dictus.

*Alternis aptum sermonibus, & populares
Vincentem strepitus, & natum rebus agendis.*

Musa dedit fidibus diuos, puerosq; deorum,

Et pugilem uictorem, & equum certamine primum,

Et iuuenum curas, & libera uina referre.

Descriptas seruare uices, operumq; colores

Cur ego si nequeo, ignoroq; Poeta salutor?

Cur nescire pudens praeue, quàm discere malo?

Haecenus de inuentione poetica, dispositione, elocutionisque artificio abunde disseruimus; nunc uero de numeris ad rem idonee & congruenter aptandis, quo ue pacto materia quæque suis rhythmis, qui formam induunt, tanquam pictura suis coloribus decoretur, ordo postulat ut præcepta dentur. Ac primo res gestas, aut bella uersu heroico, quem Plutarchus uocat τελειότατον, μέτρον, conscribenda (argumentum enim, quod longam requirit seriem, non nisi heroico metro recte pertractari Aristoteles tradit) Homerus est optimus testis. Qui, etsi unus ex omnibus quid ipsum poetam deceat percalluit, in hoc præcipue, quòd sua poemata huiusmodi carminis genere absoluit, maxima dignus laude eidem peripateticorum principi uisus est. τὸ γὰρ ἡρωικὸν ἡσυχώτατον, καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστὶ. Nam qui humile argumentum heroica tuba canens, sublime ue tenui fistula, aut rebus abiectis carminis maiestatem, arduis ue abiectio- nem addens, materiei congruentem figuram apponere nesciet, iure irridebitur; non secus atque pictor; qui, lugubrem hominem, moestum, sordidatum, & quodammodo lachrimantem exprimi cum deceret, purpureos ac splendentes colores insperferit; eumque lætum, hilarem, ac potius ridentem reddiderit. Elegos autem uersus; quamuis adhuc non satis liqueat, quis primus inuenerit (alij quippe Polymnestum Colophonium, alij Naxium Etheoclem furentem excogitasse asserunt) ad res funestas, luctuosasque adinuentos esse nomen ipsum ostendit. quod

Flebilis

a' commiseratione, uel potius luctu, questu'ue, auctore Suida,
 ἀπὸ τοῦ ἐ' ε' λέγειν, emanauit. Vnde lachrimans Ouidius docto
 & perapposite inquit

Flebilis indignos elegeia solue capillos,
 Ah nimis ex uero nunc tibi nomen erit.

Quibus postea iuniores uoluptates, desideria, atque gaudia ex-
 plicarunt; quotiescunque uoti compotes euaserint. Cuiusmodi
 illud Propertij;

O me felicem, o nox mihi candida, & o tu
 Lectule delicijs facte beate meis.

Ac rursus Ouidij.

Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan,
 Decidit in casses præda petita meas.

Demum Tibullus, Propertius (ut græcos fileam) Ouidius que
 amoris ardores, amantiumque feruētes affectus suis elegis depin-
 xerūt; adeo a' proprio moerore elegia ad lætitiā demigravit.
 At ex quorundam aliorum sententia locus hic exponitur, non
 tantum ardentes amores elegis fuisse conscriptos, sed materiam
 omnem. Et sic conclusa fuit sententia compos uoti; nam pro-
 ut cuique libitum, diuersas res eorum concentu cecinerunt.
 Coniuitia uero, probra, maledicta, contumeliasque iambico car-
 mine ita, Aristotele teste, nuncupato, quod eo ueteres ἰαμβίζεν,
 hoc est conuiciari inuicem soliti fuerint, recte explicabit, qui rhy-
 thmos materiei accommodare conabitur. quippe quod Archi-
 lochus in Lycanibem socrum Neobolem filiam desponsam de-
 negantem acerbe, & cōtumeliose inuectus adinuenit; tantoque
 maledictorum ueneno insperfit, quod eum, ne uiperino morfu
 amplius ulceratus uiueret, ad laqueum compulit. Vnde Cice-
 ro ad Atticum Archilochia edicta cōtumeliosa & uirulenta nū-
 cupauit. Huiusmodi autem uersus ab inuentore Archilochi-
 us dictus comicis pariter, tragicisque gratissimus, & tanquā alijs
 metrorum generibus ad suū negotium magis idoneus, acceptus
 est. Siquidem, cum comoediæ tragœdiæque ab interloquenti-
 bus personis suum decus recipiant, uerbisque ultro & citro ab-
 soluantur, hoc rhythmo ad alternos sermones explicandos ap-
 tissimo summopere gaudent. Qui quidem adeo in scena be-
 ne sonat, ut etiam perstrepenste, atque exsibilante populi circū

D

ſpectantis corona exaudiatut ; uel ex quorundam interpretatio-
ne , nunquam ſatis laudatus ; nam quamuis ei populus aſſentia-
tur , uulgi tamen laudes excedens maius præconium meretur .
Præterea huiusmodi metro conſilia rerum uaria , deinde acta , ne-
gotiorumque diuerſi euentus , quales comœdia ac tragœdia per-
tractant , appoſite conſcribuntur . Sed ut melius ſtructura ex-
plicetur , magisque ſenſus eluceat , repetēdo rurfus auctoris uer-
ba meam interponam ſententiam .

Hunc focci cepere pedem , grandesque cothurni

Alternis aptum ſermonibus , & populares

Vincentem ſtrepitus , & natum rebus agendis .

Primo carmine archilochiū metrū in comœdiā , tragœdiamque
admiſſum tradit ; duobus inde poſterioribus rationem addit ;
ac primo utriuſque communem . idcirco ſcilicet comœdiam iure
accepſſe , atque tragœdiam , quòd alternis colloquijs , & fami-
liaribus explicandis ſit peridoneus ; quibus ambas refertas uide-
mus . Et quòd iambicum metrum maxime ſermonum uiciffi-
tudini accommodetur , illud eſſe argumento Ariſtoteles tradit ;
quoniam in differendo , colloctionibusue plurimi ſane iambi
ore facilitate quadam , ac (ut ita loquar) naturæ inſtinctu ema-
niant . Secunda ratio ad tragœdiam tantummodo attinere ui-
detur ; ut intelligamus iambū ſtrepitus plebeios excedere , ſeruo-
rumque ac uilium perſonarū , quales comœdia amplectitur , di-
ſcordias ; & ad ſerias grauioreſque res tragicas aſſurgere . Quæ
quidem expoſitio meo iudicio nequaquam arridet . ita quippe
Horatius ſibi ipſi non conſtaret ; quo quid turpius ? Viro præ-
fertim doctiſſimo . Nam ſi carminis id genus comicam humili-
tatem aſpernaretur , tragicamue ſibi uendicaret altitudinem ,
quonam pacto focci accepſſent ? cum eiſdem decreto uerſibus
tragicis rem comicam exponi nunquam deceat . Niſi fortasſe
tragicocomœdia eſſet , ut quidam arbitrantur , utroque ſtilo tē-
perata , nobileſque æque permixta perſonis , atque abiectis . Cu-
iuſmodi Plauti Amphitruo . Quapropter conſuſe rationem
aſſignare arbitror ; cur comœdia tragœdiaque pedem hunc tan-
quam peculiarem aſſumpſerint . Quia uidelicet ſermonibus ap-
tus ſit alternis , natus quodammodo Dramatico poemati , uin-
cens populares ſtrepitus ; hoc eſt , optime exprimēs , perfectèque

absolvens populi rumores, lites, atque iurgia. ambæ enim uarios populi mores continent, uitæque imaginem quasi quandã ostendunt. Nam qui aliquid recte explicat, absoluitque ad unguem, uincere & superare uidetur. Quæ quidem significatione inquit & Maro;

Nec sum animi dubius, uerbis ea uincere magnum
Quàm sit, & angustis hunc addere rebus honorem.

Sed iam ut ad reliqua traducatur oratio, ecphrasis admonet; a cuius quandoque finibus egredi impune liceat, dum auctori lux inferatur. Laudes Deorum, & heroum, qui eorum filij habentur, uocanturque semidei, uersu lyrico decantandas esse ex antiquorum hymnis patet; tum athletarum, pugilumque palmas; & eorum, qui uictores ab olympico cursu reuertissent. Iuuenum quoque amores, ludos, comestiones, compotationes uel fidibus celebrari oportere, ut græcos omittam, testatur Horatius ipse. Quæ quidem metrorum genera, quoniam lyra canebantur, quemadmodum & nunc fortasse numeri hetrusci, odas nuncuparunt. Demum concludit auctor has descriptas uices, hoc est rhythmorum uarietates, quæ prout materia requirit adhiberi debent ab eo, qui inclytum poetæ nomen consequi studet, tanquam leges ære incisas, esse seruandas. Cum alioquin iure exhibetur, ut qui eruditionis minimum, atrogantiæ uero plurimum acquisuerit. Vnusquisque enim de sudare in ijs, quæ nesciat, ac summopere elaborare debet, manumque etiã, si oportuerit, ferulæ supponere. Nam qui cæco sui ipsius amore irretitus, falsæ uel existimationis crimine præpeditus ea, in quibus hæsitat, addiscere repudiarit, merito tanquam stultus, insolens, rerumque omnium inscius accusabitur. Quod quidem hac ætate pluribus usu uenire quis est, qui nesciat? Vix enim re metrica, utcunque potuerint, degustata statim altius euolant, condendisque poematis sese accingunt. Quod si tria, uel quatuor ad summum epigrammata absque pedum claudicatione ediderint, digito cælum attigisse sibi uidentur. Atque utinam illud Solonis mente fixum haberent; μηδέστω μὲν ἀεὶ διδασκόμενον. Reliquum est, quid Horatius per operum colores innuat, cum multi multa, ac diuersa tradant, enucleare. Quidam enim colores, operum proprietates interpretantur; quippe aliam tra-

goedia, aliam comœdia postulat. Alij uero causas probabiles; quæ decus suum, ac poeticam dignitatem dant operibus; adducuntque exempla quædam comica. Sed harum opinionum utra magis uero sit propior, doctorum uirorum sit iudicium. Non enim nostrum est institutum quenquam subsannare. promam tamen quod sentio. Ac per colores operum rhythmos intelligo; à quibus tanquam à forma, præstantiori parte, poetæ cognomentum fortiuntur. dicuntur enim qui iambis utuntur iambici, qui elegias conscribunt elegiographi, qui exametris uero poemata absolunt epici. Nam quemadmodum duo sunt, quæ in pictura requiruntur; tabella inquam ipsa, ut materia figuram exoptulans; ac diuersi colores, qui symmetria, beneque structa collocatione formam addunt, & nomen. Si enim pictum hominem conspexero, hominem à specie, & non à materie tabulam nuncupabo. Ita in poesi duo præcipua considerantur; rerum uidelicet, quæ tractandæ à poeta sumuntur, materia; ac numeri, à quibus informatur, efficiturque suis coloribus distincta. Eum itaque locum habent rhythmus in poemate, quem colores in pictura. Nam, etsi à quibusdam grammaticis accipiuntur poetici colores alia longe significatione, quàm numerorum, dicunturque apud rhetoricos orationis ornamenta: tamen recte Horatij sensum perpendendo, decus profecto atque ordinem nequaquam seruasset, si orationis colores, aut schemata, adhuc de metris præcepto non absoluto, quæ nihil cum ipsis habent commune, potiusque ad grammaticos spectare uidentur, interposuisset. eo quidem magis quòd statim subdit.

Thyestes Pelopis filius
Atrei fratris uxorem
compressit. cui ille postea
facinus facinore
ultus filios comedendos
apposuit. notissimum
tragoediæ argumentum.

Versibus exponi tragicis res comica non uult;

Indignatur item priuatis, ac propè socco

Dignis carminibus narrari coena Thyestæ.

Nunc regulam eandem pauloante datam idem alijs uerbis repetens dilatare mihi uidetur; ab hac uidelicet rhythmorum norma nullo modo esse discedendum, materiamque omnem appositis numeris conscribendam. Res enim comica humiliori metro, pri

uato sermone, & quodammodo feruili gaudens, altiori, turgido, atque regali nunquam decore explicabitur; minusque comode tragica grandiloquium requirens summisso & abiecto numero absoluetur. Quippe tragoedia, Aristotelis sententia, Epicoe est perfimilis; quod metrico sermone ambæ præstantium imitationem personarum complectuntur. adeo ut qui de uirtute, uitioue tragoediæ bene dijudicauerit, idem & de exametris rectum poterit iudicium propalare. Quamuis aliqui arbitrentur hic auctorem uersus ponere pro stilo, ut sit sensus; comœdiam tragico elatoque stilo, contraue tragoediam comico & abiecto exarari minime debere. Nam ut Aristoteles idem decreuit, eo differt tragoedia à comœdia quod cum omnis poesis imitatio quædam sit, hæc humiliores, illa præstantiores imitantur, deos puta, atque heroas; quos antiquitas tantopere celebrabat.

DE DECORO, ATQUE AFFECTIBVS EXPREMENDIS. quæ res ad actionem pertinere uidentur.

*Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen & uocem comœdia tollit,
Iratuſq; Chremes tumido delitigat ore;
Et tragicus plerunque dolet sermone pedestri.
Telephus & Peleus cum pauper, & exul uterque
Proijcit ampullas, & sesquipedalia uerba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poemata, dulcia sunt,
Et quocunque uolent animum auditoris agunt.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani uultus. si uis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi, tunc tua me infortunia lædent.*

Euripides taxatur ab Aristophane, quod Telepho & Peleo regno pulsus uerba nimis superba dederit. Parrh.

Pro ampullis uerba turgida, inflata, & gloriosa intellige; quæ regum. quæ sesquipedalia uocat, quod iustam mensuram excedit, ita mora quadam nimia, ac maiestate, ut ita loquar, proferuntur.

Telephe uel Peleu male si mandata loqueris

Aut dormitabo, aut ridebo. Tristia moestum

*Vultum uerba decent, iratum plena minarum,
Ludentem lasciuia, seuerum seria dictu.*

Omnes qui poeticam prouinciam susceperint, pro suo iudicio maxime quid deceat animaduertant, ut unicuique personę suę partes tribuantur; ipsumque decorum obseruent; cuius ignoratione non modo in uita, sed sepiissime in poemate, & in oratione peccatur. ἐστὶ γὰρ μέγα πρεπόντων χερῶν, inquit Stagirita.

Nam etsi pauloante statuimus comœdiam humili stilo, ac uersu conscribendam, tragœdiamque sublimi & elato; nihilominus materia, quę tractatur, quandoque cogit, interloquentiumque conditio, ut altera alterius uestem induat. Comœdia inquam ipsa in tragicã altitudinẽ decentissime extollatur, equestremque sermonem, quemadmodum Terentius iratum Chremetem inducit tumido ore exclamantem, ô coelum, ô terra, ô maria Neptuni. Rursumque tragœdia in comicam humilitatẽ, pedestrem ue orationem deprimatur. Nam si Telephus aut Peleus; qui cum quondam reges fuerint, regno deinde pulsi, calamitosi atque afflicti latum scribendi campum tragicis præbuerunt; pauperes, extorres, & mendici in tragœdia introducerentur; oportet eos uti sermone depresso ac summissa uoce; ut de sua ærũno fissima uita querentes spectatores ad lachrymas commoueant.

Quis enim tam ferreus esset, qui reges moestos, sordidatos, statumque suum deplorantes, educentesque ab imo pectore suspiria ficcis oculis aspiceret? Enimvero cum oratoris proprium sit omnes animorum motus, quos hominum generi rerum natura tribuit, penitus pernoscere; nam omnis uis ratioque dicendi in eorum, qui audiunt, mentibus aut sedandis, aut excitandis exprimenda est, ut finem persuadendi attingat; cumque Ciceronis sententia poeta finitimus sit oratori, numeris paulo astrictior, uerborumque licentia liberior; nõ fatis erit si pulchrum, politum, ornatum ue poema condat, nisi etiam suaue, iucundum, flexanimum; aut quod recte affectiones explicans quo-

cunque libeat auditoris animum compellat. Idque fortasse non ea difficultate quisque assequetur, qua arbitrantur. si uidelicet eos affectus, quos audientibus incutere uolet, non absque animi impetu, atque ardore inflammatus euomuerit. Nunquam enim spectator ad mœrorem, luctum uel adiget, ni prius loquentem ipsum mœrore affectum, lugentem uel aspexerit.

Nam quemadmodum a natura ipsa hominibus est inditum, ut ridentibus arrideant, hilaritatemque uultu ostendant; ita flentibus tristitiam, squalorem, lachrymasque præ se ferunt. Hi quoque suapte natura maxime persuadent, Aristotele teste, qui perturbationibus affecti sunt; quo fit ut exagitatus exagitet, perturbetque uerissime perturbatus. Nullo quippe modo fieri potest, inquit Cicero, ut doleat is qui audit, aut oderit, aut inuiderit, aut pertimescat aliquid, aut ad fletum, misericordiamque deducatur; nisi omnes hi motus, quos orator illi adhibere uolet, in ipso oratore impressi atque iniusti uidebuntur. Præterea qui personæ cuique congruentem orationem nequaquam tribuet, nullo pacto attentos animos, patentes uel aures habebit; quinimo spectantium consessum ad somnum aut irrisionem prouocabit, dignus equidem, qui eijciatur, ac tota cauea exhibeatur. At quoniam uultus est imago anime, mentisque sermo quidam tacitus, idcirco eum orationi, ac materiæ qui loquitur adaptare debet, rebus inquam minacibus iratum, tristibus mœstum, lætis hilarem, grauibus austerum, et, si de rebus ferijs loquatur seueritatem adhibeat, si de iocosis leporem. Demum illud scitu fortasse non erit iniucundum, quod quemadmodum pulchrum animal, aliud uel quippiam ex aliquibus compositum, Aristotelis sententia, non ordine tantum, membrorumque omnium compactione ac symmetria dicitur; uerumetiam & congruenti magnitudine; siquidem unumquodque pulchrum ex magnitudine constat atque ordine; ita & in poematibus magnitudo, qualis in Homericis ac Maroniano, requiritur, ut pulchra iure dici mereantur, eò quidem magis, quod mediocritas in poesi nullo pacto conceditur.

Format enim natura prius nos intus ad omnem
 Fortunarum habitum; iuuat, aut impellit ad iram,
 Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit;

Post effert animi motus interprete lingua.
 Si dicentis erunt fortunis absfona dicta,
 Romani tollent equites, peditesque cachinnum.

Assignat nunc auctor animi motus exprimendi modum, repetens eorum, quæ dixit, breuem quandam rationem. Vnusquisque enim naturaliter uarijs perturbationibus obnoxius, intus in pectore cum gaudio, excandescencia, mœrore, alijsque id genus affectionibus moueatur, nunquam alios accendet; nisi oratione, quæ a deo ad exprimēdos animi sensus concessa hominibus est, inflammata eisdem impetus atque ardores expresserit. Quod quidem nullo pacto commode fiet, nisi uicissim ipse animo affectus ad dicendum prodeat. & hinc iure opinabatur Cicero Pacuuium, cum Telamonem iratum luctu filij furentemque inducebat, leni animo ac remisso nequaquam fuisse; sæpe enim audisse fatebatur poetam bonum neminem (id quod à Democrito & Platone in scriptis relictum esse constat) sine inflammatione animorum existere posse, & sine quodam afflatu quasi furoris. Vnde longe opinione falluntur, ut ego arbitror, qui quosdam poetas uersus amatorios, ni mauius græce ἔρωτικός, ipsos amore non incensos ardentem edidisse opinantur. Nam quemadmodum cupidinis uim nemo unquam, nisi eiusdem prius telis confossus, uere atque ex animo explicabit; ita & rem funebrem nullus uir, etsi eruditissimus, apte conscribet; nisi dolore affectus, eo quidem animi mœrore ad condenda carmina accesserit. Sed quid plura? Nemo est adeo iudicij, poetarum uel lectionis expers, qui non animaduertat tunc maxime poetam quenque legentem concitare; cū ipse uero animi motu, & quodam quasi furore inflammatus cecinerit. Quis enim epigramma illud, uel potius epitaphium a doctissimo Catullo in fratris inferijs non sine suspirio, ac gemitu ab intimo corde emissum legat? quin pallore uultum mœstitia decoloratum reddat, uox admiserabilem sonum inflectatur, oculique lachrymarum uim profundant? Quod quidem tanquam speculum, in quo affectionum uim omnem, atque ardorem intueri quisque possit, hic apponere fortasse non dedecebit.

Multas per gentes, & multa per æquora uectus
 Aduenio ad miseram fratrem ad inferias;

Vt te

Vt te postremo donarem munere mortis,
 Et mutum nequicquam alloquerer cinerem.
 Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsum,
 Heu miser indigne frater adempte mihi.
 Nunc tamen interea prisco quæ more parentum
 Tradita sunt tristes munera ad inferias
 Accipe fraterno multum manantia fletu;
 Atque in perpetuum frater aue, atque uale.

Poeta itaque uolens audientes legentes uel suis carminibus commouere, prius debet ad unumquemque fortunæ habitum seipsum informare. Vt si lætum hominem inducere uelit, iratum, aut mœstum; necesse est, ut prius quàm manum paginæ admo-ueat, lætitiā, iram, aut mœstitiam ipse animo concipiat; afficiaturque uere perturbationibus illis, ut optime exprimat. Si quidem mentis conceptus congruentia uerba subsequuntur, quæ Aristotelis sententia sunt τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σῦμβολα. Quod si quispiam legem hanc non obseruans interloquentibus personis eam orationem tribuerit, quam secunda aut aduersa fortuna minime postulare uidetur, ab uniuerso confesso, equitibus pariter & plebe irridebitur.

DE PERSONARVM DIVERSIS CONDITIONIBVS,
 ATQVE NATURIS.

*Intererit multum Dauius ne loquatur, an Heros,
 Maturus ne senex, an adhuc florente iuuenta
 Feruidus, an matrona potens, an sedula nutrix,
 Mercator ne uagus, cultor ne uirentis agelli.*

Animaduertendum est omnino, ne tantummodo poetæ ad secundam aut aduersam fortunam respicientes, eos, qui prospero ipsius utantur flatu, gaudio exultantes gestientes uel introducere, aut contra eadem reflante mœstos atque afflictos, uarijsque affectionibus congruentem sermonem effingere satis ducant. Nam & diuersæ hominum, quos loquentes fabulæ suscipiunt,

E

conditiones, qualitates, atque naturæ diligenter obseruandæ; ut is decor cuique tribuatur, quem status postulet. obscurus inquam personis ignobilitas, illustribus nobilitas, humilimisque abiectio tanquam proprii colores ascribantur. Interest enim non parum, interloquatur ne seruus an herus (ut heros pro domino accipiamus) quippe illum, cuius uis & fortunæ conditio infima est, ut inquit Cicero, cōtemptū, summissum, semperque dicto audientem esse oportet; cum dominus famulis opera faciunda imponere, recteque imperare debeat; uerba autem, & uincla non, nisi cum oportuerit, adhibere. Ni mauius simpliciter pro Dauo personam quamlibet infimam & abiectam, pro heroe præstantiorem, inque amplissimo dignitatis gradu locatam intelligere. Nam alioqui scriptor personæ cuique congruentes mores, prout eius uita ac natura postulare uidentur, non assignans, pictori iure comparabitur; qui pulcherrimum formæque præstantem iuuenem in tabella effingere conatus, luscum, gibberum, loripedem, simis naribus, labeonem depingeret; tandemque pro Ganymede Therfitē Homericum illum ostenderet.

Qui αἰσχιστὸν ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε,
 Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δ' εἰ οἱ ὤμω
 Κυρτῶ ἐπὶ σῆθος σωοχωκότε, αὐτὰρ ὑπερθεν
 Φοξὸς ἔην κεφαλὴν. Ψεδνὴ δ' ἐπένηθε λαχνη.

Quod si senex inducatur, maturitatem, quæ peculiaris eius ætatis est, retineat; rebusque agendis accuratam circumspectionem adhibeat; celeritatemque cunctatione compensans semper illud mente fixum habere ostendat, Σπόδ' εἰ βραδείας. Nam iuuenis adhuc florente ætate ferox, sanguineque, ut aiunt, efferuescente uehemens, ac uiolentus impetu animi potius, quam consilij tarditate cuncta aggreditur. Matrona uero opulenta, pollens, fucata, ancillarumque comitatu inflata, pariter uentris atque animi tumorem cum præ se ferat; nutricem uel pedifsequam sedulam, diligentemque ad munus suum omnia illius mandata exequi summo studio decet. Rursus poeticis pigmetis mercatorem informare qui uolet, decus seruiabit; si eum huc atque illuc passim uagari, ac toto foro uolitare, negotiumque suum haud otiose agere sinxerit. quippe qui coaceruandæ causa pecuniæ impiger ad extremos currit Indos; ac sæpenumero

navim iactantibus austris, sortem ualde suam dolens militiam nuncupat potiozem. Demum agelli cultor effingēdus erit egēs, atque tenuis; ut qui terminos agelli sui nunquam aut raro excedens, paruuli ruris fructibus, ac uoluptatibus contentus, uitamque degens securam cum bobus ac uomere, procul ab omni molestia & perturbatione, ea felicitate gaudeat; quam Apollo Pythius Aglao Psophidio arcadum pauperrimo tribuit. adeo ut de eo merito Maronianum illud prædicetur.

Fortunatus & ille, deos qui nouit agrestes,
 Panaque Siluanumque senem, nymphasque sorores.
 Illum non populi fasces, non purpura regum
 Flexit, & infidos agitans discordia fratres.
 Aut doluit miserans inopem, aut inuidit habenti.
 Quos rami fructus, quos ipsa uolentia rura
 Sponte tulere sua, carpsit. & reliqua.

Colchus an A Syrius, Thebis nutritus an Argis.

Ad hæc natale solum a poeta perspiciendum, coeli que clima, in quo quisque natus, educatusque sit; cum diuersæ gentes, ac nationes inter se diuersis moribus ac naturis differant. Scythæ enim, Firmico auctore, feri sunt atque inhumani; Itali semper regali nobilitate præfulgidi; Galli stollidi; Græci leues & fallaces, quorum familiaritates parum fideles uocat Cicero; Aphri subdoli ac bilingues, apud quos inhumana crudelitas, perfidia plusquam punica, nulla fides, nulla religio, nullus deorum metus, nullum iusiurandum, nihil denique ueri, nihil sancti; auari Syri; acuti Siculi; luxuriosi semper Asiani, & uoluptatibus occupati; Hispani elata iactantiæ animositate præposterii; demumque Græci artibus, Hispani numero, Galli robore, Pœni calliditate pollent; inquit Cicero. Vnde haud immerito Vegetius, quibus e regionibus tyrones eligendi sint, præcipiens asserit, coeli plagam ad robur non tantum corporum, sed etiam animorum plurimum ualere. Quippe nationes, quæ nimio solis ardore exsiccantur, minus habere sanguinis arbitrantur; & propterea constantiam, aut fiduciam pugnandi

Nota.

Nota.

Nota

Nota

nullam; metuunt enim uulnera qui exiguum sanguinem habere se nouerint. Contra septentrionales populi remoti a' solis ardoribus inconsultiores sunt, largoque sanguine redundantes ad bella promptissimi. At qui in temperatioribus plagis oriuntur, & sanguinis copiam habent ad uulnera contemnenda, & prudentiam circumspectionemque in dimicando. Præterea non tantum regionis, uerumetiam & urbis, in qua quisque genitus, habendam esse rationem, cum singulæ ciuitates suos habeant mores & instituta, iubet auctor; dum de Thebano atque Argiuo meminit. Nam Colchus & Assyrius prouincias denotant.

DE PERSONIS INTRODUCENDIS.

Orestes post maternâ cædem tãti sceleris cõscientia cruciatus in perpetuũ moerorem, ac deinde furorem incidit. Quî morbus a' medicis melâcholicus nuncupatur. Quam rem poetæ fabularũ inuolucro cõtegentes eum a' furijs agitatũ effinxerunt.

*Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge
Scriptor; honoratum si forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox, inuictaq; flebilis Ino;
Perfidus Ixion; Io uaga; tristis Orestes.*

Cum generaliter de unicuique personæ decoro tribuendo pauloante præceperit, nunc ordinatim ostendit, quæ personæ in fabulas admittendæ, distinctionem quandam subijciens; quandoque scilicet notas, ut quæ à prioribus poetis celebratæ fuerint, introduci; & tunc famæ maiorum, atque existimationi adhærendum; id est quam opinionem habuerint qui de eis prius scripserunt, eam seruent & posterius. uel si aliquid noui depromendum esset, fingant conuenientia, congruentesque mores tribuant, minime ab illis discrepantes, quos prisca auctores indiderunt. Exempli gratia si Achillem ab Homero poetarum principe adeo celebratum, decantatumque, ut ab Eustathio doctissimo interprete φιλοαχιλλεύς cognomento uocetur, reponere, aliudue de eo poema contexere uelis; fac effingas talẽ,

qualem ille prius informauit . appareat inquã in tuo opere impiger , iracundus , inexorabilis , acer , parumque legibus obtemperans ; ut qui ius fasque paruipendens omnia armis arroget .

Quæ quidem ad ferocem natura militem spectare uidentur .

Sed notandum,impigrum atque acrem uocasse Achillem eiusdẽ Homeri exemplo ; a quo ποδάρκης aliàs nuncupatur , πόδας ὠκίς aliàs non sine summa laude .

Inter alia enim corporis bona non paruuducendum est cursu præstare .

Ad cursum, inquit Vegetius , præcipue assuefaciendi sunt tyrones , ut maiore impetu in hostem currant , ut loca opportuna celeriter , cum usu uenerit , occupent ; uel aduersarijs idem facere uolentibus præoccupent ; ut ad explorandum alacriter pergant , alacrius redeant ; utque fugientium facilius terga comprehendant .

Vnde Maro Camillam Volsca de gente ut bellatricem ac uiraginem, quippe colo calathis'ue Mineruæ non erat assueta manus , sed prælia dura pati , laudibus extollens ei summæ gloriæ tribuit , quòd pedum cursu uentos præuertebat .

Quinetiam Homerus alibi Antilochum à cursu ita laudauit ;

Ἀντίλοχος περὶ μὲν δέειν ταχύς, ἠδὲ μαχητής.

Papyrius quoque e' Romanorum ducibus contra Alexandrum Macedonem , cum Italiam inuadere statuisset , imperator designatus , cursoris cognomentum à pedum pernitate adeptus fuit . Agilitas denique ad currẽdum cum corporis uiribus ad reliquas exercitationes tertium humanorum bonum , cum primum sit sanitas , secundumque pulchra forma , à Platone habetur in legibus . Cæterũ quàm Achilles iracundus fuerit , atque inexorabilis,abunde ex longa non modo contentione, sed pene dimicatione , quam cum Agamẽnone habuit , apud Homerum cognosces . ei quippe iracundia inerat tanquam animi habitus .

Si quid inexpertum scenæ committis , & auides

Personam formare nouam, seruetur ad imum

Qualis ab incepto processerit ; & sibi constet .

Absoluit nunc auctor distinctionis , quam diximus , partem alteram . Ut si quis forte nouam personam, de qua maiores nequam meminerint, inducere uelit, summa ope niti, animumque ad id maxime aduertere debet ; ut quos mores ab initio ei dederit , quamue naturam , ad finem seruare faciat ; ne sibi ipsi non

cōstare uideatur . absurdum enim esset admodum , si quem a principio grauem atque seuerum effinxerit , operis progressu scurram , aut prodigum auarum , audacem uel timidū ostendat . Vnde Maro passim toto poemate Aeneam suum ob singularem pietatem summis laudibus ad cœlum extollens à quibusdam lacesitur , quippe qui sibi contrarius eum postremo impium , inhumanumque inducat . si enim clemens , misericors , ac maxime pius erat , nonne hac Turni supplici prece , humilique obsecratione flecti oportuerat ?

Equidem merui , nec deprecor , inquit ,
 Vtere forte tua ; miseri te si qua parentis
 Tangere cura potest , fuit & tibi talis
 Anchises genitor , Dauni miserere senectæ .
 Et me , seu corpus spoliatum lumine mauiis ,
 Redde meis ; uicisti , & uictum tendere palmas
 Ausonij uidere . Tua est Lauinia coniux .
 Vterius ne tende odijs .

Nihilominus desinant critici tantum uirum subsannare ; quem potius tanquam artis poeticæ iubar admirari , ac suspicere maxime decet . Subdit enim iustam iræ causam , ulciscendique libidinem ; qua accensus Aeneas iure quodammodo Turni in aduerso pectore ferrum condidit . Et iam si recte poetæ uerba perpendantur , tunc quoque illum ad ignoscendum propensum quisque deprehendet . Inquit enim .

Et iam iamque magis cunctantem flectere sermo
 Cœperat ; infelix humero cum apparuit alto
 Balteus , & notis fulserunt cingula bullis
 Pallantis pueri ; uictum quem uulnere Turnus
 Strauerat ; atque humeris inimicum insigne gerebat .

Patet igitur quòd Aeneas supplici Turni prece iam flecti cœperat , uitam profecto condonaturus , ni Pallantis balteum conspexisset ; quem pro Troianis acerbissima morte affectum , & quæ infelici Euandro ad bellum discedens promissa dederat , mente recolens , iustissimus ultor merito interfectorem luce priuauit .

DE IMITATIONE ATQUE CONVERTENDIS FABVLIS.

*Difficile est proprie communia dicere ; tuq̄
 Rectius iliacum carmen deducis in actus ,
 Quàm si proferres ignota , indictaq̄ primus .
 Publica materies priuati iuris erit , si
 Nec circa uilem , patulumq̄ moraberis orbem ;
 Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus
 Interpres .*

Communia, non priuati iuris ; quibus omnes uti possunt .

Quoniam Flacci ætate græcos, quorum monumentis disciplinæ omnesque artes ingenuæ illustratæ fuerant, tum præcipue poesis ipsa, partim imitando, partim autem interpretando uertendoque poemata exarabant; adeo ut fabulæ nonnullæ latinæ ad uerbum de græcis expressæ fuerint: idcirco de imitatione, cōuertendisque fabulis aliquid præcipere consentaneum duxit.

Quæret aliquis forsitan, cur Horatius hic imitationem tantopere extollat; potiusque transferendam esse à græcis materiam, quàm nouam proferre moneat. cum alibi se iactans dicat;

Libera per uacuum posui uestigia princeps,

Non aliena meo pressi pede; qui sibi fidet

Dux reget examen;

Innuens doctum uirum, ingenijque uiribus fidentem non alieno auxilio, sed, ut dicitur, Marte suo unumquodque opus aggredi, atque perficere. Sciat qui de hoc ambiget Romanos, ab urbe condita per multos annos Reipublicæ tantummodo administrationem, imperij incrementum, atque arma digna duxisse, in quibus elaborassent; doctrinas uero, omniaque literarum studia neglexisse; ut qui eorum emolumentum ac suauitatem nondum degustarant. Poesis enim Romæ sero in lucem prodijt.

Nam CCCCX. annis fere post cōditam urbem Liuius An

dronicus primus fabulam cōscripsit. Philosophia uero donum
 & inuentum deorum ad Ciceronis usque ætatem latuit; quam
 ipse latinis literis (ut empedoclea dogmata omittam, quæ Lu-
 cretius latinis carminibus explicauit) quantum amicorum cau-
 sã, atque Respublica otij dabant, illustrandam suscepit. Po-
 stea nero quàm literæ, ac disciplinæ paulatim in honore, qui qui-
 dem alit artes, esse cęperunt, tot florentia, ac pene diuina inge-
 nia in earum studio desudarunt; a græcorum lateribus nequa-
 quam discedendo; à quibus philosophiam, omnesque ingenuas
 disciplinas habuisse ingenue fatetur Cicero. adeo ut pauci tunc
 latine scripserint, qui ab illis non mutuati fuerint. Et, ut de
 principibus tantum loquar, nonne Cicero in philosophicis li-
 bris modo Stoicos, modo Platonem integrum, & præcipue in
 officijs Panætium expressit? Lucretius nonne totum Empedo-
 clem hausit? Demumque Maro nonne Homerum, Hesiodum,
 atque Theocritum tanquam auidissimus helluo exorbuit? Nã
 quemadmodũ Græci a Phœnicibus, qui ab Aegyptijs, doctrinas
 acceperunt, sic & Romani ab illis. imo Romana lingua adeo
 cum græca conuenire uidetur, ut iure quodã affines, sororesque
 iudicentur. Animaduertens ergo Horatius noster quantum
 Romani eiusmodi cum imitatione, tum interpretatione indige-
 bant, ut sermo eorum locupletaretur, omnesque scientiæ græ-
 corum, artesque transmarinæ in Latium commigrassent (quod
 quidem Latini fere assecuti sunt hodie, & fortasse quæ a Græ-
 cis acceperunt meliora, & perfectiora reddiderunt) considerãs
 quoque quàm difficillimum sit nouam materiam, aut incognitã
 proferre, merito decreuit fatius esse, ab Homeri Iliade carmina
 in scenam transferre, quàm poema noui incogniti que argumen-
 ti edere. eo magis quod ille, ut asserit Aristoteles, μιμήσεως δρα-
 ματικὰς ἐποίησεν, καὶ τὰ τῆς κωμωδίας σχήματα πρώτῃ ὑπέδειξεν οὐ φόρον ἀλ-
 λὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. ὁ γὰρ μαγεύτης ἀνάλογον ἔχει ὡς περ ἰλιάς, καὶ
 ὁ δῦσσεια πρὸς τὰς τραγωδίας, οὕτω καὶ οὕτῃ πρὸς τὰς κωμωδίας. Quod
 quidem quemadmodum fieri oporteat, regulam subdit; Rem
 scilicet publicam, hoc est notam, peruulgatam, a Græcisque an-
 tea conscriptam effici priuatam, ac suam cuiusque propriam, si
 non totum opus, quod imitandum sumpserit, amplexabitur;
 materiam uero omnem continuata rerum serie, ac ueluti ab ini-
 tio ad

Nota fures

tio ad finem peracto circulo latinā reddiderit . nam locis uilibus ac uulgaribus , nimis tritis & communibus non est insistendum ; quæ neque præstantia neque nouitate legentibus oblectationē allatura existimentur . adhibendum ergo erit acre iudicium ; ut lectu digna , & quæ uoluptatem præbeant conuertantur , indigna uero omittantur (nam Aristotelis sententia qui rem imitandam non imitabilem sibi proposuerit , sponte sua in peccatum incidit) & pleraque de proprii ingenij thesauris depromantur ; ne semper imitator ex alterius ore loqui , & tanquam Echo quædam uerba uerbis reddere uideatur . cum alioqui poema concinnum , atque egregium nequaquam euadat ; imo tanquam res uilisissima nulliusque momenti contemnatur . nam quæ omnibus patent , affluentemque sui copiam præbent , pro nihilo habentur . Quod quidem studiose diligenterque , ut omnia , curauit Maro , Homerum imitatus . Sumpsit enim ab eo tantummodo operis formam ; & quæ splendorem dignitatemque suo poemati datura uidebantur , surripuit . Quando uero lineam decori eum transisse animaduertebat (fieri quippe non potest , ut quandoque Homerus non cæcutiat) ipse alieno periculo factus cautior accurate agebat . adeo quòd unus omnium imitationis scopum attigisse mihi uidetur . Poema denique , quod imitandum suscipimus , debet esse exemplar & imago quasi quædam ; ad cuius similitudinem opus suum quisque effingat ; totum inquam corpus , & non partes singulas conformet . Nam qui uerbum e uerbo exprimit , interpretis munere fungitur . & quod maius , qui uertit etiam minime uerbum uerbo , sed sensum sensui reddere debet ; cum pleraque in contextu græco splendeant , quæ , si ad uerbum transferantur , latinam structuram omnino deformabunt . Multi præterea sensus græce paucis absoluuntur , quos latine pluribus explicare oporteat ; ut ob uerborum concinnitatem sententia arrideat . Vnde qui græcos nonnullos auctores Latinos reddiderunt , hoc uitio laborarunt ; dum scilicet fidi interpretes uerbum de uerbo exprimere tentarunt , orationē asperam , horridam , incultam , atque concisam effecerunt ; adeo ut uix latinam locutionem redoleat . Quod quidem Boetio usu uenisse arbitrantur ; seu quicumque alius primus Aristotelem latine loqui fecit . Verum ne indicta causa talis uir latinæ philo-

sophiæ parens iure uocandus cõdemnetur, ampliandi detur potestas. Ac primo distinguendum. Nam aut historias conscripserunt Græci auctores, quos in Latium quispiam traducere nititur; & tunc lex conuertendi, quam tulit auctor, omnino seruanda. nihil enim interest si uerba negligantur, dummodo sententiæ diligens ratio habeatur. quippe ab historia nil amplius, quàm res gesta desideratur. aut orationes. quæ quidem non tantum sensa, uerumetiam uerba perapposita ac recte collocata, ornamentaque dicendi, quæ colores uocantur rhetorici, expetunt; ut concinnæ, distinctæ, ornataque uideantur. aut disciplinas. & tunc quoad eius fieri poterit uerbum uerbo reddendum; una quæque enim uox accurate est pensitanda, ut sensus patefiat.

Quod equidem in Aristotele ipso enucleando cui nõ est perspicuum? sæpe enim ac sæpius *δὴ* aut *δὲ*, aliæque id genus minime contextus particulæ ponderandæ occurrunt; quæ si omittantur, philosophi ordo, qui mirificus habetur, nequaquam continuaretur. Vnde merito doctorum hominum consensus obtinuit, ut in publicis Gymnasijs antiqua tralatio exponatur. Nã alij politam structuram reddere conati multa intermiserunt; quæ alioqui ad sensus integritatem spectabant. constat enim, eiuscemodi auctores non elegantia, sed doctrinas acquirendi causa a studiosis uolui; eò magis quòd philosophorum oratio mollis, casta, uerecunda, uirgo incorrupta quodammodo, ut quæ omnem fucum aspernetur, potiusque sermo quàm oratio esse debeat. De poematis autem conuertendis longe alia est ratio. Nam quæ admodum imitatio probanda est, ita minime laudandi meo iudicio recentiores quidam græcos poetas ad uerbum uertentes, latinis uel carminibus græca carmina explicantes; qui profecto neque emolumentum, neque delectationem præbent.

Nec desilies imitator in arctum,

Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex.

Prosequitur hic demum præceptum ultimum in imitatione obseruandum; ne dum imitando quispiam cuncta uelit consecrari, ex amplissimo poetarum campo in eas angustias incidat, eosque cancellos sibi circundet; unde amplius egredi non liceat, minimeque in euagationes illas poetarum, quæ operis sunt condimenta, angusto loco circumclusus egredi possit. Nam qui cer

tos sibi fines ac terminos constituerit, illos transgredi nō debet. & quēadmodum si lex aliquem fontem in insulam relegauerit, alio ue terrarum angulo habitare iusserit, inde impune discedere nequaquam licet; ita cum imitator poetę sese addixerit, a' Cuius scriptis ne transuersum quidem unguem aberrare statuerit, nihil aliud conscribet, nisi quod ille prius dictauerit. Quapropter ei, qui alios imitari uult, maxime cauendum & prouidendum monet; ne sibi ipsi libertatem adimat, sponteque sua in angustum carcerem introeat; unde pedem proferre nunquam ualeat, præsertim quòd Cicero (licet de oratore loquatur, qui in hoc maxime cum poeta conuenit) imitatore primū elaborare debere in deligēdo duce asserit; deinde quæ in eo, quem probauerit, excellent, ea diligentissime persequi; ne uitiosa cōsectando pene alter Fufius nominetur; qui C. Fimbriæ neruos in dicendo nequaquam assecutus, oris prauitatem, & uerborum latitudinem, uel, ut Gręci dicunt, χαρμωδίαν imitabatur.

DE HEROICO POEMATE EXORDIENDO.

*Nec sic incipies, ut scriptor Cyclicus olim,
 Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
 Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
 Parturient montes, nascetur ridiculus mus.
 Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte;
 Dic mihi Musa uirum, captæ post tempora Troiæ
 Qui mores hominum multorum uidit, & urbes.
 Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
 Cogitat; ut speciosa dehinc miracula promat,
 Antiphaten, Scyllamq; & cū Cyclope Charybdim.
 Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,*

Hoc uersiculo utimur prouerbij uice, quotiescunque uētosum aliquem ostentatorem significare uolumus; qui uerbis quidem mira omnia pollicetur, re ipsa postea nugæ allaturus.

*Nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo ;
Semper ad euentum festinat , & in medias res
Non secus ac notas auditorem rapit .*

Animaduertens Horatius nullum opus ad bonum finem peruenire , nisi ab optimo principio inchoatum fuerit ; qui alibi facti dimidium eum , qui cœperit , habere affirmavit ; Ἀρχὴ γὰρ , inquit Aristoteles , μεγαλήν ἔχει ῥοπὴν πρὸς τὰ ἐπόμενα , καὶ πλείον ἢ τὸ ἡμισυ τοῦ παντός ἐστὶ , καὶ πολλὰ ἐμφανῆ γίνεται δι' αὐτῆς τῶν ζητουμένων ; merito nunc Cyclici uatum ineptissimi comparatione , atque Homeri , a quo tanquam perenni fonte omnis præstantia defluxit poetica , subiicit regulam de opere heroico exordiando . Quod maiestate reliqua omnia antecedit , & fortasse ob suam magnitudinem poematis nomen meretur . **C A V E A T** ergo unusquisque ne statim ab initio tumidus inflatusue appareat ; elato turgidoque carmine magna promittat , aut ea polliceatur , quæ præstare haud facile possit . Nam cum opus paulatim assurgere debeat , tantis promissis maiora , uel saltim congruentia quo modo subsequentur ? quod fecit Cyclicus nescio qui poetæ nomine nequaquam dignus ; qui bellum Troianum cantaturus ; nubes & inania captans ita exorsus est .

Fortunam Priami cantabo , & nobile bellum .

Quo quidem principio nescio an quicquam turgidius , & , ut ita loquar , uentosius proferri possit . At quid inde ? Qui primū maria , ut aiunt , promiserat , & montes , ueluti a cœlo in terrā delapsus in uilia quæque ac uulgaria decidit . Nam si recte uersus ille perpendatur , inuenies tanto flatu , tantoque spiritu emissum , ut ἀδύνατον quasi sit consona suggerere . & quæadmodum operis progressu semper poema maiorem accretionem elationemue recipere oportet ; sic eo carmine præmisso necessario in diminutionem submissionemue præcipitabit ; atque ex montium partu ridiculus mus procreabitur . Vnde recte fecisse mihi uidentur nonnulli doctissimi uiri , acriorique iudicio præditi ; qui Italicum Siluium ita exorsum ,

Ordior arma quibus cœlo se gloria tollit

Aeneadum , Multo que magis Statium sic ,
Magnanimum Aeacidem, formidatamque Tonanti
Progeniem , Subfannarunt ; penitusque ab optimorum
poetarum coetu eiecerunt . Quod autem subdit auctor , Quā
to rectius hic, qui nil molitur inepte , optimi præceptoris officio
fungitur ; non enim satis est quod uitium fugiendum sit mone
re , nisi & uirtutem expetendam proponat qui accurrate uult
præcipere . Itaque Cyclici exemplo quid in poemate inchoan
do euitandum cum explicasset , nunc Homeri poetarum omniū
facile principis quid maxime obseruandum statuit . qui odyf
seam moderate , scienter , ac summo iudicio ita aggreditur .

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον , ὅς μάλα πολλὰ

πλάγχθη . ἐπεὶ τρῳΐης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε

πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα , καὶ νόον ἔγνω .

Quod ipse breuiter appositeque ita interpretatur ;

Dic mihi Musa uirum , capte post tempora Troiæ

Qui mores hominum multorum uidit , & urbes .

Quo quidē moderato equabilique principio approbavit, incho
andum esse opus a leui initio , ac deinde paulatim tanquam ab
infimo fundamento extollendum . Rursum quid modestius ef
ferri potuerit , quàm iliacarum rerum primordium ? quo qui
dem uir ille diuinus ad canendam Achillis iram, ut sibi aspiraret,
suppliciter musam inuocat .

Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆϊ

Οὐλομένην , ἣ μυρὶ Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν .

Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν

Ἡρώων , αὐτοῦς δ' ἐλώρια τῆχ' ἐκύνεσσιν .

Cumque paulo post ad sublimia & rerum miracula ascendat , ex
fumo clarissimum lumen excitat ; & quodammodo ab orci cali
gine ad coeli splendorem se erigit . Nam ille alius a solis feruida
rota (ut ita loquar) in Plutonis tenebras præcipitans ex fulgo
re potius fumum adipiscitur . Vnde decernunt grāmatici Ma
ronem poema suū inchoasse inde ; Ille ego, qui quondā ; & nō
arma , uirumque cano ; ut nonnulli arbitrantur . Nam si prin
cipio statim ab armis intonuisset, Cyclico forsitan asfimilaretur.
Quocirca nequaquam eos admittunt , qui quatuor priores uer
sus tanquam a Maroniana maiestate diuersos aspernantur. præ

fertim quòd consulto carmina illa perinde atque suarum lucubratorum indicem appofuisse censent; ut quidquid antea conscripserat, de re pastorali scilicet, ac rustica, omnibus notum faceret; ne quis sibi falso uendicaret. quippe tunc furripiebantur carmina; consueuerantque inuidi quidam ex alienis scriptis falsam gloriam aucupari. quod quidem peruulgati uersiculi testantur; qui Maroni ipsi ascribuntur.

Hos ego uersiculos feci, tulit alter honores.

Sic uos non uobis nidificatis aues,

Sic uos non uobis uellera fertis oues,

Sic uos non uobis mellificatis apes,

Sic uos non uobis fertis aratra boues.

Sunt tamen nonnulli alij acrioris iudicij, qui summissam illam, & nimis abiectam humilitatem contemnentes eos uersus tanquam nothos reijciunt; proculque esse à Vergiliana phrasi, & grauitate contendunt. Rursum hos,

Arma uirumque cano, Troiæ qui primus ab oris

Italiam fato profugus, Lauinaque uenit Littora,
 proprium esse foetum, neque meliori principio opus Iliade maius, ut inquit ille, informari potuisse decernunt. Quis enim esset tam iudicij expers, qui Homericæ Iliados atque Odysseæ primordia cum hoc Maroniano mirum in modum conuenire non fateatur? eundemque spiritum ex eodem ore emissum non agnoscat? eò magis quod si quis æqua trutina eiusmodi carmen examinet, neque cum Cyclici uentoso primordio, neque cum Siluij aut Statij tumidis exordijs conuenire deprehendet. Nam etsi prima uox turgidula uidetur, uerbis tamen, quæ sequuntur quid lenius, sedatiusque proferri potest? cum illi contra ad cœlum euolantes iure reprehensionem subierint. Quod equidem ut facilius credam facit illud Propertij,

Qui nunc Aeneæ Troiani suscitât arma,

Iactaque Lauinis mœnia littoribus;

Quo sane ad Aeneidos initium allusisse uolunt, & merito; nam paulopost illud Eclogæ

Formosum pastor Corydon ardebat Alexim,

Delicias domini, nec quid speraret habebat,

ita cece mutauit.

Felix intactum Corydon qui tentat Alexin,
Agricolæ domini carpere delicias.

Quinimo affirmare audeo, Maronem, si uoluisset, nūquam eiusmodi priores, atque humillimos uersus euomere potuisse. Natura quippe eum ad sublimiora finxit; adeo quod in carminibus pastoritijs Theocriti humilitatem (ut aliās abunde diximus) ac Doricam illam rusticitatem nullo modo expressit. At cum de poematum initio pertractemus, non erit fortasse ab re pauca differere, an à prima rerum origine opus sit inchoandum; & fortasse annuerit quispiam. Nam cum historicus ac Poeta in omnibus conueniant; nisi quod alter numeris solutus, alter de uinctus est; ille ueritati adhæret, hic mentitur, quod quidē nomen indicat; historia rerum ordinem, seriemque requirit; ut à principio gradatim ordinateque contexatur. Testis apud Græcos Herodotus, qui suum Musarum opus ab ultimo initio repetere consentaneum duxit; ac noster Liuius, ut alios omittā, qui Romanorum gesta ab urbe condita, uel paulo altius à Troia capta inchoauit. Nihilominus auctor contrarium decretū profert, adhuc ab Homeri integerrimi ac sapientissimi iudicis sententia non discedens. Poema scilicet non esse à prima rerum origine repetendum; quemadmodum nescio quis reditum Diomedis descripturus ab interitu Meleagri eius patruī nimis alte principium sumpsit. Quod secus ab Homero, e cuius thesauris præcepta omnia depromuntur, factum plane constat. Non enim Iliada à partu Ledæ; quæ cum à Ioue, ut fabulæ dicunt, sub Cycni forma compressa duo peperisset oua, ab altero Helena totius Asiæ communis Erynnis exclusa fertur; sed potius à Chryseæ precibus orsus est. Ad hæc qui optimi Poetæ nomen consequi studet semper ad rerum euentum, exitum, ac finem properare debet, minime in primordijs insistens. Quinimo à medijs rebus exordiri oportet, tanquam non ignotis; à medio inquam historiæ inchoantem allicere legentem tanto cū artificio, ut quæ præcesserint, non secus atque omnibus nota, omissa uideantur. Consentaneum quippe uidetur, eum, qui media percallet, & prima ad unguem didicisse. rursus qui rei cuiuslibet originem bene nouerit, facilius media, gradatimque ultima cognoscet. Quod quidem ab Homero diligentissime obser-

uatum patet ; multosque post annos a Marone . Qui non a Troia obsessa aut capta , sicuti ordo poscere uidebatur , sed ab Aeneae naufragio hoc initium duxit ;

Vix e' conspectu siculae telluris in altum

Vela dabant laeti, & spumas salis aere ruebant ;

Nulla prius facta mentione , unde , aut qua de causa nauigabant , perinde ac si omnibus perspicuum esset . & hoc est quod inquit auctor , Homerum , quem scopum omnibus poeticæ studiosis proposuit , in medias res , non secus ac notas , auditorem rapere . Quis enim tam plumbeus esset , qui Vergilianæ narrationis exordium (ut de nostris quandoque loquamur) legens non animaduertat tanto cum artificio eum incipere ; ut rem notissimam legentibus proponere uideatur ?

Et quæ

Desperat tractata nitescere posse, relinquit .

Atque ita mentitur , sic ueris falsa remiscet,

Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

Videtur hic demum rationem quandam eorum , quæ dixerat , adiungere . Nam quemadmodum historiæ prima lex , est , ne quid falsi dicere audeat , deinde ne quid ueri non audeat , postremoque ut ordinem rerum gestarum seruet ; sic Poeta non omnia , sed ea tantummodo attendere debet , quæ tractari cum decoro possint , quæ ue splendorem operi allatura uideantur , & tanquam sedula apis collectos undique flosculos apportare . Cui igitur huiusmodi delectus habendus sit , ut quædam admittat , quædam uero recuset ; non est mirum , si poeticum corpus non ea rerum continuatione æque , ac membrorum compactione , qua historicum , absoluitur . Præterea cum poetarum proprium munus sit mentiri , uerisque falsa commiscere , necesse est quandoque a ueritate discedere , rerumque seriem intermittere , ne historicus appareat . Vnde Homerus ac Vergilius partim ueridici , partim autem mendaces utrunque obseruarunt . Quorum alter iliaci belli , Troiæque à Græcis obsessæ ueram historiam in uniuerso conscripsit ; etsi totius operis multas partes ex mendacio composuit . alter uero de Aeneae in Italiam aduentu , à quo Romani genus duxerant , uera protulit . De Didonis autem furore , quam castissima fuissem asserunt , falsa . multaque alia cō-
menta

menta excogitauit, quæ falsitate sua non parum delectationis attulerunt. Sed aduertendum, ne, dum quispiã ueris falsisque opus uariare conabitur, confusum & permistum reddat; adeo ut medium cum initio, cumque medio finis non conueniat. quod quidem nihil turpius. Nam quemadmodum pictor symmetriam in primis attendere debet, ut unumquodque membrum membro consentiat; sic poetam omni ope niti decet, ut primæ poematis partes medijs, ac mediæ postremis apte respondeant; adeo ut continuatis, interque se coherentibus artibus totum opus perficiatur. Quod quidem ex ijs tribus constare perspicuum est. Presertim quod Aristoteles poematis partes ita inter se coherescere oportere asserit, ne ulla quidem transferri, subtrahi uel possit, quin uniuersum corpus uarietur, planeque immutetur. pars quippe id uere dicitur, quod mutatum uel subtractum totum commutat. Quod si aliquis præceptum, quod supra de poematis ordine locutus tradiderat, hic repetere auctorem arbitretur; animũ parumper aduertat. atque ibi de totius operis poetici dispositione præcepisse deprehendet; hic uero de poemate inchoando admonentem obiter de ueris cum fictis permiscendis, totiusque operis continuatione legem tulisse, minime fortasse superuacaneum iudicabit.

DE DECORO AETATI CUIQUE
TRIBUENDO.

*Tu, quid ego, & populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, & usque
Sessuri, donec cantor uos plaudite dicat;
Aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus, & annis.*

Cum supra eas partes unicuique persone tribuendas uniuerse statuerit, quas conditio, status, atque natura postulare uideantur; nunc ætatis cuiusque rationem diligenter habendam iubet,

G

ut decorum omnino seruetur. Annorum quippe cursus nescio quo pacto cum corporum, tum animorum uim, atque naturā facile mutat; adeo ut ætatum uarietas utrorumque dissimilitudinem faciat. Nam puerorum infirmitas est, ferocia iuuenum, constantis iam ætatis grauitas, senectutis uero maturitas. & hoc est quod a doctis pariter atque indoctis summopere desideratur; quod ue spectatorem adeo attentum detinet, ut præ nimia uoluptate attonitus inhiansque finem fabulæ expectet; ac sine somno asideat, donec aulæa tollantur, actorque postrema uerba edens, **V A L E T E** & plaudite, populum dimittat. Qui enim consentaneos mores transeuntibus annis, ætatibusque, quarum naturæ eorum lapsu permutantur, non apponet, stultus iure habebitur; non secus ac pictor; qui adolescentem incuruis humeris, innixum baculo, canisue capillis depingeret. nisi a natura datum esset; quemadmodum de Numa Pompilio legitur, quem canum in iuuenta fuisse perhibent.

P U E R I T I A.

1 *Reddere qui uoces iam scit puer, & pede certo*
 2 *Signat humum, gestit paribus colludere; & iram*
 3 *Colligit, ac ponit temere; & mutatur in horas.*

Generalem pauloante regulam de ætatum moribus obseruandis tradidit, nunc uero sigillatim proprias cuiusque naturas ostendens præcepta subdit. Ac primum de puero. Qui iam ab infantium incunabulis egressus (illi enim cum nondum fari queant, rationeque utantur minime, hominum numero nequaquam habendi) linguæ freno soluto loqui, certisque ac firmioribus passibus ambulare cœperit, prius enim infirmis tremebundus cruribus, compositis gradibus ingredi haud poterat; quinimo, ut illud sphingis de homine ænigma innuit, τετράπους βίπους, καὶ παλιν τρίπους, humi serpebat. Proprium ergo huiusce puerilis ætatis erit, cum equalibus & coeuis ludere; nam unusquisque nature impulsu parem adpetit; ac, ut Homerus inquit, αἰὲν θεὸς ὄ-

μοιον ἄγει ὡς τὸν ὄμοιον; temere irasci, atque e' uestigio conceptam
 excandescantiam deponere; inque horas millies mutari; ac de-
 mum ab ipsa uanitate nunquam discedere.

A D O L E S C E N T I A .

Imberbis iuuenis tandem custode remoto

Gaudet equis, canibusq; , & aprici gramine campi;

Cereus in uitium flecti, monitoribus asper,

Vtilium tardus prouisor, prodigus æris,

Sublimis, cupidusq; , & amata relinquere pernix.

Tandem hic magnū
 iuuenum desiderium
 exprimit. et apud Ma-
 ronem, iam tandem
 Italiae fugientes pren-
 dimus oras.

Adolescens uero, cui inest maxima consilij imbecillitas, extra
 pueritię fines egressus, adhuc imberbis, remoto pędagogo eius
 ue artis magistro, in qua eruditur, gaudet equis, canibusque ue-
 naticis; ut optime inquit Aristophanes,

Ὁ μὲν ἰππον ἀγαθόν, ὁ δὲ κύνας θηροδικαίς;

ac noster Terentius,

Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,

Vt animum ad aliquod studium adiungant; aut equos

Alere, aut canes ad uenandum.

Gaudet quoque aprico & patenti campo, in quo equitando cur-
 sandoque se oblectet (quamuis nonnulli proprie campum mar-
 tium hic designari arbitrentur; ut aliās idem, & ludis, & post de-
 cisa negotia campo; in quo uarijs ludis ac certaminibus adole-
 scentes Romani se exercere solebant) quem quidem affectum
 Ascanio etsi puero non sine decoro tribuit Maro.

At puer Ascanius medijs in uallibus acri

Gaudet equo; iamque hos cursu, iam præterit illos;

Spumantemque dari pecora inter inertia uotis

Optat aprum, aut fuluum descendere monte leonem.

Præterea ad uitia procliuis admonitiones contemnit, oditque
 monitores; adeo ut iure dici possit, obsequium amicos, uerita-
 tem odium parere. Ea uero, que sibi emolumento esse possint,

serius prouidet; cum adhuc neque rerum experiētiam habeat, neque maturæ ætatis prouidentiam, per quam futura conspiciamus. Et cum uoluptati animique appetitionibus obtemperet, necessario est prodigus, ac luxuriosus; ætatis quoque feruore elatus, tumidus, & gloriosus; quod quidem Homerus ostendit ἠβην ἐρικυδέα nuncupans. Ardet etiam rerum omnium cupiditate, ut qui appetitui obnoxius facile cuncta appetat; & rursus quæ ardentem concupiuerat leuitate, atque inconstantia adactus facilius aspernatur. Vnde Aristoteles merito asserit τὸν νέον οὐκ εἶναι οἰκείον ἀκροατὴν τῆς πολιτικῆς; ἐστὶ γὰρ, inquit, ἀπειροῦ τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων, καὶ τοῖς πάθεσιν ἀκολουθητῶς; καὶ διὰ τὸ κατὰ πάθος ζῆν, καὶ διώκειν ἕκαστα.

Æ T A S V I R I L I S.

Conuersis Studijs ætas, animusq; uirilís
Quærit opes, & amicitias, inseruit honori;
Commisisse cauet quod mox mutare labore.

Aetatis conuersione fieri morum mutationem, studiorumque, re ipsa compertū habemus; qui enim antea adolescens sibi ipsi nimium indulgebat, libidinibusque deseruiens parum rebus utilibus inhiabat; Qui etiam inconstantiae stimulis concitatus temere deserebat quæ pauloante ualde optauerat; nunc uirilem adeptus ætatem, totusque ab illo diuersus augendis opibus, cōglutinandisque amicitijs incumbit; quæ cum per se sunt optabiles, tum præterea nobis multa bona, & commoda apportāt. semper honori inseruit; euigilatque, ut maiorem in dies dignitatis gradum adipiscatur. quod quidem ad felicitatem spectat, auctore Aristotele. In rebus denique agendis consilium, inque eo capiendū prudentiam ac circumspectionem adhibet; ne aliquid inconsulto peregisse postmodum poeniteat. quo nihil turpius. nam sapientis nunquam habitum est, dicere non putarā. uulgatum Scipionis apophtegma.

SENECTVS.

*Multa senem circumueniunt incommoda ; uel quòd
 Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet uti;
 Vel quòd res omnes timide gelideq; ministrat.
 Dilator, spe longus, iners, auidusq; futuri,
 Difficilis, querulus, laudator temporis acti
 Se puero, censor castigatq; minorum.*

Quemadmodum adolescentiæ uirilæ ætas obrepit, ita huic senectus multis equidem obsessa incommodis; infesta sibi ipsi, atque inimica. senex enim ætatis uitio parcus, tenax, auaritiæque laqueis irretitus magnopere in coaceruanda pecunia defudat (quod uitium hominibus afferre senectutem asserit Mitio apud Terentium, attentiores ad rem ut sint omnes quàm fat est) & quodam modo seipsum torquet, ut iumentis numos addat. Quibus postea congestis uti non audet, imo, quod absurdus est, ne de summa teruncius detrahatur, arido exhaustoque corpori alimenta necessaria nequaquam suggerit, re uera pauper; cum Aristotelis sententia diues ex usu potius, quàm possessione iudicetur. infelix profecto; quippe ueretur sibi omnia deesse, ac solem ipsum, ut ita loquar, proprios denegaturum radios. imo ob inlitam, atque peculiarem quandam miseriam alter Tantalus; qui, ut idem alibi, sitiens pocula à labris fugientia captat. Feruore præterea illo iuuenili, ac sanguine deficiente senex tardus, segnis, timidusque euadit; adeo ut cuncta timide gelideque ministret. Dilator est, qui naturali tarditate res omnes differt & procrastinat; dubius, incertus, anceps. Spe quoque longus; nam quamuis ad exactam ætatem peruenierit, iamque sit capularis, bonam tamen longioris uitæ spem habet; adeo ut nemo sit tam decrepitus, qui se annum non putet posse uiuere. quod quidem animorum immortalitatis firmissimum est argumentum. homo enim quantumuis ætate prouectus ea aggreditur, quæ ob corporis im-

becillitatem, aut uitæ breuitatem nunquam assequetur. ut puta si quispiam nonaginta natus annos procreandi causa uxorem ducat; oliuetum ue conferendum suscipiat, cuius fructum nunquam fatorem percepisse affirmavit Hesiodus. atqui tamen tanto studio uere spe longus utrunque recipit, ut sibi uitam cum morte commutaturus nequaquam uideatur. Præterea senio cōfectus iners, ignauus, & somniculosus est; auidusque futuri, ut qui ex ante acta uita tot rerum uicissitudines didicerit; ac semper futura inquirat, & quodammodo præsentire sibi uidetur ob præteritarum rerum memoriam. quidquid ue in omni negotio euenturum sit, coniectura prospicere, & quodammodo diuinare profitetur. Fit quoque annis defessus asper, difficilis, querulus, natura loquacior, ab omni facilitate alienus, nullam denique sermonis affabilitatem habens, qua animos conciliet. & quod magnum odium iuuenum in ipsum concitat, semper præterita tempora collaudat; recentioresque uituperans maiorum mores admodum extollit; ipse quoque ob uirium defectionem à uoluptatibus exclusus quidquid à iunioribus agatur acerbè reprehendit; minime recolens memoria, se olim eiusmodi libidinum illecebris illaqueatum iisdem animi appetitionibus obtemperasse. Demum uitæ regula, quam nunc seuerè degit, non autem quam olim iuueniliter uixit, omnia metitur. Atque hanc senum intolerabilem naturam apposite Terentius ætatis cuiusque decus obseruans his uerbis expressit.

Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes iudices,
 Qui æquum esse censent nos iam à pueris ilico nasci senes;
 Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia;
 Ex sua libidine moderantur, quæ nunc est, non quæ olim fuit.
 Et hoc est, quod breuissime inquit author, senem laudatorem
 temporis acti se puero; præteriti inquam temporis, quo ipse
 erat puer; nunc uero censorem, iuuenumque acerrimum reprehensorem esse. Sed quamuis innumera habeamus exēpla apud
 poetas cum Græcos, tum Latinos, ut iuuenes ea, quæ iuuenum
 sunt, ac senes quæ senum obseruare uideantur; illud tamen
 Maronis satis uisum est quod adducam, cum Turnum ferocem
 iuuenem, amoreque Lauiniæ, & gloria ardentem singulare
 certamen hac inflammata oratione expostulare facit.

Nulla mora in Turno , nihil est quod dicta retractent
 Ignavi Aeneadae ; nec quae pepigere recusent.
 Congredior , fer sacra pater , & concipe foedus .
 Aut hac Dardanium dextra sub Tartara mittam
 Desertorem Asiae ; sedeant , spectentque Latini ;
 Et solus ferro crimen commune refellam ;
 Aut habeat victos , cedat Lauinia coniux .

Cui postea Latinum senem corde sedato (temeritas enim est flo-
 rentis ætatis , senectutis uero prudentia , ac temperatio) ita re-
 spondentem inducit .

O præstans animi iuuenis , quantum ipse feroci
 Virtute exuperans , tanto me impensius æquum est
 Consulere , atque omnes metuentem expendere casus .

& quæ sequuntur .

*Et Multa ferunt anni uenientes commoda secum ,
 Multa recedentes adimunt ; ne forte seniles
 Mandentur iuueni partes , pueroque uiriles ,
 Semper in adiunctis , æuoque morabimur aptis .*

Constituit nunc demum Horatius differentiam quandam inter
 uenientes recedentesque annos ; hoc est inter uirilem corrobo-
 ratam uel , quæ uulgo perfecta nuncupatur , ætatem , ac decrepi-
 tam . Nam quemadmodum illa multa bona & commoda ap-
 portat , uires scilicet tum animi , tum corporis , consilium , pru-
 dentiam , multarumque rerum experientiam ; ut cuius proprium
 sit munus regere : ita extrema & præcipitata cuncta eadem au-
 fert . capularis enim senex obliuiscitur , delirat , repuerascitque .

Quapropter cum ætates tantopere inter se differant , cumque
 annorum lapsu homo in uarios mores , ac naturas abeat , ut ita
 loquar , diligentissime animaduertendum est , ut quid cõueniat
 cuique æuo tribuatur ; ne seniles partes iuueni mandentur , pue-
 roque uiriles . Notandum uenientes annos appellari a natali
 die ad quinquagesimum , recedentes uero à quinquagesimo ad
 uitæ finem , satis scite ex intima Aegyptiorum doctrina . qui ana-

tomica fortasse obseruatione, ut auctor est Plinius, cor in homi-
 ne per singulos annos ad binas ponderis drachmas ad quinquage-
 simum annum accedere existimabant; ab eo postea tantun-
 dem detrahi; ideoque neminem uiuere ultra centesimum cordis
 defectu censebant, cum ad nihilum redigatur. Et hanc putant
 nonnulli esse causam, quod senes ætate prouectiores repuera-
 scunt; quippe cor, unde uitam habemus, ad pristinum pōdus
 atque naturam recidit. Aristoteles quoque intellectus opera-
 tiones semper usque ad annum quinquagesimum augeri, atque
 inde minui tradit. Iure igitur Flaccus uenientes annos nuncu-
 pauit; cum corde enim unà ingenium, prudentia, anni que ipsi
 uenire, & quodāmodo ad præfinitū tēpus crescere, deinde abire,
 decrescere, inque interitum præcipitare uidentur. Vnde haud
 immerito inoleuit dictum, sapienti non esse uiuēdum usque ad
 plaudite. Præterea sciendum est, cum diuersi auctores de æta-
 tum numero, ac uarietate diuersa tradant (nam alij septem, alij
 quinque, alij quatuor, alij tres, alij uero decem gradus consti-
 tuerunt) Horatium nostrum hic Pythagoræ opinioni adhære-
 re. à qua quidem Cicero non discedit. ille enim humanam ui-
 tam in quatuor partes, ætatesque distribuebat; pueritiam scili-
 cet, adolescentiam, iuuentutem, quam uirilem, constantem, &
 mediam ætatem sunt qui uocant, atque senectam. Quas qua-
 tuor anni temporibus comparabat; ueri pueros, æstati adole-
 scentes, autumnno iuuenes, hyemi autem senes. At qui septē
 esse astruunt (quantum à Platonicis excerpimus) planetarum
 ordinem, ac numerum sequuntur. ut prima ætas, qua alimur,
 augemur, crescendi que tantummodo habemus facultatem, lu-
 næ tribuatur; secunda Mercurio, cum literarum, musicæ, alia-
 rumque artium studia suscipimus; Tertia Veneri, quando tur-
 gent membra genitali semine, inque ipsam Venerem soluun-
 tur, quarta & media soli inter planetas quarto & medio, qui
 idcirco ab Homero κῆρ uocatur, à Cicerone cor, ascribitur;
 tunc enim regnat uigor, ætatisque ad florem accedimus; quin-
 ta Marti, cum honori gloriæque inferuimus, uictorias & tro-
 phæa affectamus. Sexta Ioui, quippe quæ prudentiam & con-
 filiorum maturitatem habet; inque rerum actione, ac Reipu-
 blicæ administratione uersatur. Postrema Saturno; tunc enim
 à procreandis

a' procreandis liberis homines natura ipsa desistere cogit; atque extincto iuuenili calore frigescere, & quodam otio marcescere facit.

DE TRAGOEDIA ATQUE COMOEDIA.

*Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
 Segnius irritant animos demissa per aurem,
 Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus, & quæ
 Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
 Digna geri promes in scenam; multaq; tolles
 Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
 Nec pueros coram populo Medea trucidet,
 Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
 Aut in auem Progne uertatur, Cadmus in anguem.
 Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.*

Satis superque de heroico carmine supra differuimus; & quamuis de Tragœdia comœdiaque obiter non nulla dixerimus, proprium tamen locum requirere uidebantur; ut singulatim de ipsis sermo haberetur. Ac primo sciendum est Tragœdiam originem duxisse à rebus diuinis. Nam ueteres Athenienses Libero patri hircum uinearum hostem cum mactabant, iocularia quædam peragentes, & fortasse Baccho ipso repleti carmina canebant, quæ ἀπὸ τοῦ τραγού, καὶ τῆς ὠδῆς Tragœdiæ nomen asciuerunt. quippe in eiusmodi sacrificijs fundebantur, quibus hircum immolabant. Cuius quidem rei hanc Vergilius facit mentionem.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
 Cæditur, & ueteres ineunt proscenia ludi;
 Præmiaque ingentes pagos, & compita circum
 Theseidæ posuere; atque inter pocula læti

H

Mollibus in pratis unctos saliere per utres.

Quamuis Aristoteles rerum omnium grauiſſimus auctor tragœdiam apud Dorienses, qui in Peloponneso habitauerunt, inuentam probet eo quidem argumento, quòd illi ποιῆν δράν, Athenienses uero πράττειν dicebant; ἀπὸ τοῦ δράν conuersione literę nuncupatam coniectemus; continet enim dramata. An fortasse ἀπὸ τοῦ δράν, καὶ τῆς ὠδῆς? quasi carmen quod in sacrificijs canebatur. id enim uerbum apud græcos non tantum facere, uerum etiam sacrificare designat. quorum ad imitationem inquit & noster Maro.

Cum faciam uitula, pro frugibus ipse uenito.

Cæterum tragœdia, ut Aristotelicam definitionem sequamur, μίμησις ἐστὶ πράξεως πονηραίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐκούσης, ἢ δύσμενον λόγῳ χωρὶς ἐκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, καὶ οὐ δι' ἐπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐλέου, καὶ φόβου περιχύουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. Quam quidem descriptionem ipsemet explicans subdit. λέγω δὴ ἢ δύσμενον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν, καὶ ἁρμονίαν, καὶ μέλῳ. τὸ δ' ἐχωρὶς τῶν εἰδῶν τὸ διὰ μέτρων ἓν μόνον παρῶνεναι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. Comœdiam uero quis primus apud græcos inuenerit, quidam ambigunt. nam apud latinos cum eam, tum tragœdiam togatam primo Liuium Andronicum induxisse, pro comperto habetur à grammaticis. Alij itidem apud Athenienses ortam arbitrantur. qui antequam in urbis mœnia conuenissent, uicatim in Attica regione habitabant; & plerumque circa pagos, & compita carmina canentes furrilia saltationibus, comestationibusque indulgebant; quod hodie festis diebus a paganis fieri passim cernimus. atque inde comœdiam ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ἄδειν nuncupatam emanasse uolūt. Alij ἀπὸ τοῦ κώμου καὶ τῆς ὠδῆς deducunt, ut sit conuiuiale carmen. Nam in conuiujs iocoso quodam carmine ciuium uitia inuentus liberior taxabat prius, quàm ars, ac theatrorum consuetudo accessisset. Ego tamen eidem Aristoteli adhærendum censeo (cum eo enim errare malo, quàm cum alijs bene sentire) qui itidem comœdiæ originem Doriensibus tribuit, Siculis inquam & Megarensibus, eodem etymologiæ argumento. ut comœdos non ἀπὸ τοῦ κωμάζειν dictos, ἀλλὰ τῆ κατὰ κώμασ πλάνη ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄσχεως credamus. illi enim κώμασ περιχίδας appellant, quos Athenienses δῆμους. Vnde eos fuisse comœdiæ inuento

res conijciunt (quamuis ob nimiam Aristotelis breuitatem ob-
 scuritatēque potius diuinare oporteat) qui in urbe despectui
 habebantur ; adeoque ab omnibus spernebantur , quod extra
 moenia uagari per pagos & uillas coacti maledicta in ciues sparge-
 bant, unumquenque nominatim subsannantes . unde paulatim
 ἀρχαία κομωδία, quæ omnium uitia nimia cum licentia taxabat,
 initium sumpsit . Alij quidam uerba Aristotelica secus inter-
 pretantes urbanos fuisse arbitrantur, qui primo carminibus pec-
 cata taxare cœpissent . cumque ob linguæ uenenū ciuitati odio
 essent , pariterque ab omnibus inhonorati despicerentur , urbe
 excedere coacti circum pagos errarunt ; eosdemque ciues uer-
 suum contumelijs lacerantes κομωδοὶ iure nuncupati fuerunt .
 Quod ut facilius credam facit idem Stagirita , asseuerans comœ-
 diam initio latuisse , quod parum sui studiosos habuerit ; hono-
 rem enim , qui alit artes , augetque , nequaquam adipiscebatur .
 Cæterum quis personas , prologos , hystriionum multitudinem,
 aliaque id genus protulerit , prorsus obscurum est . Confingere
 autem fabulas , quod quidem a Sicilia primum emanauit , Epi-
 charmus & Phormis instituerunt . Quoniam uero omnes poe-
 tæ , quicunque Heracleida , Theseida , aliaue id genus poema-
 ta conscribentes , cum unus fuerit Hercules , unam ipsius opor-
 tere esse fabulam arbitrabantur , Aristoteli peccasse uidentur . cu-
 ius equidem sententia unaquæque fabula non circa unum quē-
 libet uersatur , ut illi putabant . quippe multa genere indeter-
 minata ac uaria contingunt , ex quibus unum quid fieri , ac sim-
 plex nequaquam potest ; præsertim quod unius quoque plures
 sunt actiones ac diuersæ ; adeo ut ob earum omnimodam uarie-
 tatem fabula admodum splendescat , a diuersisque actibus sua
 ornamenta accipiat . Idcirco auctor antequam ad alia de Tragœ-
 dia comœdiaque præcepta descenderet , de eis aliquid præcipere
 consentaneum duxit . Ac primo rem quandoque fabulæ ue-
 partem in scenis agi , spectantiumque oculis subijci appositis ge-
 stibus commonefacit ; aut uerbis tantummodo referri, hystriionū
 uero actione minime decorari ; quippe quæ narranda sint , & nō
 re ipsa ostendenda . oculorum tamen sensus , ut inquit Plato ,
 cum in nobis acerrimus sit , ijs magis afficimur , quæ cernimus ,
 quàm quæ audimus ; maioremque oculis quàm auribus fidē præ-

statamus. ὡτίων γὰρ πισότεροι ὀφθαλμοί. adeo quod semper ambigere solemus de ijs, quæ ab alijs accepimus; quæ uero oculis sentiuntur, statim in mente insidunt, animoque infixa manent; qui naturæ impulsu multo magis aspectu, quam auditu delectatur. atque hinc merito Horatius oculos fideles nuncupauit. Quapropter maiorem oblectationem præbere fabulas, quæ actu ipso, quam quæ sermone exprimuntur, multoque magis rerum spectatores quam audientes affici, omnium iudicio comprobatum est. Excipiuntur tamen non nulla; quæ nullo modo oculis proponenda sunt, sed intus ac semoto loco gerenda; quippe quæ mirum ad modum turpitudine sordescant sua. Exempli causa si mulier in fabula a iuvene constupranda induceretur, non foris omniumque ante conspectum turpis illa obscœnitas ostendenda; sed potius occulto scenæ loco uim illatam spectatores auribus accipiant. Mulier itidem parturiens uoces tantummodo, ut omnis confessus andiat, Lucina fer opem, emittere debebit; nimis enim esset indecorum, rem eiusmodi turpem atque inhonestam oculis obijcere. quemadmodum artificiose Terentius Glycerium parientem occulte, intusque in domo opem Lucinæ implorantem ita inducit;

Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.

Quam quidem muliebrem eiulationem idem aliàs Pamphilam abdite enitentem edere facit. ubi uox tantum audiebatur. Et hoc est, quod auctor innuit, mea sententia; dum inquit, quæ digna sunt intus seorsumque geri, minime in scenam esse proferenda. **S V N T** præterea quædam alia penitus ab oculis, atque omni actu tollenda, ut neque intus neque foris agi sentiant spectatores, sed tantummodo, si libeat, narranda. præsertim quod Aristoteles præcipit ita fabulam esse contexendâ; ut et sublato spectaculo, quæ cõtigerint quispiã percipiens misereatur, exhorreat ue; quod quidem in Oedipodis fabula deprehendisse fatetur. Esset enim turpe atque indecorum, si Medea coram populo filios trucidans introduceretur; aut Atreus fratri filios edendos appositurus eorum exta torreret; Progne ue in hirundinẽ, aut Cadmus in anguem abire uideretur. quæ quidem tanta feritate ac turpitudine referta sunt, ut si conspicienda proponantur, nullo pacto fidem, sed potius odium adipiscantur. Quis

enim matrem suos filios, quos ardentissimo amore naturæ impulsu prosequitur, iugulare credat? aut iugulantem aspiciens eiusmodi inhumanam sæuitiam non aspernetur, abhorreatque? ita ut sæuo offensus spectaculo amplius ad theatrum accedere non audeat. Quo circa monstrifica huiuscemodi portenta, ab humana natura prorsus aliena poetæ quambreuisime pertractanda suscipiunt; ne si longa uerborum ambage exponeretur, in odiū offensionemque auditorum incurrerent. Nam a Græcis Timo machus ac Theon poetæ minime laudantur; quorum alter Medæ in filios sæuitiam, alter Orestis in matrē conscripsit. Quid? non ne Homerus forsitan nimius fuit (obscœna enim quoque breuiloquium postulant) in describendo Iouis concubitu cum Iunone in Idæ uertice? & fortasse nescio quid libidinis redolens? cum inquit,

Ἄγκυς ἐμαρπτε χρόνου παῖς ἢν παράκοιτιν;

Et rursus, ἔχε δ' ἄγκυς ἀκοιτιν. Contra Maro noster admodum parce, & sobrie, ut ita dixerim, Didonis atque

Aeneæ uenereum complexum expressit;

Speluncam Dido, dux & Troianus eandem

Deueniunt. Quo quid breuius in re turpi explican-

da, quid concinnius, quid denique modestius dici potuisset? Quintilianus præterea uir eruditissimus in oratione operienda esse non nulla monet (ne id in poesi tantummodo obseruandum putemus) quemadmodum & Apelles imaginem Antigoni late re tantum altero ostendit, ut amissi oculi deformitas lateret. Et quod maius est, historici quandoque breuibus perstringunt, cum turpe quid inhumanum uel dicendum occurrerit. ut ex Liui nostro historiæ parente liquet. qui breuiter, stricteque Lucretiæ stuprum, tanquam rem flagitiosam, ac sumptum de filijs Bruti coram patre supplicium, perinde atque sæuum facinus enarrauit. Fieri quippe non potuit, si pluribus uerbis explicare uoluisset, ut filij inter tam horrendum mysterium gemitu, lachrymis, aut uultu denique mœsto exanguique patrem ad commiserationem adducere non tentassent; aut uerba quædam ultro citroque patris ad filios, eorumque ad parentem ante miseriam poenam non fuerint habita. Quæ quidem omnia Liuius prudens tanquam inhumanitatis plena silentio prætermisit.

Nihilominus cum perturbationes, auctore Aristotele, in tragœdia captandæ sint recensendo terribilia; ut puta si fratrem frater, filius patrem, mater gnatum, aut ille matrem necauerit (nã si hostis hostem obtruncarit, non ita spectator, auditorue commouebitur) qui proinde receptas fabulas haud esse mutandas decreuit, uerbi causa Clytemnestram ab Oreste interfectam, Eriphylem ab Alcmaone. quæret aliquis, qua de causa Horatius a tãto philosopho diuersus eiusmodi horribilia argumẽta aspernetur? cui respondendum, uetustissimos poetas omnes fabulas sine delectu suscepisse (nam & Euripides Medeam filios necantem induxit) quas posteri ab illorum scriptis acrius adepti iudicium, ac prudentiores facti recusarunt. Fieri enim nescio quo pacto uidemus, ut homines annorum cursu acutiores ingenio, perspicacioresque euadant. Et ideo non mirum, si cum Aristotele Flaccus quandoque non consentit. Quippe ille ab antiqua poesi non discedens artis poeticæ normas tradidit; hic autem uates, quod quidem permultam interest, cum maiorum tum iuniorum poemata perpendens quædam admittit, quædam uero non probat. Nam & ipse peripateticorum princeps ueterum philosophorum dogmata taxans antiquam philosophiam balbutientem nuncupauit. quòd si ab eorum opinione in rebus philosophicis quasi semper dissentire sibi licuit, cur & auctori nostro in poeticis cum ipso semel non conuenire crimini dabitur? An potius (ut eos concordia copulemus) Aristotelem portentosa eiusmodi non gestibus aperienda, sed narratione statuisse dicamus? eo magis quòd ipsius decreto tragœdia nequaquam continere debet nefaria, scelestæ, inhumanaue. etsi terrificum miserandumque argumentum requirit, eamque semper ab infelicitate terminari ars postulat. In quo quidem Euripidem a subfannantium morsu idem uendicat, omniumque poetarum maxime tragicum sibi uideri asserit. Vnde & a Cicerone tragœdiæ aliàs pro admirabilibus rebus, aliàs pro lacrimosis questibus, queribundisue luctibus usurpantur.

DE ACTIBVS.

*Ne ue minor quinto, neu sit productior actu
Fabula; quæ posci uult, & spectata reponi.
Nec Deus intersit, nisi dignus uindice nodus
Inciderit; nec quarta loqui persona laboret.*

Aristoteles in uniuerso fabularum decentem, ac iustam magnitudinem circumscripsit; cum ad prosperam fortunam ab aduersa, aut a prospera in aduersam, rursus a commodis ad incommoda mutata fuerit; uel contra. Horatius autem ad partes descendit. ac primum quinque actus in quacunque fabula requiri, nec plures, paucioresue ostendit. Nam secus nullo modo uoluptatem præbebit, semelque spectata amplius non desiderabitur, tanquam indigna quæ reponatur. Dij uero, quos cuncta inspicere fatetur Stagirita, nunquam introducendi, nisi nodus inciderit diuina manu explicandus; aut difficultas, quæ uires excedens humanas opem deorum postulet. In actibus uero ipsis quarta interloqui persona quàm raro debet. quòd si quandoque admittatur, pauca, uel secum ipsa insufurret. quemadmodum ab omnibus, tum præsertim a Plauto ac Terentio obseruatum uidemus. Vnde minime audiendi sunt, qui Horatiū hic decreuisse arbitrantur, nullo pacto quartam personam in scenam esse recipiendam. Dramata enim nonnulla cum græcorum, tum latinorum deprehenduntur, in quibus quarta loquitur; paucis tamen uerbis, uel seorsum ab alijs. Quod quidem innuere uoluit auctor, dum inquit; nec quarta loqui persona laboret; poetam laborare, aut affectare prohibens, ut quartam personam studiose interponat; quinetiam quod eius fieri poterit euitare iubens. Quòd si omnino res ipsa expostulet, tunc præceptum illud esse seruandum; ut scilicet raro & pauca loquatur, uel sola secum murmuret. Quod equidem cum passim apud omnes comicos obseruetur, exempla adducere nolo, ne uidear *γλαύκας ἀδί*

νας. Quidam alij legem supra latam de inducendis dijs ad immortalium implorationes Musarum ue inuocationes referunt; quibus poetę proprijs ingenij uiribus diffisi utuntur, non tantū in poematum primordijs, uerū etiam quotiescunque res arduę, ac difficillime, quę deorum ope indigeant, explicandę occurrunt. Quod fecit Homerus,

Ἐσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
Ὅππῃσ' δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπετε νηυσὶν Ἀχαιῶν.

cuius æmulatione inquit & Maro,

Pandite nunc Heliconæ deæ, cantusque mouete. & rursus
Nunc age qui reges Erato, quæ tempora rerum.

Vel cum res magna, quæ humanam excedere facultatem uideatur, ab aliquo perficitur, tunc numinis interuentu peractam esse fingunt. Vnde idem Maro Turno per mediam Troianorū urbem cædem facienti Iunonem animos uiresque ministrasse asseruit; cum alioqui nūquam incolumis euasisset. Homerus quoque tum Græcis tum Troianis, si quando præclara ac mirabilia facinora obibant, semper deos adfuisse finxit. Neque obstat, quòd locus hic nullam de heroico poemate mentionem continens tragoediæ tanquam proprius, atque comœdiæ tribuatur. Nam leges toto hoc opere mixtas quodammodo tradit; adeo ut multa supra præceperit, cum de heroico disseruit, quę ad tragicam comicamque rem attinere uidentur, & nonnulla hic quę ad heroicam. quod quidem iure quodam fieri quis nesciat? quippe omnia poematum genera quandam inter se cognationem habent; multaque præcepta communia æque participant. Demum quorundam sententię occurrendum. Qui Horatium, cū de introducendis dijs leges sanxerit, ad tragoediā tantum respexisse autumant; quippe comica humilitas deorum maiestatem non requirit; ac Cicero tragicos poetas, cum explicare argumēti exitum non possunt, ad deos confugere affirmat. neque animaduertunt Plautum induxisse Iouem, Mercurium, Larem, Arcturum, atque Silenum. Quòd si rursus obijcient, ideo Amphitriōnem deos accepisse, quoniam tragoediā participat; nam Lar, Arcturus, ac Silenus cœlestium nomine nequaquam digni, & quamuis Dij essent non in actibus loquuntur, ἀλλὰ προλογίζουσι; uoluant græcas comœdias, & quandoque immortales admissos fuisse

fuisse comperient.

DE CHORO.

*Actoris partes chorus, officiumq; uirile
Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducatur, & hæreat apte.*

Vetustissimi fabularum auctores choros, ut actus distinguerent, excogitarunt; utque spectatores, dum ab uno ad alterum transitio fieret, commodius detinerentur; ne mora illa, & fastidio quasi quodam abaliarentur. Qui quidem nomen habuerunt, auctore Platone, ἀπὸ τῆς χαρῆς, hoc est à gaudio & uoluptate, quam præbebant. Quidam alij non choros post unumquemque actum admitti solitos hic intelligunt, sed coetus plurium personarum atque conuentus, quos Græci cum alijs interloqui faciebant, ut plurium multitudo unius personæ uice fungeretur. Cuiusmodi apud Aristophanem rusticorum senumque chori. Vnde & a' corona non nulli id nomen deducunt. Vt cunque sit, tradito pauloante de actibus præcepto, merito nunc Horatius de choro, altera fabularum parte, ad differendum transit. Ac primo iubet eum defendere oportere illius partes, qui fabulam agit; hoc est, non nullorum sententia, defendat chorus quas partes quisque egerit actor, aut personam sumpserit; nam si uirilem, tunc uirorum debet esse chorus; si muliebrem, mulierum. Quippe utrunque cōcedunt. imo, quod notatione dignius est, Aristophanes nebularum ranarumque choros induxit; eo quidem artificio; ut ab interloquentibus accersitæ personis, quæ prius de eis meminerint, aduentasse uideantur. Socrati enim nebularum chorus adfuit, Charontique ranarum; qui eas prouocauerunt. adeo ut nunquam chorus ab actore discedens eius quodammodo partes defendere iure dicatur. & id fortasse innuit Aristoteles; cum inquit, chorum esse totius fabulæ particulam quandam, καὶ συναγωνίζεσθαι. quod quidem concertare uertunt; unâ enim cum actore certare uidetur, & tanquam Σύμμαχος in pu-

gnam descendere, cum ambo ad eundem scopum tendant; alij suffragari, quippe fauet actori easdem partes suscipiens, quas ille prius sumpserit. Alij locum hunc secus interpretantur; ut sit sensus, actoris partes defendat, id est unum commendet histrionem, suscipiatque, non omnes simul; quippe, ut inquit Aristoteles, τὸν χορὸν δὲ ἓνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν. Officium quoque uirile defendat. Sit licet inquam chorus foeminarum, aut si quid leuius est, sermonem semper grauem & uirilem retinere debet. Nam quid nebulis inanius, uentosiusque effingi potuisset? & tamen uerborum maiestatem, sententiarumque grauitatem earum chorum seruare unusquisque deprehendet apud eundem Aristophanem. Nam cū chorus grauitatem quamdam, seueritatem, atque censuram postulet, uirtutem ac probitatem collaudare debebit, minimeque intercinere quæ cum proposito materie haud cōuenire uidebuntur. & hoc est, quod Flaccus; Actoris, uel (ut in alio exemplari legitur) auctoris partes chorus defendat; id est sibi tanquam propria sumat, recipiatue, quæ, ubi ipse interponitur, aguntur; demūque ea cantet, quæ ab actibus, ac re ipsa nullatenus discrepabunt. Itaque materiae, quæ tractatur, congruentia suscipiens, auctoris, actorisue partes defendere iure dicetur, & tanquam causæ patronus semper adesse. Quam sententiam ut maxime probem, cogunt uerba, quæ sequuntur;

Neu quid medios intercinat actus,

Quod non proposito conducatur, & hæreat apte.

Quibus equidem perspicuum reddit Horatius, quod breuissime ac nimis obscure dixerat. Nam quòd officium uirile defendere itidem iussit, clarius & magis abunde explicat his carminibus; quæ statim subijcit.

Ille bonis faueatque, & concilietur amice;

Et regat iratos; & amet peccare timentes.

Ille dapes laudet mensæ breuis, ille salubrem

Iustitiam, legesque, & apertis ocia portis.

Ille tegat commissa; deosque precetur, & oret,

Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.

Chorus præterea uirili officio fungi debet, perinde ac uirtutum defensor quidam acerrimus; bonis inquam fauere, integros ex-

tollere, eorumque beneuolentiam captare; iratos compefcere, & moderari; probos diligere, ut qui uirtutis amore a peccatis abhorreant; frugalitatem, ac temperantiam approbare; parsimoniam, quæ cōquifitiffimos respuit cibos apparatusque regium, aspernari. salubrem quoque iustitiam, quippe quæ uirtutum omniū regina ius suū cuique distribuat, cōmendare; ac leges ipsas illius ministras, quæ supplicio improbos afficiūt, tuenturque bonos, summis laudibus efferre; necnon tranquillæ paci suum præconium tribuere (ea enim urbium portas tuto patere, hominesque nimio otio affluentes securam, ac placidissimam uitam degere finit) occultare præterea debet chorus arcana, quæ sibi credita fuerint; fidoque silentio danda, quæ alicuius fidei committuntur, minimeque propalanda esse demonstrat, cum uiri pectus sepulchrum quoddam secretorum omnium reconditum esse deceat. Demum si calamitate afflictum quenquam fabula susceperit, tum chorus deos precabitur immortales; ut miseris bonam fortunam, superbis uero malam reddant.

DE TIBIIS AC FABVLARVM INCREMENTO.

*Tibia non, ut nunc, orichalco uincta, tubæque
 Aemula, sed tenuis, simplexque foramine pauco
 Aspirare, & adesse choris erat utilis; atque
 Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.
 Quo sanè populus numerabilis, utpote paruus,
 Et frugi, castusque, uerecundusque coibat.
 Postquam coepit agros extendere uictor, & urbem
 Latior amplecti murus, uinoque diurno
 Placari genius festis impune diebus;
 Accessit numerisque modisque licentia maior.
 Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,*

Antiquitas unicuique
 statim nato duos ge-
 nios tribuebat, bonum
 à grecis ὀδ' αἶμονα, ac
 malum κακοδ' αἶμονα

nuncupatos . unde et
nomen habuerūt, uel
quodd nobiscū sint ge-
niti, uel quodd statim
nos genitos suscipiāt .
Quibus ueteres nō ho-
stis sed uino sacrificā-
bant, iuxta illud, fun-
de merum genio .

Rusticus urbano confusus, turpis honesto?

Sic priscae motumq; & luxuriam addidit arti

Tibicen, traxitq; uagus per pulpita uestem .

Sic etiam fidibus uoces creuere seueris,

Et tulit eloquium insolitum facundia praeceps;

Vtiliumq; sagax rerum, & diuina futuri

Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

Quemadmodum Graeci choros diuidendis actibus adhibuerunt, ita Latini tibias excogitarunt; in graui comoedia dextras, quae grauem sonum, in leui sinistras, quae acutum emittebant; ut congruenti cantu cum fabularum leuitate, aut grauitate conuenirent. atqui ambae adhibebantur, cum mixta e genere utroque erat comoedia. Quamuis alij priscos in omni fabula utrisque usos contendunt, M. Varronis uerbis, etsi perobscuris, adducti. Qui inquit. Dextra tibia alia est quam sinistra, ita tamen sit quodam modo coniuncta; quod est altera eiusdem carminis modorum incentiua, altera succentiua. Et paulopost idem tibiam sinistrae a dextrae foraminibus succinere asseuerauit. Vnde conijciunt (etsi Varro ibi de pastoralibus tibijs loqui uideatur) a dextra cantum inchoari solitum, quae quidem pleniori sono perstrepebat, posteaque sinistra moderari, quae summisiori uoce respondebat. sed utcunque fuerit, ad auctorem nostrum reuertamur. qui cum pauloante de choro, quem Graeci inuenerunt, praecipiones tradiderit, merito nunc continuato ordine de tibijs meminit; quae apud Latinos uice chori habebantur. ac per digressionem quasi quandam suorum temporum luxuriam subsannans antiquorum modestiam, ac temperantiam dignis laudibus prosequitur. Tibia quippe uetustis temporibus non ex aurichalco compacta, qualem posterius habuerunt, tantaque uocis magnitudine intonans, ut tubam imitaretur, sed tenuis, simplex, paucisue, aut ad summum quatuor terebrata foraminibus chori locum occupabat; ac tenui sonitu sedilia complebat, nondum

spissa; rarus quippe erat populi cōfessus; adeo quòd facile pro-
 pter hominum paucitatem numerari poterat. Modestus tamē,
 castus, uerecundus, ac denique frugi, iustus, fortis, & tempe-
 rans; nam, ut inquit Cicero, frugalitas fortitudinem, iustitiā,
& temperantiam complectitur. Postquam uero Romani iuimi-
 cos populos debellarunt, imperiumque propagarunt, unaque
 cum triumphis creuit hominum multitudo, urbis moenia dilata-
 ri oportuit, ut frequentiore populum, uictoremque gentium
 caperent. Itaque paulatim cum urbis incremento in morum
 nimiam licentiam prolapsi, libertatemque uiuendi, à prisca illa
 continentia omnino degenerarunt. adeo quòd festis diebus, nul-
 la lege, nullaque censoria nota prohibente, lautis lartisque con-
 uiuijs per totum diem uino se replentes incumbabant. Nam Ge-
nio indulgere dicuntur, qui animi appetitibus obsequuntur;
dapibusque, uino, ac somno, prout illi iubent, se se addicunt.
hinc genialem diem, lætum, hilarem, uoluptarium nuncupant,
& genialem lectum Veneris uoluptatibus dicatum. Contra ue-
 ro Genium defraudare dicitur, qui naturæ, animique appetitio-
 nibus nequaquam satisfacit. At quæ de Genijs prisca auctores
 tradiderint, recensere, ad hunc locum, nostrumque institutum
 minime pertinet. præsertim quòd in lucubrationibus de poeti-
 ca obscuritate abunde rem hanc pertractauimus. Ineptam tamē
 quorundam expositionem silentio non prætermittam; qui ui-
 num diurnum ad diem perductum interpretantur, contenden-
 tes Horatium immoderata conuiuia, atque inhonesta significaf-
 se. quippe quæ uesperis inchoata per totam noctem ad solis re-
 ditum protrahebantur. sequunturque uulgi atque indoctorum
 hominum opinionem; prisca uidelicet singulis diebus non nisi
 semel, adueniente nocte, comedisse; quæ coena nuncupabatur;
 nullo modo prandere solitos. Quæ quidem sententiā iandudum
 eruditorum omnium consensu explosa est. Veteres enim non
solum coenabant, uerumetiam prandebant; & non nulli quo-
que ientabant. Quapropter pro uino diurno computationes,
 comestationes ue, aut, ut quidam malunt, concoenationes, quas
 Græci *συμπόσια*, uel *συνδείπνα* uocant, intelligo; (quamuis alij ge-
 nialia sacrificia) quæ interdum non noctu celebrabantur. diurnus
 enim proprie nocturno opponitur. An diurnum accepit pro

eo, quod græci πανημέριον dicunt; ut per totum diem celebrata cō-
 uiuia inuisse dicamus? Videtur præterea Flaccus posterioribus
 uerbis sua tempora taxare, cum Aug. Cæsar Rempublicam re-
 gendam suscepit; per quem confirmata cum gentibus placi-
 dissima pace, discedentesque ab armis Romani langori, desi-
 diæque se dediderunt. Nam cum liberi ab omni labore & tumul-
 tu bellico lasciuire, otioque marcescere cœpissent, ludorum lu-
 xum, inque peragendis fabulis splendidum apparatus affecta-
 runt; quinimo ambitionis igne accensi cum theatrorum magni-
 ficentia numeris quoque ac modis luxuriam addiderunt. Laudi
 enim dabatur maximæ, si quis spectaculorum uaria genera edi-
 disse; tantoque postea in honore fuit ars histrionum, quod Ne-
 ro Claudius in priuatis spectaculis operam inter scenicos dare
 non dubitauit. Cui profecto immoderatae licentiæ accessit &
 hominum inscitia, arrogantiaque; qua indocti obcœcati sapien-
 tibus minime cedebant; rusticique cum urbanis cōfusi, cum no-
 bilibus ignobiles, boni cum prauis, cumque honestis inhonesti
 permisti, in antiquum Chaos, ut ita loquar, reciderunt. Vnde
 prisco intercanendi artificio, quod antea tenuis tantum tibiæ
 paucis foraminibus absoluebatur, addita fuit luxuriosa quædā
 saltatio; atque tibicen lōga indutus ueste modo huc modo illuc
 se se uagus per pulpita circumferebat. Ad hæc non tantum ti-
 bia maiorem libertatem accepit, uerumetiam & cithara. Quæ
 quidem ut prius una, uel tribus ad summum chordis interstrepe-
 bat, cumque soni grauitate eiusce ætatis seueritatem æquipera-
 bat; ita posteriorum intemperantia ex septem, aut, non nullo-
 rum sententia, decem fidibus compacta maiorem fabulis luxum
 apportauit. Quod uero præter tibias, citharas lyrasue fabulis
 adhibuerint ueteres, probat Tranquillus, qui eundem Neronem
 tragœdias cithara cātasse asseuerauit; & præcipue Canacem par-
 turientem, Orestem matricidam, Oedipodem excœcatum, Her-
 culemque insanum; imo Neapoli ad id munus primum prodijisse;
 ac ne concusso quidem repente motu terræ teatro ante ca-
 nere destitisse, quàm inchoatum absoluisset νόμον. Sed ut melius
 auctoris uerba explicentur, cum inquit, Accessit numerisque
 modisque licentia maior; pro numeris carminum rhythmos ac-
 cipiemus. qui prius quemadmodum ex senarijs cōstabant, iam-

boque pede cito, tantummodo absoluebantur, sic postea spondeos, ut tarditate sua nimiam illam pedum celeritatem temperarent, sibi uendicarunt. pro modis autem cantus νόμους, φθόγγους, & ut aiunt, tonos intelligemus; unde illud in Terentianis comædijs, modos fecit Flaccus tibijs paribus dextris & sinistris, quibus equidem Tibiæ Citharæue sonus amplificatus luxuriam quandam adhibuit. Præterea deprauata consuetudo non tantum carminum numeris, canendi modis, musicisque instrumentis luxum, uerumetiam & stilo dicendi opifici ubertatem, insolitamque eloquentiam apportauit. Nam fabulis, quæ a ueteribus simplici, ieiuna, inconditaue phrasi conscribebantur, posteritas orationis ornamenta, artificia, fucum, redundantemque facundiam adiunxit. quam præcipitem uocauit Horatius, ut quidam arbitrantur, factam ob luxum, aut in luxuriam præcipitam; uel, ut alij sentiunt, uelocem, celerem. quippe nimia hominum festinatione in fabulas properauit; eloquiumque intulit insolitum, nouum, ac maioribus incognitum. An potius ad oratores quosdam, eloquentesue respexit; qui lingua celeri, & exercitata, tanquam præcipientes torrentes, in causis dicendis rapiebantur. At quoniã emolumenti parum ornata copiosaque oratio attulisset, si dignam materiam, quæ tractaretur, non habuisset; estque uerborum sonus, ut inquit Cicero, inanis nulla subiecta nec sententia, nec scientia. Fucata quippe oratio, atque redundans absque rerum dignitate, sententiarumque grauitate homini turpissimo iure assimilaretur; qui preciosis uestibus, corporisque elegantiori cultu magnam deformitatem dissimularet. Idcirco poetæ fabularum maiestatem, dignitatemque a philosophia mutuare consentaneum duxerunt; ea inquam, in qua de bonis rebus & malis, deque hominum uita ac moribus disputatur, a græcis ἠθικὴ nūcupata. quæ tragœdias comœdiasque grauissimis sententijs, & ad recte uiuendum appositis repleuit. Atque hinc iure auctor eã philosophiæ partem sententiam uocat utilium rerum sagacem. Nam cum philosophia moralis uirtutum, officiorum, ac bene uiuendi disciplinam contineat, cumque omnium benefactorum, auctore Cicerone, beneque dictorum mater sit, nõ nisi honesta ac perutilia inquirat, monet, & præcipit. **DIVINAM** quoque futuri sen-

tentiam consulto nuncupauit; quippe ea futura conijcimus, cū
 sapientis proprium sit munus prospicere ac prouidere rerum
 euentus. itaque non discrepare a delphico oraculo iure dicitur,
 prænuncians uentura, non secus atque Apollo Pythius uatici-
 nabatur. Atqui philosophiam tantummodo moralem hic Flac-
 cum inuisse ut arbitrer, impulit Aristoteles. Qui iisdem gene-
 ribus Epopœiam, quibus tragœdia, constare asseuerans hanc
 uel simplicem, uel implicitam, uel moralem, uel patheticam
 esse oportere decreuit. quocirca eorum opinionem nō sequor;
 qui sententiam ab oraculo non discrepantem philosophiam na-
 turalem interpretantur; quod physicorum dogmata ipsius A-
 pollinis ænigmaticis respōsis sint obscuriora. quæ enim circa mo-
 res, beneque uiuendi præcepta uersatur, obscuritate minime, ac
 tenebris inuoluitur; imo perspicua, facilis, tanquam materiam
 pertractans communem, omnibus patet, in promptuque est.
 Nam etsi in fabulis mysteria quædam a naturæ penetralibus de-
 prompta occurrunt, & quandoque diuinæ matheseos arcana;
 nihilominus tragœdia atque comœdia ad humanæ uitæ exem-
 plum effictæ cum moribus, recteque uiuendi norma magis con-
 uenire quis ambiget? præsertim quòd auctor ipse paulopost à
 Socraticis materiam sumendam esse præcipiet.

DE SATYRIS IN TRAGOEDIAM
INTRODVCTIS.

*Carminē qui tragico uilem certauit ob hircum,
 Mox etiam agrestes satyros nudauit, & asper
 Incolumi grauitate iocum tentauit; eò quòd
 Illecebris erat, & grata nouitate morandus
 Spectator, functusq; sacris, & potus, & exlex.*

Operæpretium erit, antequam ad explicationem transeamus,
 pauca ad rem necessaria disserere. ac primo repetendum quod
 supra scriptum est. Horatium scilicet leges, ac præcepta non
 nulla

nulla mista tradere, quippe quæ ad plura poematum genera atti-
 neant, omnes enim ipsius poësis partes, tanquam unius corpo-
 ris membra, quandam habent inter se conuenientiam; adeo ut
 heroica plerunque cum Elegiaca, tragica, comicaque re conue-
 nire uideatur. Atque hinc nemo miretur, si quandoque à tra-
 gœdia ad comœdiam digressus iterum ad eam reuertatur; ac per
 mixte de utraque præcepta tradat. nam arctissimis coniunctionis
 uinculis astrictæ sorores quodammodo germanæ uidentur. Cum
 itaque pauloante abunde de actibus, choro, tibijsque præcepif-
 set, aliud nunc fabularum membrum subdit; unde uidelicet saty-
 ros in tragœdiam introducendi mos originem duxerit. Ac pri-
 mum quis inuentor fuerit, nusquam obseruasse memini. quan-
 tum uero ex Flacci uerbis suspicari possumus; dicendū, priscos
 illos tragœdiarum auctores, qui hirco donabantur, (unde aliud
 nominis etymon habemus) ne tunc, cum ab actoribus ad canto-
 res fabula transibat, chorusque intercinebat, spectatores canen-
 di forsitan satietate (πλησμονή γὰρ ἀπάντων) defessi abirent, nudos sa-
 tyros induxisse. qui cum essent semiferi, agrestes, petulan-
 tes, facie & corpore ridiculi, risum concitabant, confessumque
 incompositis saltationibus detinebant, eo quidem magis quod
 perfuncti sacris Bacchanalibus ij, qui spectatum confluebant, ui-
 no repleti, nullaque adhuc lege luxuriam inhibente, nouis uo-
 luptatum illecebris erant oblectandi. Atque hinc non nulli in
 chori locum satyros successisse opinantur. Ego tamen satyrorū
 aduentu sublatum fuisse chorum nequaquam censeo; sed unā
 cum canentium cōcentu nudos salientesque motus corporis de-
 disse æstimo; ut non tantum aures, quarum sensus fastidiosissi-
 mus, uerum etiam oculi suum oblectamentum haberent; præfer-
 tim quod græci satyron τὸν χορευτὴν interpretantur, nomen qui-
 dem ἀπὸ τοῦ χορεύειν deductum; hoc est choream ducere, uel tri-
 pudiare. Aristophanes, ὡς ἤδουμαι, καὶ τέμπομαι, καὶ βούλομαι χορεῖσθαι
 ἢ φ' ἠδουῆς. Quapropter rationi consona mihi uidetur eorum sen-
 tentia, qui chorum proprie saltantium canentiumque cœtum
 esse statuerunt. Licet quandoque suspicer ueteres ab initio, cū
 tragœdia sine iocis non multum oblectasset, saltantes satyros ex-
 cogitasse; ut iocis asperam, seueramque eius grauitatem lenirēt.
 posteaque sublatis satyris, qui in nimiam petulantiam decide-

K

rant, choros inuenisse. Et ut facile credam satyros antiquiores fuisse choris, ea ratione adducor, quòd tragœdiam cum satyris nullam habemus ne quidem apud græcos, tanquam rem nimis uetustam, atque obsoletam. Rursus ut satyros non chori sedem post unumquemque actum occupasse, neque cum eo societatem habuisse opiner, cogit Euripides. qui in Cyclope satyrorum cœtum interloquentem induxit; quemadmodum & apud Aristophanem rusticorum chorus nescio quid satyricum redolere uidetur. præsertim quòd Aristoteles tragœdiam ab exiguis fabulis, & ridicula dictione, satyris exclusis, grauitatem, iambicumque metrum uel senarium ex tetrametro & octonario; quo prius utebantur, nam satyrica, & ut græco utar uerbo, ὀρχησικώτερὰ ποίησις erat; adeptam tandem quiescisse asseuerauit. Ceterum plerique hic Flaccum non de satyris in tragœdiam inducendis loqui arbitrâtur, sed potius unde satyra aliud poësis genus ortum duxerit. quamuis alij quidam paulo ab hac diuersam ipsius originem tradant. morē quippe fuisse aiunt uetustissimorum hominum, qui Atticam regionem incolebant, tempore, quo per agros fusi ac dispersi agriculturæ studio detinebantur, quando ab opere rustico ac labore soluti erant, iocosas quasdam cauillationes inter se se uicissim fundere. quod hodie quoque rustici obseruant, id deinde institutum adeo creuit, ut plaustris insipientes in obuium quenque scommata, atque ex tempore iocularia carmina effutisse affirmant. quæ postea probris ac maledictis omnibus inspersa uenenatum sibi nomen ascuerunt. Apud Romanos præterea satyrâ aliud initiū habuisse Linius Patauinus his uerbis testatur. Cum Romæ T. Sulpitio Petico, & C. Licinio Stolone Coss. tanta uis pestilentie esset, ut nec humanis consilijs, nec ope diuina leuaretur, uictis superstitione animis ludî scenici, nouares bellicoso populo, inter alia cœlestis iræ placamina instituti dicuntur. Sed parua, ut ferme principia omnia, & peregrina res fuit, sine carmine ullo, sine imitatorum carminum actu. Ludiones ex Hetruria acciti ad tibicinis modos saltates haud indecoros motus, more thusco, dabant. Quos deinde iuuentus inconditis uersibus inter se iocularia fundentes imitari cœpere; nec absenti à uoce motus erant. Accepta itaque res, sæpiusque usurpando excitata uernaculis artificibus; quia hister thusco uer

bo ludio uocabatur, nomen histrionibus inditum. qui non sicut ante incompositum & rudem uersum iaciebant, sed impletas modis satyras descripto iam ad tibicinem cantu, motuque congruenti peragebant. Lilius post aliquot annos, qui ab satyris ausus est primus argumento fabulam serere, suorum carminum actor fuisse dicitur. Postquam uero ab risu & soluto ioco res auocabatur, ludusque paulatim in artem uenerat, iuuentus histrionibus fabellarum actu relicto ipsa inter se, more antiquo, ridicula intexta uersibus iactitare coepit; quae inde exodia postea appellata, confertaque fabellis potissimum atellanis sunt. quod genus ludorum ab Oscis acceptum tenuit iuuentus. Verum ad id, unde digressi sumus, redeamus. ac satyros in tragoediam admissos ea moderatione arbitremur; quod suis petulantibus iocis tragicæ grauitati non omnino offecerunt; tantoque artificio ueteres illos seria cum ludicris miscuisse dicamus; quod decori summam rationem habuerunt.

DE MODERANDIS IOCIS SATYRICIS.

*Verum ita risores, ita commendare dicaces
 Conueniet satyros, ita uertere seria ludo,
 Ne quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros
 Regali conspectus in auro nuper, & ostro,
 Migret in obscuras humili sermone tabernas:
 Aut dum uitat humum, nubes & inania captet.*

Postquam iocos satyricos tragoediam recepisse dixit auctor, correctionem quasi quandam subiicit, normamque obseruandam; ne uidelicet dum quispiam ludibria affectet, penitus à grauitate discedat; aut dum satyros derisores, dicaces, aliorumque uitam carpentes (alludere enim uolunt ad propriam satyræ naturam) in tragoediam inducere tentet, interloquentibus personis suam dignitatem nequaquam tribuat. quo quid turpius absurdiusue dicit poterit? Exempli causa si immortalis, aut heros regali ue-

ste, splendidaque purpura conspiciendus in scenis adesset; qui post modum tragica grauitate cum satyrica lasciuia confusa, in uilem, abiectum, humilemque sermonem incideret, qualem tabernariae comoediae continebant; ac pro Deo uel semideo obscurus ignobilisque appareret, perinde atque ij, qui in tabernis sordidum quaestum faciunt; quos tabernarios Cicero, ciuitatumque fecem iure nuncupauit. Contra uero magnopere cauendum, ne humilitatem alius euitans in coelum se erigat. nam sapientum omnium decreto a mediocritatis linea nullo pacto est discedendum. Sunt praeterea grammaticorum non nulli, qui Flaccum hic innuere arbitrantur; ne personae tragicae, quales Dij heroes ue, in comoediam admittantur; ac rursus ne infimas ac sordidissimas, quales tabernariae comoediae exoptulabant, tragoedia recipiat.

Effutire leues indigna tragoedia uersus,

Vt festis matrona moueri iussa diebus,

Intererit satyris paulum pudibunda proteruis.

Nunc demum apposita matronae comparatione confirmat quod iam praecipit; Tragoediam scilicet, quae grauis, atque seuera indignatur ridiculos uersus effutire, cum modestia quadam ac pudore lasciuientes satyros accipere oportere. non enim adeo iocis oblectari debet, ut omnino suam dignitatem amittat; non secus atque matrona saltare coacta diebus festis, & quodammodo gestire, quod quidem magis attinet ad puellas, ea tamen uerecundia saltationem moderatur, ut matronale decus grauitatemque in re etiam ludicra retinere uideatur. QVOD uero non nulli leges hasce perobscuras non de satyris in tragoediam introducendis ab Horatio conditas esse autumant; cum nulla mentio apud auctores habeatur; imo de satyrarum origine, atque decoro; quae quidem a satyris, quos uetustissimis temporibus admisisse dicuntur, nomen adeptae paulatim suam formam acceperunt; neque affirmare temere, neque negare audeo; praesertim cum eiusmodi res nimis antiqua sit, penitusque ab hominum memoria sublata. Certo tamen scio, quod unusquisque iudicio praeditus accurate uerba Flacci examinans, quam magis coniecturam sequi oporteat, facile dijudicabit.

Nota. Fecit ciuitatum

Not. q. Medius temere
re beati.

DE SATYRICO SERMONE.

*Non ego inornata, & dominantia nomina solum,
 Verbaq; Pisones satyrorum scriptor amabo;
 Nec sic enitar tragico differre colori,
 Ut nihil intersit Dauus ne loquatur, an audax
 Pithias emuncto lucrata Simone talentum,
 An custos famulusq; Dei Silenus alumni.*

Cum de fatyris tragœdiæ admiscendis, fatyrarum'ue, ut alij cen-
 sent, initijs locuti, modum, quo eorum petulantes ioci tempe-
 randi sint, ne penitus tragica maiestas minuiatur, ostenderimus;
 locus admonet, ut de fatyrico sermone, & quibus uerbis uti oporteat,
 pauca differamus. Ac primo cuiuspiam fortasse rationi cōsentaneum
 uidetur; ut agricolarum, pastorum, multoque magis filuicolarum
 fatyrorum locutio rudis sit, & incōdita, uerbisque inornatis ac
 proprijs redundans. quæ quidem dominantia iure dicuntur, quippe a
 suæ proprietatis possessione non decedunt; idque significantia, ut
 inquit Quintilianus, in quod primo denominata fuerint, dominari
 quodāmodo uidentur. Nam translata alium naturā intellectum, alium
 loco præsentia pluribus significationibus, nedum suæ, inseruire
 constat. rustici enim, atque indocti rem quanque propria uoce
 nuncupantes simplici sermone, minimeque fucato utuntur; neque
 metaphoras, alie orationis ornamenta noscunt. Vnde Aripheades
 tragœdos subsannabat, quòd ijs dicendi tropis usi fuerint, qui a
 communi sermone discrepabant; ut $\sigma\epsilon\delta\epsilon\upsilon$ pro $\nu\omicron\upsilon$, & $\nu\iota\upsilon$, pro $\alpha\upsilon\tau\omicron\nu$.
 atque id locutionis discrimen fuisse asserunt inter eruditos, imperito-
 rumque uulgus ea tempestate, qua sermonem latinum cum late
 sugebant. græcis enim literis ac disciplinis exculti elegantiori
 ac perpolitata lingua loquebantur; indocti uero neque uerborum
 delectum, neque contextum habebant. Quod quidem hodie
 usuuenire patet; ut literati uiri lingua materna, quam uer-

naculam & uulgarem nuncupant, melius elegantiusue, quam
 idiotæ aut rustici, utantur. adeo quod illorum oratio concinna,
 ornataque ab horum inculta & subhorrida plurimum differt.
 Nihilominus cum tragœdia grandiloquium requirat; cumque
 Aristoteles dictionis perspicuitatem, non tamen humilitatem pro
 bans sermonem contextum ex proprijs nominibus perspicuum
 atque humilem esse, qualem Cleophontis, Sthelenique, decer-
 nat; merito inquit auctor se non solum satyrorum incondita
 uerba inornataque expetere, nec ita satyricis blanditijs illectum
 a tragico decoro discedere, ut nullam interloquentium persona-
 rum rationem seruet. nam etsi rusticana & inculta uerba sa-
 tyris conueniunt, tamen non usque adeo affectanda sunt, ut pe-
 nitus tragicæ grauitatis obliuiscantur. quinimo satyris si us de-
 cor, & locutio tribuenda ea quidem moderatione, ut tragœdiam
 reminiscantur. cui ueneranda potius, quam lasciuia oratio tri-
 buenda, grauis, penitusque a plebe abhorrens, ut quæ peregri-
 nis referta sit uocabulis. nam peregrinū, quodcunque per trans-
 lationem dicitur, uel à proprio est alienum, Aristoteles sumit.
 Qui itidem tragœdos ab Aripheadis morfu defendit; quod purā
 loquendi proprietatem euitantes plebeiam locutionem effuge-
 rint. Nimis præterea indecorum esset satyrorum petulantia ip-
 sius tragœdiæ seueritatem opprimi; aut nullum seruari discrimē
 personarum, quas fabula admittat. cum non parum intersit ser-
 uus loquatur humilis, an audax pedissequa, an semideus, qualis
 Bacchi custos Silenus habebatur. Quod si de satyra proprie lo-
 cum hunc interpretari uolumus, eam dicamus medium iter in-
 ter tragœdiam & comœdiam retinere; stilumque proprium, &
 characterem requirere; ne in comicam humilitatem decidat, aut
 contra in tragicam altitudinem extollatur. itaque pro Dauo co-
 mœdiam, pro Pithia tragœdiam; quippe ab Lucilio fraudolen-
 ta ancilla indueta, uti asserunt, Simonem herum talento eman-
 xit; pro Sileno uero satyram ipsam intelligamus. Et quamuis
 alij de uerbis, quæ satyris conueniant, Horatium hic agere arbi-
 trentur, ut scilicet aspera sint, & media, quæ tragœdiam æque
 participant atque comœdiam: ego tamen libenter dixerim non
 tantum inculta uerba attendenda, uerumetiam & personarum,
 quæ interloquuntur, habendam esse rationem. respexisse enim

Flaccum ad priscas satyras opinor; quæ non secus ac tragœdiæ comœdiæ uel diuersas personas, non nullorum sententia, admittebant. à quibus postea hanc perpetua carminum serie uitia taxantem emanasse uolunt; in qua equidem auctor ipse, Iuuenalis, ac Persius elaborarunt. Præterea si uera est opinio, antequam chorus fabulis adesset, aut in chori locum, aut unam cum eo antiquam tragœdiam satyros accepisse; consentaneum iudico, quod hic moneat; ne, dum satyri spectatores oblectandi gratia incondita uerba, scurriles uel iocos effutiunt, penitus à tragœdia, reque ipsa discedant. Nam, ut abunde supra disseruimus, chorus à fabulæ materia aberrare nequaquam debet, minimeque à personarum statu dissentire. Nam si iratus quispiam induceretur, chorus ut corrigat eum necesse est; si miser & ærumnosus, diuos precetur, ut meliorem fortunam consequi sinant. Sed utcunque sit, eruditioribus rem hanc dijudicandam relinquo.

VNDE COMICVM SATYRICVMVE ARGUMENTVM DE PROMI OPORTEAT.

*Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quiuis
Speret idem; sudet multum, frustra que laboret
Ausus idem. tantum series, iunctura que pollet;
Tantum de medio sumptis accedit honoris.*

Quidam haud indocti uiri eo ordine permixto, de quo paulo ante monuimus, comicorum fontem riuulorum nunc Flaccum ostendere censent; unde inquam comœdiæ argumentum de promi oporteat. Quæ quoniam est imitatio uitæ, speculum consuetudinis, ueritatisque imago materiam à rebus notis, communibus, ipsaque uita, & moribus accipere debet. adeo ut unusquisque comicus fabulam suam ex cognitis & peruulgatis rebus effingat. Cuiusmodi sunt iuuenum amores, comestationes, stupra, aut corruptelæ; patrumque in filios acerbæ obiurgationes; in seruos dominorum contumeliæ, minæ, & uerbera; seruo-

rumque in dominos fallaciæ, doli, mendacia, tacitæque demum
 susurrationses. quibus omnibus, alijsque innumeris id genus re-
 bus refertas habemus comœdias. adeo ut quiuis uulgatam eius-
 modi, omnibusque notissimam animaduertens materiam, eandẽ
 rem se præclare conscripturum fore confidat. Nam quemadmo-
 dum facile unusquisque aggreditur ea, quæ percallet; ita com-
 munia, uulgaria, & contrita cunctis facillima uidentur. si quis
 tamen postea idem attentauerit, in maiores equidem, quàm pu-
 tabat, difficultates incidet; frustra que laborans minime quod
 uolet assequetur. tantum præter materiam in poemate artifi-
 cium, ordo, concinna uerborum connexio, aptaque structura
 pollent. Non enim satis est inuentionem habere, uerum etiam
dispositionem, ac elocutionem callere oportet; ipsumque poe-
ma rite intexere. Vnde non nulli rem comicam tanquam omni-
 bus notam, uilem, & plebeiam, ut ita loquar, aspernantur.
 Quam quidem si æqua iudicij lance examinarent, sui que ingenij
 uires in ea conscribenda experiri uellent, eam difficultatem de-
 prehenderent, qua deterriti non amplius contemnerent, imo di-
 gnum honorem tribuerent. Nam, ut inquit Socrates apud Pla-
 tonem, Δίσκολα τὰ καλὰ. Præterea hac expositione, etsi apte ad
 mentem Horatij accommodatur, non omnino cogor, ut de co-
 mica re hic tantummodo loqui adiurem. Nam non est ab re ut
 de satyra intelligamus. Quæ itidem à rebus non ignotis, uitis in
 quam hominum, ac media uiuendi consuetudine argumentum
 sumit. Aut quid prohibet, ut permiste de comoediæ, satyræ, ac
 tragœdiæ materia pertractare in uniuerso dicamus? quæ quidẽ
 eodem quasi tramite incedentes à communi uita, & moribus nõ
 discedunt.

DE SATYRORVM DECORO SERVANDO.

Parrhasius legit fricti
 ciceris à frigo uerbo,
 quod frangere sign.
 in theatro enim uen-
 debatur cicer, & fri-
 cta nux. unde Mart.

Siluis deducti caueant, me iudice, Fauni,

Ne uelut innati triuijs, ac penè forenses,

Aut nimium teneris iuuenentur uersibus unquam;

Aut immunda crepent, ignominiosaq; uerba.

Offenduntur

*Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res,
Nec si quid fracti Ciceris probat, & nucis emptor
Aequis accipiunt animis, donant ue corona.*

*uendit qui madidum
cicer corona. Et pro
emptore ciceris & nu-
cis accipitur plebs in-
fima.*

Horatius ante quàm a re satyrica ad alia digrederetur operæpre-
tium facturis sibi uidebatur, aliquid de decoro præcipere. Mi-
nime quippe deceret Faunos, satyros uel tunc primum e silua-
rum latibulis in theatrum deductos, una cum ciuili & polito ser-
mone urbanos mores præ se ferre, mollesque uersus effutire;
perinde ac si in triuijs & foro, ubi urbanitas floret, nati sem-
perque uersati fuerint. cum potius eorum natura rusticitatem
postulet, asperam horridamque locutionem. crepitum enim,
uerborumque sonitum eos edere magis, quàm uerba, diuus Hie-
ronymus asseruit. Cauendum est etiam, cum procul ab homi-
num iurgijs, probris, maledictisque ipsi uitam degant, ne uer-
ba contumeliosa obscœna uel emittant (ni immunda, impura,
& non simplicia interpretari malis.) Nam alioqui si Fauni bel-
lucæ magis quàm homines uocandi ita loquerentur, ac si urbani
essent, decus nequaquam seruaretur; offendereturque senatus
æque; qui ab honore, uel curæ similitudine, uel ætate patres di-
cebantur: omnisque ordo equestris, medius inter eos & plebem;
qui equo publico donabantur, resque habebant, hoc est opes &
diuitias. Eius quippe dignitatis gradum nemo assequeretur, nisi
qui in censu HS. CCC. habebat. Alij pro eis, quibus est
res, simpliciter populi primarios uiros ac locupletes intelligunt.
nam qui egestate urgentur, labore perpetuo, ac multo sudore ui-
ctum queritantes ad spectacula accedere nõ solent. Alij uero, qui
bus est res, hoc est potestas, aut imperium, interpretantur. quod
non probo. Præterea non nulli pro res reponendum esse rex
arbitrantur, ut Aug. Cæsar intelligatur; qui tunc solus iam im-
perium adeptus Romam, terrarumque orbem regebat, specta-
culisque sæpenumero adesse solebat; imo non nunquam ludos
uicatim, ac pluribus scenis per omnium linguarum histriones nõ
in foro modo, nec in amphitheatro, sed in circo, & in septis fe-
cit; ut asserit Suetonius. Talis ergo principis naris emunctæ cer-

L

rum iudicium magnopere erat formidandum; cuius equidem censurem alibi Flaccus ita exoptulavit; Plotius, & Varius, Meccenas, Virgiliusque, Valgius, & probet hæc Octavius optimus. Vnde summa ope niti decet, ut paucis uiris, iisdemque doctis unusquisque satisfaciat; inanesque imperitorum rumores aspernetur. Fit enim plerunque, ut eruditi nullo modo probent, dignumue laudibus æstiment, quod indoctorum multitudo summis præconijs ad coelum extulit. & hinc haud immerito sapiens quisque ab imperito uulgo, quo nihil incertius, semper abhorret; potiusque de suis scriptis doctissimi illius Persij, cuius equidem iudicij acumen Lucilius reformidans Tarentinis, inquit, se, & Consentinis scribere, quam Lelij Decimi sententiam requirit.

DE FABVLARVM THEATRALIVM
NUMERIS.

Syllaba longa breui subiecta uocatur iambus,

Pes citus à Terentiano præpes dictus, ab Ausonio uelocior Parthorum sagittis.

Pes citus; unde etiam trimetris accrescere iussit

Nomen iambeis, cum senos redderet ictus,

Primus ad extremum similis sibi; non ita pridem,

Tardior ut paulo, grauiorq; ueniret ad aures,

Spondeos stabiles in iura paterna recepit,

Commodus, & patiens; non ut de sede secunda

Cederet, aut quarta socialiter. Hic & in Acci

Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.

Locus hic ab auctore exigere uidebatur, cum de omnibus, quæ ad theatrales fabulas attinebant, abunde præcepta tradiderit, cumque de earum materia copiose disseruerit, ut de forma quoque suas præceptiones adijceret: rem equidem silentio minime prætereundam: & quibus numeris ipsas cõferibi oporteat ostenderet. Nam etsi antea iambico uersu contextendas esse monuit;

cum inquit,

Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni

Alternis aptum sermonibus;

Cum tamen ibi in uniuersum, & quam breuissime de cunctarum rerum diuersis metris præceperit, merito nunc materiam omnem scenicam plene, & cumulate pertractans de congruenti numero pauca disserere minime superuacaneum duxit. Ac primo iam-bum pedem esse citum, uelociterque currentem ducet; ut qui ex breui syllaba & longa compactus per apposite inuētus est ad aliquem probris, maledictisque uexandum. Ea quippe contumeliæ est natura, ut à paruo initio orta maiores uires, atque incrementa semper accipiat. quoniam uero propter temporis breuitatem concitatiore cursu profluebat, factum est ut bini pedes in scandendo coniungerentur. Vnde licet senarius proprie uersus dicatur sex pedibus uinctus, tamen quia scansio binos copulauit ob nimiam eius celeritatem nomen trimetri sortitus est.

Et notandum artificiose ictum pro pede usurpasse; nam harmonia quadam carmina cōnectuntur, non secus atque humani corporis pulsus (ita quippe à medicis uocantur) modulis, legibusque metricis morbos indicant. An similitudinem sumpsit à digitorum percussionibus, quibus ratio mensuraque cantus, & quandoque carminis deprehenditur? unde illud,
Legitimumque sonum digitis callenus, & aure.

Quidam alij secus auctoris uerba exponunt; accessisse uidelicet nomen trimetris iambicis. nam cum sex pedibus absoluerentur, iure uocati fuerunt senarij, maxime spondeo stabili admisso. qui duas longas syllabas cōprehendens quatuor temporum tarditate (ut grammatice loquar) iambicæ celeritati obstitit; ut non ita leuior, spondaica inquam grauitate moderatus, ad spectantium aures euolaret. spondeum quippe seueritatem habere illud est argumento; quod olim Damon cernens quosdam iuuenes Baccho concitados, honestæque mulieris domum intiauros, tibicini iussit, ut spondeum subcineret. quod cum ille fecisset, cantus grauitate impetum repressit, sedatiorique concentu ardorem restinxit. quamuis Quintilianus id Pythagoræ tribuat. Sed non ita pridem senarius uocabatur; adhuc enim spondeum non admiserat, imo totum carmen ex ter binis iam-

bis constabat. Postquam uero societatem cum eo coiuit, iure commodi & patientis nomen meruit; qui ob cōmunem usum, melioremque uersus condecētiam in suam dōnum libenter alienigenam admiserat, de sua possessione ab alio depelli æquo animo passus. à iure tamen penitus suo non decedens aliquam prerogatiuam sibi seruauit. Non enim promiscue omnibus locis recepit, uerum imparibus tantum, tertia inquam & quinta sede; nam secundam & quartam tanquam propria domicilia à nemine occupanda excepit. Atqui Ennius, Acciusque uetustissimi poetæ raro spondeo usi fuerunt. Eorum quippe ætate iamborum nimiam celeritatem spondaica mora comprimi oportere nondum animaduenterant. quod quidem posteritas, ut in nonnullis alijs euenisse liquet, excogitauit. Demum (etsi quorundam sententia arridet, qui iura paterna locos impares exponunt arithmetico ratione; apud quos imparem numerum maribus, parem foeminis attribui uolunt, adeo ut ille patris, hic uero matris nomine coretur) posse tamen paternas possessiones simpliciter intelligi nequaquam inficior. ut sedes iampridem à se possessas, &, ut ita loquar, à maioribus patri, atque ab eorursus sibi hæreditario iure traditas interpretemur.

In scenam missos magno cum pondere uersus

Aut operæ celeris nimium, curaq; carentis,

Aut ignoratæ premit artis crimine turpi;

● *Immodulata, sine modo* *Non quiuis uidet immodulata poemata; iudex.*

dulo, rhythmo, numero. Parrh.

Et data Romanis uenia est indigna poetis.

Idcirco ne uager, scribamq; licenter? an omnes

Visuros peccata putem mea? tutus, & intra

Spem ueniæ cautus, uitæ denique culpam,

Non laudem merui.

Cum pauloante iambis spondeos admiscendos tanquam à maio

ribus receptos statuerit, monet hic animaduertendum, ne quispiam spondaicæ grauitati addictus iambicam leuitatem penitus aspernetur; aut ne dum spondeorum tarditatem nimium affectare uelit, grauiiores turgidioresque uersus emittat. Nam ex mora, ut phisici asserunt, sonus fit grauior. Quòd si res quòdoque id postulat, & præcipue tragica, quæ uerborum pondus requirit, non tamen adeo maiestati adhæredum arbitror; ut omnino comicæ humilitatis obliuiscamur. quæ quidem hoc uno tantum a quottidiano sermone distat, quòd uersiculis intexitur. præsertim quòd materia ipsa quandoque carmina præcipitantia, & concitata postulat; quandoque uero tarda, atque sedata. Quapropter poetam acerrimo iudicio præditum esse oportet, ut unâ cum uersu & rei, quæ tractatur, rationem habeat; auriumque diligentissimum consultorem, ut rite dijudicet melius ne cunctatio, an uelocitas concinat. Nam, ut inquit ille, aures consulendæ sunt; quæ plerunque quid suaserint, id rectissimum solet esse. Adhibendam quoque innuit auctor summam diligentiam, ut quisque artem perdiscat, inque limandis carminibus diu elaboret. Qui enim secus egerit, à criticis tanquã artificij inscius, quo nihil turpius, iudicijque penitus expers iure damnabitur. Nam sapientes, ac periti nunquam sibi uendicant quæ non percallent; inanisque gloriæ uanam auram cõtemnentes in uulgus suos partus emittere temere non audent. Atque utinam huiusmodi accuratam circumspectionem recentiores haberent; quorum non nulli pedes tantum, & numeros attendentes recondita arcana, quæ ars continet, aspernantur, digni quidem ut ab omni poetarum choro detrudantur. Sunt præterea alij quidã imperitorum multitudine confisi, ac doctorum paucitate, qui recti iudicij trutina scripta examinent, artemque spernentes facillime in peccata incidant. & quòd etiam Romanis poetis ab antiquis indigna uenia data fuerit, ea quidem tẽpestate, qua ex inscitia plurimum laborabant scriptores pariter, atque censores, sponte sua uituperationem subeunt. Idcirco ne, inquit Horatius, cum pauci errata deprehendant, ac plerunque deprehensis ignoscãt, impune ab artificij linea discedam, licenterque scribam? an potius, quod sapientis est, omnibus mea crimina perspicua fore cẽseam? cum homines suapte natura lynceis oculis

lis aliena peccata, sua uero lippis cernant; cātus tamen intra impunitatis spem. Nam etsi me peccasse liquebit, ueniæ tamē clypeo tutus iustam obiurgationis poenam effugiam. Verum esto ita culpa euitetur (nam qui delicta confessus ueniam petit, supplicium lenire uidetur) non tamen gloriam aucupabor, qua unusquisque ad studia, immensosque labores ducitur. Non nulli locum hunc secus interpretantur. intra inquam spem ueniæ tutus, hoc est ipsa uenia nequaquam confisus omnem laudis spem in doctrina, atque arte mihi propofui. Nam intra famā dici uolunt grammatici simili loquendi modo, citra opinionem; ultra uero contrarium significare; adduntque illud Quintiliani testimonium, Hortensij scripta tamen intra famam sunt. Ita quoque & apud Ciceronem modice cum modo, intra modum, citra, hoc est minus quam modice exponunt. Vnde intra uocabuli, cui apponitur, significationem minuere patet, ultra uero augere. Quæ quidem obseruatio licet ueritati consona sit, nescio tamen quo sensu Flaccus dixerit eos, qui à peccatis abhorrent, ueniamque aspernantur, culpam uitare, non laudem merere; cum potius summis præconijs ad cœlum sint extollendi; præsertim quòd apposite ad superiorem sensum intra spem ueniæ dicitur usitato locutionis genere; quemadmodum intra præsidia, intta mœnia, & alia id genus. Notandum denique (ut aliqua ad contextum pertinentia attingamus, cum oportuerit) dictionem illam iudex superioribus uerbis esse annectendam; ut struatur. Iudex premit ignoratæ artis turpi crimine uersus in scenam missos magno cum pondere; iudex inquam, censor, & criticus naris emunctæ; non enim quiuis poetarum uitia, erroresque animaduertit.

GRAECA EXEMPLARIA ESSE VOLVENDA.

Vos exemplaria græca

Nocturna uersate manu, uersate diurna.

Quoniã uero à Græcis omnes ingenuæ disciplinæ, & artes, quas uocant liberales, emanarunt; ipsaque poësis perfecta & polita

Romam uenit, quippe in ea præstantissima uatum ingenia elaborauerant. tantaque apud illos poetarum floruit multitudo, ut latinis facultatem scribendi quodammodo abstulerint. Nam quid nostri conscripserunt, quod ab illis non mutuati fuerint? comœdiarum uel, quas habemus, nonne maior pars à græco fonte defluxit? Tragoedias uero latinæ quot legimus, nisi pauca? easdemque fortasse non nimium cultas; quæ Senecæ ascribuntur. Nam quas maiores condiderunt, temporumque lapsu omisimus, constat græcorum quoque imitatione fuisse conscriptas. Idcirco Horatius exemplaria græca noctes, & dies uoluenda iubet; à quibus fabularum exempla capi possint; ingenuæque fatetur Romanos græcorum ope indigere.

IN MAIORES PLAUTI LAUDATO-
RES INVEHITUR.

*At nostri proauis Plautinos & numeros, &
Laudauere sales; nimium patienter utrunque,
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego, & uos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus, & aure.*

Dicat fortasse quispiam latinitatis fautor. Tu Horati, qui penitus Graijs addictus eorum scripta tantopere extollis, perlegenda, nocturnaque manu uersanda ac diurna præcipis, non ne scis quòd & nostros imitandos habemus? maxime Plautum adeo à maioribus celebratum, ut ei comœdiæ secundam palmam tribuerint (nam primam Cæcilium sibi assumpsisse uolunt) ac Epius Stolo affirmare non dubitarit, Musas ipsas Plautino sermone fuisse locuturas, si latine loqui uoluissent. Respondet auctor, maiores Plauti sales, iocos, & numeros nimium patienter, ne dicat stulte ac temere, laudasse. Nam si modo ego & uos Pisones, inquit (cum quibus fortasse in quottidianis & familiaribus colloquijs aduersus eum coniurarat) uel alij quicumque iu-

dicio præditi non fallimur; lepidumque scimus & falsum ab inurbano & insulso sermonem dijudicare; ac legitimos numeros discernere; eorum profecto decretum est rescindendum; ut qui de Plauto amore potius, quàm ueritate iudicauerint, quòd uero digitis & aure legitimos modulos deprehendi dixerit, ad illud forsitan respexit; quòd uetustissimis temporibus, cum Andronicus satyram excogitauit, ad manum canebant histriones, auctore Linnio. An potius quòd naturæ instinctu digitorum ictu, auribusque legitimos numeros, modos, & uoces obseruant ij, qui Musicam profitentur? cantumque manu quodam moderantur? quod quidem hodie faciunt & non nulli græcorum sacerdotes, D. O. M. hymnos concinentes. Nam non musicis characteribus, quas notas uocant, sed manu concentum, uocisque flexiones metiuntur. Versus autem non ne suam habent symphoniam? suisque numeris, & ratione quadam harmonica absoluntur? Plautus denique (ut ad id, unde digressi sumus, reuertamur) tanquam scurra insulsus, & dicax à quibusdam accusatur; ut qui, dum omni lepore, & uenustate affluens apparere uoluit, ne micam quidem salis præse ferat; admodumque in numeris licentiosus (ut hoc uerbo utar) quippe qui extra trimetros plerunque uagetur. Improbatur quoque eius seruile ingenium, & nimis plebeium, stilusque uulgaris. Et quamuis ei sermonis latini puram proprietatem denegare nequeant, Terentio tamen maiorem tribuunt. Atqui Ego, cum Horatius poetarum grauius censor ab eiusmodi reprehensione, singulisque ipsius peccatis deprehendendis supersedendum duxerit, minime deere arbitror, ut & nos homunciones uirum de Latina Rep. tam benemeritum maledictis uexemus.

DE TRAGOEDIAE INVENTORE
ATQUE AVCTORE.

*Ignotum tragicæ genus inuenisse Camœnæ
Dicitur, & plaustris uexisse poemata Thespis,
Quæ canerent, agerentque peruncti fecibus ora.*

Post

Post hunc personæ, pallæq; repertor honestæ
 Aeschylus, & modicis instravit pulpita tignis;
 Et docuit magnumq; loqui, nitiq; cothurno.

Cum pauloante satis græcos commendasset, eorumque exempla
 ribus adhærendum monuisset (de Plautinis enim salibus ac nu-
 meris ueterum iudicium non probauit) argumentis, & rationi-
 bus id confirmare non iniucūdum existimauit . Ac primo osten-
 dit illos fabularum cum inuētores, tum amplificatores extitisse.
 Thespis enim Atticus primus tragœdiam excogitasse fertur.
 quamuis eum alij sextumdecimum ab Epigene Sicyonio primo
 tragico numerent, alij secundum . Ego tamen tragœdiam id
 initium habuisse opinor, quod ab Aristotelis reconditis thesau-
 ris pauloante deprompsi; Thespimque ipsum, quod satis con-
 stat, nouam actionem induxisse facile crediderim. ut scilicet can-
 tores, actoresque fecibus ora peruncti, ne agnoscerentur, postea
 τραγῳδαίμονες nuncupati (unde & aliam tragœdiæ etymologiam
 deducunt, ut sit τραγῳδία quasi τραγῳδία) plaustrisque inuecti fabu-
 las canerent, agerentque . Et hinc τραγῳκωμῳδίας quoque no-
 men emanasse uolunt; quamuis alij a nouo uino deriuant, quo
 præmio histriones donabantur; τρέγα enim non tantū fecē, uerū
 etiam & mustum significare constat . Non nulli uero eum pri-
 mo non fece, sed fuce, qui græce ψιμύθειον dicitur, ora infecisse
 asserunt; ac deinde personæ linteæ usum, quæ faciem tantum-
 modo uelaret, adinuenisse tradunt . Nam quorundam interpre-
 tatio, qui illud uexisse plaustris poemata, tam multa uolumina
 conscripsisse, ut plaustris uehi oportuerit, exponunt, nullo mo-
 do mihi arridet . Eius quippe dramata uix quattuor, aut quin-
 que memorantur . Natura deinde omnium parens, quæ tem-
porum interuallis uiros eximio, atque acerrimo fingit ingenio,
 Aeschylum ad amplificandam rem tragicam procreauit. Nam, ut
 Aristoteles author est, primus τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο ἤγα-
 γε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάτῃωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκύβασε. Ex-
 cogitauit quoque personam non illam foedam ex lino intextā,
 sed pulchriorem, qua posterius usi fuerunt; honestamque pallā,

M

uestem equidem ad talos demissam, qua tragoedi uterentur. & cum adhuc tanta fabulis luxuria, theatrisque splendor non accessisset (tenui enim apparatu gaudebat antiquitas) ipse coepit modicis trabibus pulpita extruere. addidit praeterea tragoedijs grandiloquium, ne tantum rem histrionicam auxisse suspicemur; docuitque scriptores niti cothurno, hoc est altiori stilo intonare; nam antea humiliori & quodammodo rustico conscribebant. uel ideo niti cothurno eum docuisse intelligamus; quod primus cothurnos, ut aliqui arbitrantur, adinuenit, quibus tragoediarum actores niterentur. Fit enim plerunque, ut ij, qui fabulas agunt, crure dextro, uel sinistro innitentes melius gestum, motumque corporis ostendant. Itaque Aeschylum non tantum quae ad stilum, apparatus, histrionumque ornatum attinebant, amplificasse dicamus, sed etiam actionem docuisse. Quae cum sit eloquentia quasi quaedam, ut inquit Cicero, corporis constans e' uoce, atque motu, ei merito Demosthenes primas tribuit, secundas, ac tertias: nam quid primum in dicendo esset interrogatus, actionem, quid secundum eandem, & eandem tertium respondit.

DE ANTIQVA COMOEDIA.

*Succesit uetus his comoedia non sine multa
Laude; sed in uitium libertas excidit, & uim
Dignam lege regi. Lex est accepta; chorusque
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.*

Non multo post tempore amplificatae tragoediae successit uetus comoedia, a graecis ἀρχαία nuncupata; & ut Donatus asserit, ἐρεώ νημε. quoniam prisci illi antiquae comoediae auctores non ficta argumenta conscribebant; sed res gestas a ciuibus, & uitia palam cum eorum, qui gesserant, nomine decantabant. Fuit equidem primo ab Atheniensibus admodum laudata, quod eiusmodi taxandi libertate ciuitatis mores emendabat. Vnusquisque enim cauebat ansam illis praebere, ut se morderent; siquidem, ut optime

docuit Plutarchus , eam utilitatem uel maximam a' maleuolis ca-
pere possumus , ne quid committamus , quod illi uitio iure dare
possint . quamuis Aristoteles eam ab initio s'pretam latuisse asse-
rat . Qui itidem quis chorum induxerit , quis u'e primus apud
Athenienses id genus fabulæ inchoarit , his refert uerbis .

Χορὸν
καμωδῶν ὁ φέ ποτε ὁ ἀρχὼν ἐδῶκεν , ἀλλ' ἐβελονταὶ ἦσαν , ἢ δ' ἠ σλήμακτα , τινὰ ἀν-
τὴς ἐχούσης , οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιητὰ μνημονοῦνται . τὶς δὲ πρόσωπα ἀπέδῶκεν
ἢ πρόλογους ἢ πλήρη ὑποκριτῶν καὶ ὅσα τοιαῦτα ἤγνηται . τὸ δὲ μύθους ποιεῖν ἐπι-
χαρμῶ καὶ φόρμις ἤρξαν . τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ σικελίας ἦλθε . τῶν δὲ ἀθῆνσιν
χερῆς πρώτῳ ἤρξεν , ἀφίμενῳ τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας καδῶλου ποιεῖν λόγους , ἢ μύθους .

Vbi notādum quòd hic idem fuit Crates Atheniensis comicus ;
quem fratrem habuisse Epilycum poetam epicū refert Suidas . a'
quo itidem eius dramata γέιτονες , ἦρωες , λαμῖα , πολῆται , σάμιοι nume-
rantur ; & alia quædam profaice conscripisse perhibent . Post
hunc alterum Craten Atheniensem tria dramata composuisse tra-
dit idem Suidas , θησαυρόν , ὄρνιδας , καὶ φιλάργυρον . Inde tres illi anti-
quorum comicorum præstantissimi floruerunt ; Aristophanes
inquam Rhodius , uel Lindius , Aegyptius , uel , ut alij arbitran-
tur , Camerius , qui ab Atheniensibus ciuitate donatus tetrame-
trum & octametrum inuenit . Eupolis Atheniensis , qui nau-
fragium passus iuxta Hellepontum in bello contra Lacedæmo-
nios a' uita migravit ; indeque amplius poetam militare prohibi-
tum fuit ; hæc dramata posteritati reliquit , ἀγας , ἀστράτοτον , ἢ ἀν-
δρόγυνον . Demum Cratinus Callimedis filius itidem Athenien-
sis , ac uinosus magnifico dicendi caractere , & splendido emi-
cauit . quos equidem his carminibus celebrauit auctor .

Eupolis , atque Cratinus , Aristophanesque poetæ ,
Atque alij , quorum comœdia prisca uirorum est ,
Si quis erat dignus describi , quòd malus , aut fur ,
Quòd mœchus foret , aut sicarius , aut alioqui
Famosus , multa cum libertate notabant .

Postea uero cum poetæ subsannandi quemlibet immoderata li-
centia abusi bonos plerunque lacerare cœpissent , lata lege san-
xerunt Athenienses , ne quis alium nominatim accusaret . itaque
chorus , qui maledictorum uenenum fundebat , sublata lædendi
facultate turpiter obticuit , abolitusque est , tanquam res inho-
nesta , atque a' lege abroganda , quamuis alij aliam asserant cau-

fam ; nam quandoque spectator tēdio affectus tunc, cum ad can-
tores ab actoribus fabula transibat, cōfurgens abibat; itaque cho-
rum tanquam surgendi occasionem sustulerunt . Inde comœ-
dia a' græcis *ῥέα* uocata emanauit , quæ inclytos etiã habuit suos
auctores , de Græcis Menandrum Atheniēsem, promptum ani-
mo uirum ; atque Strabonem , de quo quidem multus sermo
apud omnes . Hic , auctore Suida , non tantum comœdias con-
scripsit , uerum etiam & epistolas ad Ptolemæum regem , mul-
tasque alias orationes profaico stilo . Recepit quoque noua co-
mœdia in suum contubernium ambos Apollodoros , alterum
Atheniensem , alterum Geloum Menandri coæuum : cæteros
consulto omitto : de Latinis uero , quos nunc habemus , Plau-
tum , ac Terentium .

L A T I N O R U M L A U S .

*Nil intentatum nostri liquere poetæ ,
Nec minimum meruere decus , uestigia græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta ;
Vel qui prætextas , uel qui docuere togatas .
Nec uirtute foret , claris ue potentiùs armis ,
Quàm lingua Latium ; si non offenderet unum
Quenque poetarum limæ labor , & mora . uos ô
Pompilius sanguis carmen reprehendite , quod non
Multa dies , & multa litura coercuit , atque
Perfectum decies non castigauit ad unguem .*

Ad unguē , adamus-
sim, uel diligēti ani-
maduersione castiga-
tum . solent enim qui
cogitatione abstrahū-
tur , quod accidit in
pensis adis scriptis, un-
guem mordere .

Quanquam summas laudes Græcis nuper tribuit, adeo que eorū
scripta commendauit , ut tanquam audax & ineptus græculus
iure latinitatis contemptor haberi potuisset ; nihilominus ne à
suis ciuibus hostis adiudicaretur (unusquisque enim *φιλόπατρις* de

bet esse) uoluit suum præconium & Latinis tradere. Quibus equidem non est uitio, aut inertiae dandum, si eos Græci ab initio omni doctrinarum genere superarunt. quippe ob continuam armorum tractationem literarum studia neglexerunt, inque gerendis bellis adeo occupati fuerunt, atque detenti, ut ne minimiū quidē quietis tēpus populus ille Martis habere potuerit; quo animos ad Musarum amoenitates uoluisset. Nā si quid otij à bellico tumultu dabatur, id omne Republicæ administrandæ, atque agriculturæ impertiebant. & hinc sero alma poesis Romam uenit annis post urbem conditam supra CCCC. Postea uero temporis lapsu cuncta attentare, gloriæque non minimum decus a literis, ne dum ab armis, aucupari libuit; musarumque sacris se se initiari uoluerunt. Qui non tantum græcas res latinis literis illustrarunt, uerum etiam & domestica facta celebranda carminibus susceperunt. Quod quidem uetustissimi illi, Andronicus, Ennius, & alij coæui fecerunt, Romanorum gesta decantantes. unde eorum poemata annales, quod singulorum annorum gesta continerent, nuncupati. Nisi domestica facta latina, & non græca fabularum argumenta interpretari malumus. Nam post nouam comoediam Latinos multa fabularum genera edidisse auctor est Donatus antiquissimus grammaticus; ut togatas ab argumento latino ita dictas, nam a græco palliatæ; prætextatas a personarum dignitate, & latina historia; Atellanas à ciuitate campaniæ, ubi actitatæ sunt plurimæ; Rhyntonicas ab actoris nomine; tabernarias ab humilitate argumenti, & stili; Mimos ab diuturna imitatione uilium rerum, & leuium personarum. Quod si Græci ab initio Romanos superarunt, perfacile fuit, inquit Cicero, uincere non repugnantes. qui alioqui omnia sapientius per se inuenerunt; atque ab illis accepta meliora reddiderunt, quæ digna statuerint in quibus elaborassent. imo quemadmodum iustitia, prudentia, fortitudine, omni denique uirtute Roma floruit, ne dicam armis, quibus cunctis nationibus antecessit; ita quoque ab eloquentia, omni que artium ac disciplinarum genere, si earum studio se dedisset, perpoliendis que scriptis limam adhibuisset, magnam sibi gloriam dubio procul uendicasset. itaque Latinorum minimam circumspeditionem carpit; qui partus edere properantes abortus faciebant; minimeque

legitimum tempus expectantes fetus imperfectos emittebant . Idcirco uos Pisones, inquit, qui à Numa Pompilio unã cum sanguinis deriuatione tetricam illam disciplinam, ac feueritatem ducitis, carmen quodque reprehendite; quod nequaquam acerrimi iudicij lance examinatum, interlitum, omniq̃ mendo expurgatum prodierit . in edendis quippe fetibus urse sunt imitandę, quę primo informem carnem emittunt, posteaquam lambendo paulatim figurant .

*Ingenium misera quia fortunatius arte
Credidit, & excludit sanos Helicone poetas
Democritus; bona pars unguis non ponere curat,
Non barbam; secreta petit loca, balnea uitat.
Nanciscetur enim pretium, nomenq̃ poetę,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Lycino commiserit. Oh ego læuus,
Qui purgo bilem sub uerni temporis horam.
Non alius faceret meliora poemata. Verum
Nil tanti est. ergo fungar uice cotis, acutum
Reddere quę ferrum ualet exsors ipsa secandi.
Munus, & officium nil scribens ipse docebo,
Vnde parentur opes, quid alat formetq̃ poetam,
Quid deceat, quid non; quò uirtus, quò ferat error.*

Hūc esse eū Lycinum arbitrat̃ Parrhasius, de quo distichō in certo auctore circūferatur, Marmoreo Lycinus tumulo iacet, at Cato paruo, Pōpeius nullo, credimus esse Deos. de quo inquit quoque et Martialis, altaq̃ cū Lycini mar mora puluis erunt.

Postquam satis Romanorum negligentiam notauit, qui parum curę, parum diligentię in examinandis poematis adhibebant, causam reddit; Democritiq̃ philosophi deliram opinionem in sectatur. Qua illi forsitan adducti artem, æquamue iudicij trutinam contemnebant. Hic cognomento Gelasinus διὰ τὸ γελᾶν,

auctore Suida, πρὸς τὸ κενόπουνδον τῶν ἀνθρώπων, discipulus Anaxa-
 goræ & Leucippi, uel, ut alij arbitrantur, magorum, chaldæo-
 rumque, a quibus sapientiam edoctum tradunt, negabat quen-
 quam bonum poetam euadere posse sine furore; poeticęque co-
 mitem ac sororem insaniam esse opinabatur; imo uates ipsos fu-
 rere & bacchari quodammodo oportere. Credebat equidem ani-
 mi impetum, inflammationem, ardoremue misera arte felicio-
 rem, melioremque esse; arte inquam iure infelicitatis cognomi-
 ne nuncupanda; ut quæ ab ridiculo, & insipiente græculo irri-
 deatur, a sapientibus uiris summis laudibus celebrata. Atque
 hinc uulgus in eam sententiã iuit, ut diceret nasci poetam, inque
 uatum concilio non admittendum, qui furore illo, ac furijs, ut
 ita loquar, non agigaretur. imo, quod absurdus est, non nulli,
 ut docti haberentur ab indoctis, furere simularunt. quippe qui
 nunquam unguis refecantes, neque barbam tonsori committē-
 tes, corporis pariter, ac uitæ cultum penitus aspernabantur; ho-
 minumque a conspectu & consuetudine in solitudines, tãquam
 feræ in latibula, se conferebant; publica omnia loca, ubi frequēs
 populus conuenire solebat, fugiebant; balnearumque usum,
 qui maximus erat apud ueteres, abhorrebant; ut sordidi, inqui-
 nati, inculti, horridique apparerent. Stultitia profecto ipsa
 stultiores, qui inclytum poetæ nomen aucupari credebãt, si per-
 petuo caput intonsum haberent; caput inquam tanta affectum
 insania, ut trium Anticyrarum helleboro nequaquam sanari po-
 tuerit. Plinius enim helleborum melancholiæ, amentixque me-
 deri asserit, idque in Anticyra insula esse optimum, ac sumi tutif-
 sime, adeo quod Drusus tribunorum popularium clarissimus eo
 medicamento in Anticyra sanatus fertur. sanat quoque, eodem
 auctore, bilem & pituitam. atque inde ortum prouerbum, bi-
 bendum ei esse helleborum, qui desipiat. Non nullos etiam stu-
 diorum gratia, ut acrius ea perspicerent mentis acumine, quæ cõ-
 mentabantur, sæpe sumpsisse helleborum plane constat. Quod
 quidem Carneades fecit, cum Zenonis libris esset responsurus.
 Atqui ego, subdit Horatius Democriti adhuc sententiam deri-
 dens, ab insanis insanus habebor; & tanquam stultus, mihi que
 ipsi parum constans, ac sapientum dogmatis contrarius exhibila-
 bor. Qui uerno tẽpore, quo medici potiones præbentes mor-

bis prospiciunt, quos æstas plerunque apportat, atram bilem
 purgare soleam. cum alioquin in furorem, & maniam prola-
 psus desiperem; ualitudinemque negligens insanus euaderem
 poeta, & Democriticus. uerum isti ualeant deliri pseudophilo-
 sphi. Nam nil tanti erit, quod in eorum sententiam me ire co-
 gat; aut incolumitati cum animi, tum corporis non consulere;
 dum falso poeta nuncuper. Extollant quoque maximis præ-
 conijs Græci melancholiam, quam nos furorem dicimus, conten-
 dantque esse affectionem heroicam; quippe ea uiri præstantissi-
 mi, & Sibyllæ laborarunt; dicatque Aristoteles arbitrio suo om-
 nes ingeniosos melancholicos. ego tamen me tardiozem esse
 non moleste feram. Nam, etsi uatis nomen non consequar,
 fungar equidem uice cotis; quæ cum ipsa incidendi uim non ha-
 beat, ferrum tamen acutum reddit, ut facillime præcidat. Ita
 ego, cum ingenij tenuitas nihil suppeditet, quod Musis dicare
 ualeam, exclususque omnino a poetarum cœtu alios docebo;
 unde munus, & poetica facultas comparetur; quid poetam nu-
 triat, informet ue; quid deceat, contraque item dedeceat, admo-
 nebo. Scio hic non nullos Platonis clypeo circumseptos De-
 mocriti aduersus auctorem propugnatores fore, ac pene patro-
 nos. Qui omnes poetas insignes non arte, sed diuino potius af-
 flatu præclara poemata canere, neque prius uim illam condendi
 carmina adipisci, quàm deo pleni, extra se se positi, atque om-
 nino a mente alienati fuerint, cum sepe aliàs testetur; tum eo
 dialogo abunde disserit, quem de poetico furore inscripsit. san-
 ciamus itaque fœdus; ne Horatius noster cum tanto uiro con-
 uenire nō uideatur, quem omnes perinde atque diuinum suspe-
 xerunt. Plato quippe furorem mentis alienationem uocat;
 eamque duobus modis accidere arbitratur: aut ab humanis mor-
 bis, quæ, quòd hominem mente captum, & quodammodo bru-
 tum reddit, proprie dicitur insania; & hæc quidem est, quam
 Flaccus explodit: aut ab ipso deo prouenire; quæ quia supra hu-
 mana animum erigit, diuinoque lumine a terrestribus ad supe-
 ra trahit, iure diuinus furor nuncupatur. atqui hac sine abalie-
 natione nunquam animum recte contemplari posse auctor est
 ipse idem Plato; cum philosophiam mortis meditationem diffi-
 niuit. Et poeta quidem nunquam recte carmina conscribet, ni
 animuni

animum a corpore penitus abduxerit . Nam , ut satis docte , ac perite inquit Maro ,

igneus est ollis uigor , & coelestis origo
Seminibus , quantum non noxia corpora tardant ,
Terrenique hebetant artus , moribundaque membra .

DE RECTE SCRIBENDI FONTE .

Scribendi recte sapere est & principium , & fons .

Rem tibi socraticæ poterunt ostendere chartæ ;

Verbaq; prouisam rem non inuita sequentur .

Qui didicit patriæ quid debeat , & quid amicis ,

Quo sit amore parens , quo frater amandus , et hospes ;

Quod sit conscripti , quod iudicis officium , quæ

Partes in bellum missi ducis ; ille profecto

Reddere personæ scit conuenientia cuique .

Respicere exemplar uitæ , morumq; iubebo

Doctum imitorem , & ueras hinc ducere uoces .

Interdum speciosa locis , morataq; recte

Fabula , nullius Veneris , sine pondere , & arte

Valdius oblectat populum , meliusq; moratur ,

Quàm uersus inopes rerum , nugæq; canoræ .

Democriti insanam opinionem reprobasse non satis habebat , nisi promissa persolueret : unde enim poeticas opes adipisci unusquisque possit , se ostensurum paulo ante receperat . Ac primo aduersus Democritos Socratem fortissimum ducem constituit ; qui prudentiæ telis scribendi recte fontem esse sapientiam contendat . materiam quippe , inquit , copiosissimam , senten-

N

tiarumque filuã socratica philosophia, quã uocant moralẽ, præsta-
 bit. Nam Socrates ab Apolline sapientissimus iudicatus *πρὸς τὴν δίκην*
ἔπρεσβλυσε φιλοσοφίαν; primusque à rebus occultis (ut Ciceronia-
 nis utar uerbis) & ab ipsa natura inuolutis, in quibus ante eum
 omnes philosophi occupati fuerant, auocauisse philosophiam,
 atque ad uitam communem adduxisse fertur; ut de uirtutibus,
 & uitijs, omninoque de bonis, & malis quæreret. Coelestia au-
 tem uel procul esse à naturæ cognitione censebat; uel si maxi-
 me cognita essent, nihil tamen ad bene uiuendum conferre. Qui
 enim à philosophiæ penetralibus, quæ laudandarum artium o-
 mnium procreatrix, & parens quasi quædam à doctissimis qui-
 busque iudicatur, rem pertractandam acceperit, uerborum co-
 piam, ubertatem, atque ornatum habebit; quòd optime rem
 prouisam facile apposita uerba subsequenter. etenim ex rerum
 cognitione efflorescit, & redundat oratio; eaque uerba Cicero-
 ni satis ornata uidentur, cum eiusmodi sunt, ut ea res ipsa pe-
 perisse uideatur. Præterea qui nouit quãtum patriæ, quantum
 ue amicis debeat, quo amore in parentes, quo in fratres, quo de-
 nique in hospites inflammatum esse oporteat; qui ue senatoris,
 iudicis, imperatorisque officium percallet, sciet profecto cuique
 personæ suum decus attribuere. Quapropter unusquisque poe-
 ticæ studiosus à philosophia morali, tanquam uitæ archetypo,
 & morum exemplari non discedens, congruentes partes, accom-
 modatumque sermonem præbebit omnibus, quos loquentes in-
 troduserit; rebusque serijs, ac sententiarum grauitate fabula-
 rum leuitatem compensabit. Nam (ut alia poematum genera
 omittamus, quæ non tantum moribus, uerum etiam & naturæ
 arcanis referta sunt) comœdias omnes, tragœdiasque, ni pon-
 dus à præceptis, ac sententijs ad quotidianam uitam spectanti-
 bus accepissent, quid aliud esse, quàm ieiunum sermonum, ste-
 rilemque materiam diceremus? Huc spectare uidetur & Cice-
 ronis decretum: qui, cum omnis philosophia in tres partes diui-
 datur, in naturæ uidelicet obscuritatem, differendi subtilitatem,
 inque uitam, & mores, duo prima relinquens, tertium locum de
 uita, & moribus tanquam proprium oratori tribuit. Atqui
 poeta finitimus est oratori, numeris paulo astrictior, uerborum
 autem licentia liberior, multis uero ornandi generibus socius, ac

pene' par. Ad hæc poema bene moratum, locisque philosophicis ornatum, utilem'ue continens materiam, sine tamen uenustatis lenocinio, aut uerborum maiestate, aut constructionis artificio, melius spectantem populū oblectat, detinetque, quàm exornatissimis uersibus, nulla subiecta sententia, neque scientia. Qui licet bene tornati, rotundi, modulateque sonantes facillime fluere uideantur, sine tamen rerum & sententiarum pondere nugæ canoræ merito nuncupantur; ut qui inanes tantum modo sonos fundant, auribusque perstrepat. Animaduertendum denique est, Horatium, dum materiam a moribus sumendam decernit, non omnino eam philosophiæ partem, quæ a Grecis φυσικὴ dicitur, aspernari. Multi quippe loci naturæ secretis redundantantes (ut de Empedocle & Lucretio fileã, qui poemata de rerum natura conscripserunt) passim in antiquorum uatum libris, Homeri præcipue ac Maronis occurrunt. Quinimo utranque philosophiam uniuerse commendasse opinor; cum inquit, recte scribendi fontem esse sapientiam, rerum equidem diuinarū, humanarumque scientiam; cuius studium philosophia à ueteribus dictum: postea uero sigillatim theatricalium fabularum materiam à socratica depromendam esse iure statuisse. quoniam à quotidiana uita, hominumque moribus nequaquam eas aberrare decet.

GRAECORVM LAUS,

*Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Vncia, quid superat? poteras dixisse triens. ohe
Rem poteris seruare tuam. redit uncia, quid fit?*

*Semis . adhæc animos erugo , & cura peculi
Cum semel imbuerit , speramus carmina fingi
Posse linenda cedro , & læui seruanda cupresso ?*

Cum pauloante à philosophiæ perenni fonte poeticos riuulos deducendos esse monuerit , cumque omnis philosophia à græcis auctoribus inuenta pariter , atque exculta fuerit , eos nunc admodum commendans ætatis suæ auaritiam carpit . Nam etsi quidam nimio latinitatis amore incensi , alienæque laudis obtrectatores gloriam hanc græcis tribuere noluerint ; Horatius tamen , cum Aristoteles ἀμφοῖν ὄντων φίλοι ὄσιν εἶναι statuat προτιμᾶν πῶς ἄλλῃσιν , ingenium , atque eloquentiam ascribit . & , quod mirantur nonnulli , M. Tullius , à quo quidem Græcia male audire solebat , ueritate adductus illi literas concedit , multarumque artium disciplinam ; sermonis leporem , ingeniorumque acumen , ac dicendi copiam non adimit . Nam Græci , alioqui genus in gloriam suam effusissimum , omnem sibi literarum , artiumque laudem sibi uendicare iure uidentur ; quippe ut eam tanquam laborum mercedem reciperent , magnopere desudarunt . Contra Romani auaritia , qua nullum est tetrius uitium , obcæcati pueros suos non ingenuarum artium , disciplinarumue doctoribus erudiendos tradebant , sed calculo instituebant , ut ab ineunte ætate computandi , subducendique rationes addiscerent . Quod si nobilis cuiuspiam filius assem in partes diducere sciebat , exempli causa , de quincunce subtracta uncia trientem superesse , uel contra unius accessione semis fieri ; omnes statim mirabantur ; asseriebantque eum esse aptum , & peridoneum rebus seruandis , augendis que . Huiusmodi ergo , inquit , ardenti auaritia ; quæ est ærugo quasi quædam animorum (nam sicuti rubigo ferrum exedit , ita immoderata numerorum auuiditas cor absumit) quæstusue cura cū à pueritia se se imbuerint Romani ; non erit amplius sperandum eos rite carmina posse condere ; quæ cupressinis scriniolis seruari mereantur ; oleoque cedrino aduersus tineas perungi . Nam , ut auctor est Plinius , cedrus arbor est in Creta , Africa , & Syria laudatissima ; cuius oleo peruncta materies nec tineam , nec cariem

sentit. Et alibi idem refert Pompilij Numæ sepulchrum an-
post eius obitum D. X X X V. fuisse inuentum cum libris mini-
me corrosis, a' tineis'ue tactis; quòd cedrati, hoc est oleo cedri-
no peruncti fuerant.

DE TRIPLICI POETARVM GENERE.

*Aut prodesse uolunt, aut delectare poetæ;
Aut simul & iocunda & idonea dicere uitæ.*

Quanquam a' philosophia morali utilem materiam depromen-
dam esse sanxit, moratumque poema satis probauit; cum tamē
poetis ad oblectandum partim, partim uero adiuuandum inuen-
ta uideatur, ne aliquis existimaret omnino a' uoluptate eam esse
alienam, uatum omnium uniuersali distinctione eiusmodi scru-
pulum euellere ex animis necessarium duxit. Quapropter tri-
plex poetarum genus constituit: nam aut profunt, aut oble-
ctant, aut utrunque perficiunt, quod equidē laude dignius est.
Profunt inquam qui disciplinarum præcepta, artium'ue, tum
præsertim que moralia uocantur, carminibus tradunt, recteque
uiuendi normam edocent. Empedocles enim Lucretiusque
res physicas, Aratus & Manilius coelestes conscripserunt; He-
siodus ac Maro de re rustica, Horatiusque ipse de arte poetica
præceperunt. Quarum rerum cognitio utilis est, ac necessaria;
iocunda uero non admodum, nisi ab emolumento uoluptatem
præbeat. Moralis quoque philosophia suos habuit uates egre-
gios. Nam Theognis Megarensis ad Cynnum *γνωμολογίαν* elegis
uersibus, ac multas alias præceptiones condidit paræneticas.
Phocylides Milesius philosophus eius coæuus carmine admoni-
tiones, & sententias absoluit; quas *κεφάλαια* inscripserunt. Quin
etiam Pythagoras Samius carmina a' sententiarum fructu aurea
nuncupata exarasse fertur. Atqui pastorum res ludicras, amato-
riasque, & inanes fabellas pertractarunt, uoluptatis plurimum

præbent, utilitatis uero parum. Nam (ut de græcis pariter quibusdam, ac latinis taceam, qui meras nugas susceperunt) quid inanius, leuiusque effingi potuisset, quàm βατραχομομαχία? Homero tamen doctrinarum parenti ascribitur. ut argumento sit ueteres poetas quādoque utilitatem, quandoque in conscribendis poematis oblectationem spectasse. Alij uero eruditissimi uiri, acri iudicio præditi, ac ingenio pene diuino uoluptatem, fructumque carminibus complexi iucunda pariter atque utilia poemata posteritati reliquerunt. multa enim ab illis oblectationis causa efficta uidentur, alioquin expressos mores, insculptamque uitæ imaginem sub falsitatis umbra continent. Nam & uetustissimi illi, qui ab initio poetica mendacia excogitarunt, illud sibi scopum proposuisse uidentur; ut sub fabularum inuolucris doctrinarum mysteria, mores, uiuendi que modum inuoluerent. Quid rursus tragœdias comoediasque esse dicemus, quàm fabularum pigmentis coloratam hominum uitam? aut quid præterea Homericum poema, Vergilianumque, nisi pomaria satis amœna, omni uoluptate referta, omni denique fructuum, omni que pomorum genere redundantia appellabimus?

QV I D V N V M QV O D QV E G E N V S
P O E T A R V M D E C E A T.

*Quidquid præcipies, esto breuis; ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
Omne superuacuum pleno de pectore manat.*

Operæpretium est discere quid unumquēque poetarum deceat. non enim satis sibi fecisse uidebatur Horatius, quod eorum genera explicauit, ni sua cuique iura præscripsisset; cum artis præceptiones tradere instituerit. Ac primum eos, qui omni uoluptatis illecebra abiecta prodesse tantummodo uolent, digressionum lenocinia, uerborum circuitus, descriptionum ue splendores, aut alia quæcunque ornamenta, & flosculos aspernari iubet. quinimo breuitati, quæ quidem ad docendos animos admodum

idonea habetur, maxime studendum esse monet; minimeque à iuuandi ac præcipiendi linea errandum; ut discentes præcepta facilius comprehendant, memoriæque thesauro recondita quãdiutissime seruent. Nam cum loquacitas fastidium pariat, ac fatietatem, quæ quidem docilitati aduersantur; nunquam bene docebit, qui nimia uerborum copia redundauerit. Proinde sermonis huiusmodi contractionem cunctos, qui artium, disciplinarum, morum, aliarumue rerum præceptiones tradiderunt, accurate obseruasse patet. Quorum omnium in hisce poeticis legibus conscribendis auctor ipse consulto breuissimus fuit; ut definant hallucinari, qui nimiam ei breuitatem crimini dare conantur. Etsi quandoque poetas à sterili materia angustijs in ubertatis campos digressos esse non inficior; quemadmodum fecit Maro in Georgicis. Verum id licentię, qua tuncungebantur, condonetur; Maroniani que animi foecunditati ascribatur, atque amplitudini; quę non facile coarctari poterat; præsertim quòd illis temporibus nondum poeticarum legum uinculis astricti tenebantur. nos tamen posteri Flacci prudentissimi legumlatoris iussa rata, & firma habeamus.

*Ficta uoluptatis causa sint proxima ueris;
Nec quodcunque uolet, poscat sibi fabula credi;
Neu pransæ Lamia uiuum puerum extrahat aluo.*

At qui oblectationis causa utilitati parum prospiciunt, uoluptati que tantummodo inhiant, non idcirco nullis terminis ius suum circumscribere, aut definire debent; ut sibi quidquid libeat, mentiri liceat; quæue confingant, omnino sint à ueritate procul. nam si non uera, saltem uerisimilia comminisci oportet. alioquin ijs, quę temere effinguntur, fides nequaquam adhibetur; imo tanquam uana insomnia ab omnibus contēni solent. Quis enim puerum à Lamia deuoratum, rursusque uiuum ab utero extractum credat? aut ab eiusmodi impudenti mendacio non abhorreat? præsertim quòd poetę, auctore Aristotele, etsi non est facta uera narrare, ut qui nomen à fingendo duxerit; est tamen

quemadmodum uel fieri potuerint, uel uerisimile, aut necessarium fuerit, explicare. uates quippe atque historicus non eo tantum, quòd ille carmina, hic uero solutam orationem exarat, inter se differunt, sed quòd historia res gestas enarrat, poesis autè ut geri potuerint. Quòd si in portentosa eiusmodi figmenta de ueteribus quidam inciderunt; id euenisse dicamus propter nimiam libertatem; qua illos fuisse abufos paulo ante demonstraui mus. Proinde ob peccata maiorum animaduersa posterì diligentiore, cautioresque esse debent. nam, ut inquit ille, feliciter sapiunt qui alieno periculo sapiunt. Vetustos præterea sapientes ab eiusmodi monstrosis fabulis ualde abhorruisse, illud est argumento, quòd Plato ea de causa, tum ob inhonesta dedecora, quæ de dijs excogitauerat, Homerum uatum omnium patrem a Rep. quam informandam susceperat, expelli iussit. Pythagoras quoque, ut non nulli tradunt, ad inferos se descendisse assererat; Hesiodique animam æreæ columnæ uinculis alligatam, stridentemque uidisse; Homeri uero ab arbore prudentem; poenas equidem figmentorum persoluentes, quæ de dijs temere, ac turpiter effinxerant.

Omne tulit punctum, omnium suffragio, atque consensu probabitur. sumptum à comitorum consuetudine; in quibus suffragia punctis notabantur. & qui plura habebat puncta, magistratum adipisceretur.

*Centuriæ seniorum agitant expertia frugis;
Celsi prætereunt austeram poemata Rhamnes;
Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret æra liber Sosis, hic & mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat æuam.*

Animaduertens Horatius non omnes iisdem rebus oblectari, cum alij alia expetant, & quod uulgo inoleuit, quot capita tot sententiæ, ut cunctis pariter satisfaceret; ijs inquam, qui à carminibus fructum, tum ijs, qui uoluptatem querunt, illud poema summis laudibus extollendum censet. quod graues sententias, morum præcepta, & (ut ita loquar) uitæ characterem continet, iucunditatisque illecebras, ac uoluptatum dulcia condimenta præbet;

prebet ; delectando pariter , atque monendo . Siquidem , ut assererat Domitius Piso , thesauros oportet esse libros . Talis quippe codex serijs rebus , iocosisque affluens omnium iudicio , suffragio , atque consensu probabitur ; bibliopolis quoque magnū lucrum apportabit ; exterisque à nationibus , & gentibus emetur ; imo auctoris nomen immortalitati tradet . Notandum pro centurijs seniorum senatores ipsos intelligi ; qui ob ætatis , dignitatisque seueritatem non nisi seria commendabant ; pro Rhamnensibus uero (nam metri necessitas coarctauit nomen) equestrem ordinem . qui procul à senatoria grauitate poemata austeram aspernabantur ; dulcia uero , & uoluptaria amplexabantur . Romulus enim , ut auctor est Lilius , cum populum in triginta curias diuisisset ; tres equitum centurias , Rhamnenses ab ipso , à Tito Sabinorum rege Titenses nuncupatas (nam Luicorum nominis , atque originis causa incerta) conscripsit . Quamuis non nulli centurias seniorum proprie ætate prouectorum ceteras interpretentur ; qui naturali austeritate , & supercilio à ludicris rebus abhorrent . Celso uero Rhomulidas iuniores ; qui florentis ætatis feruore elati poemata frugifera nihil faciunt , dum modo à ridiculis iocis uoluptatem , & cachinnos hauriant . mirū quippe in modum ad libidinem inuentus procliuior est .

QVID DEDECEAT .

*Sunt delicta tamen , quibus ignouisse uelimus ;
 Nā neque chorda sonū reddit , quē uult manus , et mēs ,
 Poscentiq; grauem persæpe remittit acutum .
 Nec semper feriet quodcunque minabitur arcus .
 Verum ubi plura nitent in carmine , non ego paucis
 Offendar maculis ; quas aut incuria fudit ,
 Aut humana parum cauit natura . Quid ergo ?
 Ut scriptor si peccat idem librarius usque ,*

O

*Quamuis est monitus, uenia caret; & cytharædus
 Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.
 Sic mihi qui multum cessat fit Cherylus ille;
 Quem bis terq; bonum cum risu miror, & idem
 Indignor. quandoque bonus dormitat Homerus;
 Verum opere in longo fas est obrepere somnum.*

Quoniam uero satis superque pauloante dictum est, quid poetam deceat, merito hic subiiciendum quid non deceat existimauit; ut decori, cui adhærendum est, e regione & contrario nomine dedecus, quod euitandum, tanquam uirtuti uitium opponatur. Vnicuique ergo poetæ maxime cauendum est, prouidendum est, ne in uniuerso peccet; pluribus uel erratis poema omnino deformatum reddat. Cum tamen homines ob naturæ imbecillitatem facillime delinquant, ignoscere quandoque oportet; præsertim quod omnibus in re actionibus euenire cernimus, ut plerunque finem optatum non consequamur. nerui enim sæpe non recte intenti, aut remissi legibus musicis nequaquam respondent; minimeque eum sonum remittunt, quæ cytharædi manus, atque aures exoptulant; cumque hic grauem poscat, illi acutum reddunt. Sagittarius quoque non semper eum scopum percutit, quo arcum intendens sagittam direxerit. Cum itaque proprium hominis sit peccare, iure poetis quædam parua delicta condonantur, quæ incuria commisit, humana uel natura peccatis obnoxia parum cauit. Nam cum plura ornamenta tanquam gemmæ splendent in poemate, non adeo paucis maculis offendi debemus; ut illa præclara, laudeque digna aspernemur. Cumque omnium membrorum compactio mira pulchritudine præfulgeat, insolentis nimium, ac pene delicatissimi fastidij esset ob næuū totum corpus repudiare. Nihilominus qui improuidus sæpe sæpius in eadem errata, quamuis monitus, incurret, uenia omnino carebit; imo tanquam incautus damnabitur, non secus atque librarius, qui in describendis codicibus idem mendum litura corrigendum sæpissime exarat; ac cytharædus,

qui semper eadem chorda oberrat. Quinimmo alter Cherylus iure habebitur, poeta ille ineptissimus ab Aristotele, dum in topicis Homeri exemplis non Cheryli utendum admonet, explosus; qui cum gesta Alexandri conscribenda sumpisset, uix duos, aut tres uersus laude dignos eruclauit. Quapropter ne in maximos ac plurimos errores incidat, unusquisque summopere caueat; id quippe est intolerabile. Cum alioqui labeculas omnino euitare mortalitas non possit, ac doctissimi quippe uiri plerunque cæcuntiant. Nam & Homerus ipse; quem Socrates apud Platonem omnium poetarum optimum, ac pene diuinissimum appellat; inque eius libris tandiu elaborasse Ionem illum rhapsodum mirifice probat; dormitasse quandoque eruditissimis, ac iudicio præditis uidetur. Fas enim, ac prope necessarium fuit in tam magno poemate somnum obrepisse; cæcumque senem tanto labore defessum non nunquam obdormiuisse non est mirum. Atqui singulos locos, in quibus ille caligasset, quod non nulli faciunt, ostendere non ausim. deterret enim tanti uiri maiestas; quem omnes doctrinarum fontem, cunctarum rerum thesaurum, poeticæque artis exemplar quoddam constituerunt.

POESIN PICTURAM IMITARI.

*Vt pictura poesis erit; quæ, si propius stes,
Te capiet magis, & quædam si longius abstes.
Hæc amat obscurum; uolet hæc sub luce uideri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen;
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.*

Animaduertendum est, ne quispiam hac licentia, quam Flaccus legum conditor hominum uitio adactus, & quodammodo inuitus dedit, impune abutatur; ne inquam arbitretur sibi peccata omnia remitti, & condonari; quæ si a critico obijciantur, statim occurrat: Homuncio sum, humani a me nihil alienum puto (ut Terentianum illud ad hanc sententiam accommodetur) quinimo

E C P H R A S I S I N H O R A T I I

omnibus ingenij uiribus cuique enitendum est, ut opus cum de-
 coro absoluat; adeoque excultum, politum, limatumque red-
 dat, ut tuto extra domesticos parietes exire, inque studioforū
 manibus, quibus perpenduntur lucubrationes, haberi possit.
 Poesis enim, ut supra diximus, picturam imitatur. & quemad-
 modū tabella præclare, artificioseque depicta eo magis oblectat,
 quo propius accedas; alia uero procul spectanda, ut quæ non
 tantam artis præstantiam contineat; rursus hæc in intimo ac sub
 obscuro loco conspicienda, ut uitia lateant; illa uero propalam,
 omniumque ante conspectum collocanda, ut quanto magis aspi-
 ciatur, eo melius oculis splendescat, atque animum pictura pa-
 scat inani: ita poema ad unguem perfectum, suisque ornamen-
 tis distinctum, uarijsue coloribus ornatum, ac nullis maculis in-
 spersum fauste, & feliciter foras dabitur; doctissimorumque ho-
 minum, qui se censores faciunt, acre iudicium non formidabit,
 ac procul ab omni reprehensionis nota iterum & sæpius perlege-
 tur, maiorem quoque in dies singulos repetitum iucunditatem
 præbebit. Quod equidem in Marone nostro euenire quis infi-
 ciaretur? Eius quippe crebrior lectio iucundiorem uoluptatem
 tradit; quantoque frequentius illius diuina carmina repetuntur,
 tanto minus fatietatem afferunt. aliorum uero quorundam poe-
 sis uix semel lecta tanto fastidio legentium animos afficit, ut nun-
 quam amplius in manus sumatur; imo ad eum tantummodo
 usum in posterum seruari soleat, ut inertes tineas perpetuo taci-
 turna pascat.

I N R O E S I N O N D A R I M E D I O C R I T A T E M .

*O maior iuuenum, quamuis & uoce paterna
 Fingeris ad rectum, & per te sapis, hoc tibi dictum
 Tolle memor; certis medium, & tolerabile rebus
 Recte concedi. consultus iuris, & actor
 Causarum mediocris, abest uirtute disertis
 Messalæ, nescit quantum Casellius Aulus,*

*Sed tamen in pretio est. Mediocribus esse poetis
Non Dij, non homines, non concessere columnæ.*

Scio quòd lata lex non nullorum suffragijs repudiabitur; qui eã tanquam nimis duram abrogandam esse contendent; cum non omnes omnia possint, minimeque ad summum præstantiæ culmen unusquisque peruenire ualeat. Est enim quoddam prodire tenus, si non datur ultra. His ergo Horatius alio decreto occurrit; mediocritatem scilicet, quæ in reliquis artibus studiisque non improbatur, in poetica nequaquam tolerari. Imo, inquit, ô maior natu Pisonum, qui minorem ætate præcurrens melius rem hanc dijudicabis (ni aliquis poeticæ fuisse studiosiorem, uel contrariam auctori de poetarum mediocritate opinionem habuisse dicat; atque idcirco fuisse monendum) quamuis patris sapientissimi, ac doctissimi uiri monitis instituaris, & per te sapias, hoc tamen meum præceptum ne contemnito. Certis ac definitis rebus mediocritas quædam recte conceditur; mediocris enim iureconsultus, causarumue actor (etsi cum A. Casellio iurisperitissimo, Messalæque Coruino oratore disertissimo non comparandi) suis tamen laudibus ornantur. mediocrem uero poetã esse, neque a' Dijs, neque ab hominibus, neque a' parietibus ipsis unquam permissum. Tanta quippe in poeta; cum eius sit munus dicere per apposite ad admirationem, quam nihil nisi summum parit, magnificum, atque excelsum; præstantiæ magnitudo requiritur; ut non immerito asserat Cicero uix singulis ætatibus bonum poetam inueniri. Eloquentia enim, ac poesis ex ijs rebus uniuersis constant, quibus in singulis elaborare per magnum est. Quo circa antiquos uates, summos illos, atque egregios, in suo quenque scribendi genere, nunquam satis admirari possum. qui nescio an posteris canendi facultatem reliquerint. Recentiores uero quosdam non possum nisi irridere; qui ab imperito uulgo inanem gloriolam captantes, uersiculos, imo nugas, de quacunque re effutiunt. Quòd si torculis noctes ac dies exprimerentur, nihil unquam succi deflueret; adeo ut in eos conuenienter dici possit prouerbiu illud, oleum & operam perdidisse. Cæterum quis fuerit Aulus ille ab auctore tan

quam iurisprudētissimū celebratus, non erit ab re fortasse quæ-
rere. Ac primo Cællium uindicem qui arbitrantur; de cuius
erroribus scripsisse fertur Terentius Scaurus, cuius uel commen-
tarios rerum antiquarum citat Gellius; doctis uiris nullo modo
satisfaciunt. eum quippe fuisse grammaticum plane constat. rur-
sus alij Cællium prædiatorem intelligentes minus arrident; de
quo in oratione Ciceronis pro Cor. Balbo hæc uerba habentur.
Q. Scæuola ille augur cum de iure prædiatorio confuleretur ho-
mo iurisperitissimus consultores suos non nunquam ad Furium
& Cællium prædiatores reijciebat. innuit enim Horatius hic
præstantissimum in arte, & non mediocrem, qualis ille prædia-
tor. Nam quòd non nulli Cællium reponunt, nullo modo pro-
batur. Eum itaque Cællium intelligamus; quem ut uenustum
Quintilianus laudat, ac iureconsultissimum fuisse perhibent.

*Vt gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum, & sardo cum melle papauer
Offendunt; poterat duci quia coena sine istis.
Sic animis natum, inuentumq; poema iuuandis,
Si paulum summo discescit, uergit ad imum.*

Cum Flaccus omnino poetis mediocritate interdixisset, osten-
dit nunc se id æquo iure fecisse; ne temere legem sanxisset uideretur.
Congruentibusque exemplis ea de causa modum uatibus
non præfiniri statuit; quòd cum poesis ad oblectandos, iuuand-
osque animos inuenta dicatur, nisi summum præstantiæ splen-
dorem adipiscetur, iucunditatem cum emolumento nullo pa-
cto præbebit. Nam & in lautis conuiujs symphonia, quæ pe-
ctora demulcendi causa adhiberi solet, discors, iam tum eo no-
mine nequaquam digna, magnopere conuiuiarum aures offen-
dit. Unguentum quoque putre, maleque olens naribus iniu-
cundum odoratum tradit. eo quippe manus defricabant; nam
post singula fercula palmas antiqui abluiebant; quem morem
optime expressit Catullus Fabullo suo inter cœnandum unguē-

tum se daturum promittens; quod cum olfaceret, deos foret rogaturus, ut totum se nasum redderent. Papauer etiam; cuius semen cum melle in secunda mensa, somni iam tempore imminente, soporis fortasse gratia prouocandi apponebatur; nam, ut inquit Plinius, fatium uim habet somniferam; cum siluestre melle decoctum in miro sit usu ad faucium remedia; si comedendum non cum attico, uerum cum sardo melle, quod habebatur pessimum, commisceretur, non ne omnes respuerent? praesertim quod coena sine eiusmodi luxu iam traduci poterat. Poetis itaque ut animos alliceret ad inuenta, oblectamentisque ad recte uiuendi normam adduceret, si paulum à summo excellentiae culmine decesserit, ad infimum locum prorsus declinabit. Nā cum medium non detur, in alterum duorum extremorum incidere necesse est; ut uel ad altitudinis apicem euolet, uel ad humilitatem decidat; æque cælo, ut ita loquar, ad terræ centrum delapsa nunquam amplius in luminis auras egrediatur.

NON ESSE INVITA MINERAM

VASCRIBENDVM.

*Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis;
Indoctusq; pilæ, disci ue, trochi ue quiescit;
Ne spissæ risum tollant impune coronæ.
Qui nescit, uersus tamen audet fingere. Quid ni?
Liber, & ingenuus, praesertim census equestrem
Summam nummorum, uitioq; remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices, faciesq; Minerua;
Id tibi iudicium est, ea mens. si quid tamen olim
Scripseris, in Metij descendat iudicis aures,
Et patris, & nostras, nonumq; prematur in annum.*

Membranis intus positis delere licebit

Quod non edideris ; nescit uox missa reuerti .

Quæret aliquis fortasse normam , & regulam seruandam ; ne in illam mediocritatem , quam auctor poetis abstulit , inconsiderate incidat . Quippe quid euitandum sit edoctus , uiam & quodammodo lineam , quam nunquam transeat , ostendi sibi uult . Huic ergo iustissimæ expostulationi satisfaciendum esse existimauit ; admonens neminem ea aggredi debere , in quibus excellere non certo sciat ; ne sit tanquam cantherium in fossa ; inuitaque , ut aiunt , Minerua nihil dicendum , peragendum ue , ne more Gigantum naturæ quispiam repugnare uideatur . qua quidem aduersante nihil unquam præclarum , nihil laude dignum fit . Atque utinam huiusmodi sententia , tanquam diuinum oraculum mentis thesauro ab omnibus custodiretur ; nam unusquisque in arte sua præstantissimus euaderet , si inquam ijsce studijs se dediderit , ad quæ natura ipsa idoneum , & procliuem finxerit . unde iure laudatur summus ille doctor Alabādensis Apollonius ; qui cum mercede doceret , non tamen patiebatur eos , quos iudicabat non posse oratores euadere , operam apud sese perdere ; dimittebatque ; & ad quācunque artē putabat esse aptū , ad eam impellere , atque hortari solebat . Atque hinc summopere extollendus est , qui ludendi inscius ab exercitatione ludoque campestri abstinet ; qui ue pilæ , aut disci , aut aliarum iuuenilium exercitationum expers quiescit ; ne a frequentissima spectantium corona exhibetur , habeaturque ludibrio , tanquam ὄνθ. πρὸς λύγαν. Vnusquisque ergo , ne ineptitudinis , aut inscitæ crimen subeat , ab effingendis carminibus abhorreat ; nisi ad id naturæ impulsu adigatur , uimque omnem poeticam percalleat . nam alioquin ad summum fastigium ascendere nequit . Quod si nobilis quidam , diuesque generis claritate , ac opibus confusus , adulatorumque caterua circumseptus occurret : nunquid ego indignus musarum alumnus iudicabor ? qui liber sim , atque ingenuus , magnoque censu adeptus dignitatem equestrem , & quod præclarior , ab omni uitio alienus ? Flagitiosus quippe uates nullo pacto alijs prodest ; unde illud , castum decet esse pium poetam ;
& ueteres

& ueteres haud immerito musas uirgines esse dixerunt. nam qui alios bonis præceptis instruere uult, debet ipse omni culpa prorsus carere. Est enim natura comparatum, auctore Aristotele, ut probis & honestis uiris magnam fidem adhibeamus. quamuis alij ab omni uitio poetico interpretentur. Huic paucis respōdet auctor, nobilitatem, & diuitias poeticam facultatem non parere; ac repugnante natura nihil esse dicendum, agendumue. Nam etsi cæterarum rerum studia doctrina, & præceptis, & arte, ut inquit Cicero, constant; poeta tamen natura ipsa ualet, & mentis uiribus excitatur, spirituque diuino quasi quodam afflatur. Quid? non ne ad scientiarum perfectionem, artiumque ad piscendam requiritur in animis impetus ille, quem Aristoteles τὴν φυσικὴν ἀρετὴν nuncupauit? non ne cuique ab ortu suo astra inferunt semina quædam, ac scintillas, quibus aptus, & procliuis ad peculiare studium informatur? unde multos naturali eiusmodi procliuitate, sine doctoris opera, in disciplinis, artibusque profecisse deprehendimus; quos Græci αὐτοδιδάκτους uocant. Ea propter cum pro comperto ab omnibus habeatur poetam a natura ipsa effingi, nihil erit profecto ineptius, quam ea obsistēte carmina moliri. Quod quidem decretum ab omnibus sancte obseruandum in animis fixum, insculptumque maneat. qui uero secus fecerit, iratas musas semper habeto. Quod si aliquid naturæ impulsu conscripseris, doctissimorum uirorum, ac naris emunctæ iudicium consulito; pensitandisque carminibus Metium seuerum iudicem, patrem tuum Pisonem eruditissimum, et, si libet, me quoque adhibeto; qui æqua aurium lance (earū quippe poeta diligentissimus debet esse consultor) accurate examinare possimus. tuarumque rerum te censorem ne constituas. Fit enim nescio quo pacto, ut omnes φιλαυτία decipiamur; ac suum cuique pulchrum uideatur. neminem adhuc, inquit Cicero, cognoui poetam, qui sibi non optimus uideretur. Quapropter editionem non maturabis; quod non nulli amore sui obcoecati faciunt. imo libellum tuū per plures annos occules; donec omni litura expurgatus, politulus, limatulusque tuto foras dari possit. quandiu enim domi custoditur, diligentius in horas singulas examinari, & corrigi potest. quod si semel in uulgus emanauerit, ad limam regressum nunquam habebit. nam quod se-

P

E C P H R A S I S I N H O R A T I I

mel est editum amplius quoniam pacto occultabitur? aut uox emissa quomodo reuertetur? præsertim quòd, asserente Aristotele, quod semel dictum est, οὐκ ἐστὶν ἔτι τοῦτο λαβεῖν. Atqui hoc præceptum semper memoria habendum Quintilianus ita celebrat, usus Horatij consilio, qui in arte poetica suadet, ne præcipitetur editio, nonumque prematur in annum. dabamus libris otium: ut refrigerato inuentionis amore diligentius repetitos tanquam lector perpenderem. unde præclare fecisse Plinio uidentur Apelles, & Polycletus; qui absoluta opera, quæ quidem mirando non satiabantur homines, pendentis titulo inscribebant; ut Apelles faciebat; tanquam inchoata semper arte, & imperfecta; ut contra iudiciorum uarietates superesset artifice regressus ad ueniam; uelut emendaturo quidquid desideraretur, si non esset interceptus.

DE POESIS ORIGINE.

Siluestres homines sacer, interpretesque deorum
 Cædibus, & uictu foedo deterruit Orpheus;
 Dictus ob hoc lenire tygres, rapidosque leones.
 Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
 Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
 Ducere quò uellet. Fuit hæc sapientia quondam,
 Publica priuatis secernere, sacra profanis,
 Concubitu prohibere uago, dare iura maritis,
 Oppida moliri, leges incidere ligno.
 Sic honor, & nomen diuinis uatibus, atque
 Carminibus uenit. Post hos insignis Homerus;
 Tyrtaeusque mares animos in martia bella
 Versibus exacuit. dictæ per carmina sortes;

Mares, fortasse dixit
 animos, respiciens ad
 Orpheum, qui mulie-
 rum in se ipsam conci-
 tauit.

*Et uitæ monstrata uia est . Et gratia regum
Pierijs tentata modis ; ludusq; repertus ,
Et longorum operum finis . ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ solers , & cantor Apollo .*

Occurrunt non nulli rem hanc altius repetentes ; qui poeticam non ea difficultate , quam diximus , præditam esse contendunt ; neque tantam præstantiæ magnitudinem exoptulare , ut omnino a mediocritate recedat . atque a primis eius initijs argumenta depromunt . Etenim priscorum quidam poësin tanquã pueriles fabellas ad oblectandum tantummodo inuentas aspernabãtur ; quippe quæ nihil aliud in recessu absconditum haberet , præter illud uoluptatis parum , quod in fronte promittit . Idcirco Horatius eiusmodi falsam opinionem ex animis hominum euellere nititur . atque sub fabularum inuolucris recte uiuendi rationem , philosophiamque omnem latere asserit ; adeo ut doctissimi quique uiri poeticæ primam philosophiam , rerumque omnium thesaurum nuncupare non dubitauerint . Nam , ut optime inquit Maximus ille Platonius , Poësis nihil aliud est , quàm philosophia tempore uetusta , metris consonans , argumento fabulosa . Et quemadmodum medici amaras catapotias ægrotis præbere cum uolunt , saccharo prius inuoluunt , ut ea dulcedine gustatum decipiant ; sic uetus philosophia sententijs ac præceptis moralibus sub fabularum integumentis , carminumque lenocinio , ne fastidio afficerentur , homines illos siluestrem uitam degentes , urbanisq; moribus instruxit . quod quidem Orpheus Oeagri & Calliopes filius , Lini discipulus , primo in Thracia fecit . hunc enim poetico concentu Odryssas , agrestem profecto nationem , inhumanam , latrocinijsque assuetam , quæ Pangæum montem incolebat , a uictu ferino ad politicam uitam traduxisse perhibent . unde quòd rudes , siluestresque homines admiratione permulsisset , non feras modo , uerumetiam saxa , siluasque duxisse , posteritatis memoriæ traditum est . Quem auctor sacrum uocat , ut semideum atque heroa ; uel quia multa ab Aegypto in Græciam mysteria transtulit ; sermonesque sacros , oracu-

la, ac ceremonias conscripſiſſe fertur. adeo quòd inter uetufſiſ-
 ſimos theologos numeratur. Qua quidem de cauſa deorũ quo-
 que interpretem uocat. ni mauiſ ad illud reſpexiſſe, quòd eius
 caput euulſum poſtea reſponſa cõſulentibus dediſſe tradiderũt.
 Amphion præterea antiquæ muſicæ inuentor, ut nonnulli aſſe-
 runt, teſtudinis ſono, carminum ſuauitate, blandiſque precibus
 duriffimos homines, & quaſi lapideos ad laborem illexit, dum
 Thebas muro circumſepſit. atque hinc fidibus ſaxa commouiſſe
 dictus eſt. Quamuis alij citharædum fuiſſe præſtantiffimũ tra-
 dant; qui cantu gradario, compoſitoque Bœotios in aciem edu-
 xit; uereque Thebas Cithariſſans inexpugnabili armatorũ mu-
 ro circumuallauit. **AD HAEC** uetufſiſſimi ſapientes poe-
 ticis coloribus optimam uitam, ſanctosque mores depinxerunt;
 ac iuſtitiam, quæ ius ſuum cuique tribuit, inuiolate obſeruan-
 dam carminibus tradiderunt. Et quemadmodum antea erant o-
 mnia cum diuina, tum humana promiſcue confuſa, nullam reli-
 gionem deorum ue metum ſeruabant; imo ferarum more ux-
 ores quoque communes habebant; ita poætæ publicas res à priua-
 tis, ſacræque a' profanis diſtinxerunt; uagos concubitus ueta-
 runt; nefariumque ſcelus fore decreuerunt, ſi quis alienas con-
 iuges in ſtuprum illexiſſet; ciuitates, & reſpublicas conſtitue-
 runt (prius enim fuſi per agros, ac diſperſi uagabantur) leges
 etiam, quæ faciendæ iuberent, contrariæque prohiberent, ligneis
 tabellis, cum nondum excogitaſſent æris uſum, inſculpſerunt.
 unde iure Cicero poeticam uitæ præclaram emendatricem nun-
 cupauit. Quocirca in ſingulos dies magis augeri cœpit, ſuosque
 fines extendere: nam uatibus honos, qui alit artes, atque glo-
 ria, qua ad ſtudia incendimur, acceſſit. Qui propterea quòd di-
 uino ſpiritu afflari exiſtimabantur, diuini ac ſancti appellati fue-
 runt. Theologorum deinde uetufſiſſimorum ætati ſucceſſit in-
 clytus Homerus. qui poeticæ amplificator maximus, doctrina-
 rum fons, rerumque omnium amplum pelagus, & ut uno com-
 plectar uerbo, naturæ portentum appellandus eſt. Subſecutus
 eſt quoque Tyrtaeus ille *ἐλεγειοποιός*, atque tibicen; qui carmine
 Lacedæmonios aduerſus Meſſenios bellum gerentes adeo in pu-
 gnam concitauit, ut uictores reddiderit. Hic, ut aſſerit Plato,
 Athenienſis, uel, ut alij, Mileſius à Lacedæmonijs poſtea ciuita

te donatus rebus bellicis omnino se dedit ; ac mirifice celebrauit eos carminibus, qui in bello præstantes extitissent ; minimeque laudandum ducebat, qui in pugna se bene non gessisset . Fuit coæuus, ut non nulli arbitrantur, septem sapientum, aut uetustior, ut alij opinantur . scripsit πολιτέων λακεδαίμονις, καὶ ὑποδήκας δι' ἐλεγείας, καὶ μέλη πολεμικήρια βιβλία ε, auctore Suida . Præterea, ut poësis inuētum deorum habeatur, per carmina oracula quoque edita fuerunt ; imo heroici originem Pythio cuncti ascribunt ; omnisque bene uiuendi ratio, ac philosophia a moribus ἠθικῇ nūcupata fabulis inuoluta, rhythmisque absoluta fuit . Poeticis demum numeris (ut oblatrare desinant qui musarum studia damnant ; propterea quòd uates contemnantur, egestatemque quodammodo, & mendicitatem patiantur ; semper uersiculum in ore habentes, Mœonides nullas ipse reliquit opes) regum, ac principum beneuolentiam ueteres aucupabantur . quantoque in pretio poetæ habiti fuerint, illud argumento satis esse debet, quòd Alexander inter spolia Darij, Persarum Regis unguentorum scrinio capto, quod erat auro, gemmisque pretiosum, uarios eius usus amicis demonstrantibus, imo Hercule, respondit, librorum Homeri custodiæ detur ; ut pretiosissimum humani animi opus diuiti opere seruaretur . Quid ergo præclarius euenire potuisset ? aut qui maior opum cumulus ? bona quidem existimatio diuitijs præstat . Maroni quoque nostro qui dignior honos ab Augusto Cæsare tribui potuisset, quàm quòd eius carmina contra testamenti uerecundiam cremari uetuit ? maiusque ita uati testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probauisset . Præterea non tantum commoda præbet poetica facultas uerum etiam & oblectamēta, laborumque solatia . Iocosis quippe fabulis nescio quo pacto animi alliciuntur ; à quibus post recessas, longorumque operū molestias quietē, relaxationemque mutuuntur . Fit etiam, ut qui in eis conscribendis, lectitandisque elaborat, ipsum animum opere pascat, & quodammodo laboris præmium a uoluptate recipiat . Quod quidem in aliarū rerū studijs non ita accidere quis ignorat ? an potius longorum operum finem poeticis modulis idcirco repertum dixit, quòd poetæ præstantium uirorum gesta carminibus celebrantes immortalitati tradiderunt ; tantisque operibus laudem tanquam finem

suum, ac debitum præmium ascripserunt. omnes enim mandari uersibus æternum suorum laborum præconium magnopere cupiunt. quod equidem testatur illa heroica suspiratio Alexandri Macedonis apud Achillis tumulum. Alij Pierijs modis ludos esse repertos scenicos interpretantur, ob fabulas theatrales; & longorum operum fines uarios rerum euentus, quales in traegœdia, comœdiaque continentur. Ni mauis ad homerica poemata respexisse; quæ uarios actus, multasque actiones, consilia, & bellorum casus uarios, opera mirifica, diuersosque exitus amplexantur. Cuius æmulatione Maro quoque Aeneam suum post patriæ excidium tot tempestatibus, procellis, naufragijsque cōflictatum ad Latium tãdem, quò tãquam ad calamitatum finem, errorumque portum per tot rerum discrimina tendebat, peruenisse tradidit. Sunt alij quidam Pierios modos uersus lyricos exponentes; quibus uates regum heroumque, ut eorum gratiam inirent, laudes conscripserunt; ac res iocosas, ludicras, uoluptariasque. cuiusmodi Pindari, ipsiusue Flacci odas legimus. Vnde Anacreontis totam poesim amatoriam esse asseruerunt. lyrico præterea cãtu ueteres sæpenumero sollicitudinibus, animique angoribus medebantur. uidetur enim natura hominibus musicam tradidisse, ut facilius labores tolerarent, animique perturbationes mitigarent. quod fecit Achilles apud Homerum; qui summo dolore, ac tristitia affectus, ut mentem tamen paululum oblectaret, canoram citharam sumpsit. Vnde aliàs ipse Flaccus inquit,

O decus Phœbi, & dapibus supremi
Grata testudo Iouis; ò laborum
Dulce lenimen mihi cunque salue
rite uocanti.

Quod hodie quoque fieri quis est qui nesciat? etsi odarum locum numeri hetrusci occuparunt. quocirca, concludit auctor, nemo in lyricis tanquam re parua, uili, & contemnenda, cum alioqui magna sit, atque præclara, elaborare indignum ducat. quamuis non nulli in uniuerso poesim omnem commendasse, eiusque origini debitum præconium adiunxisse contendant.

NATURA, AN ARTE POETA FIAT.

*Natura fieret laudabile carmen, an arte,
 Quæsitum est. ego nec Studium sine diuite uena,
 Nec rude quid proffit uideo ingenium; alterius sic
 Altera poscit opem res, & coniurat amice.
 Qui studet optatam cursu contingere metam,
 Multa tulit, fecitq; puer, sudauit, & alsit,
 Abstiniuit Venere, & Baccho. qui Pythia cantat
 Tibicen, didicit prius, extimuitq; magistrum.
 Nunc satis est dixisse, ego mira poemata pango;
 Occupet extremum scabies. mihi turpe relinqui est,
 Et quod non didici, sanè nescire fateri.*

Mos puerilis erat illi,
 qui in cursu ultimus
 esset, scabiem impre-
 cari.

Vetus opinio est iam usque à priscorum philosophorum ducta
 temporibus, nasci poetam, à natura que ipsa in matris utero ad
 condenda carmina aptum informari. adeo ut in poesi nō id eue-
 nire sint arbitrati, quod in cæterarum rerum studijs; quæ doctri-
 na, præceptis, arte que constant. Atque hinc e' ueteribus cum
 Græcis, tum Latinis nemo poetice præceptiones tradidit; cum
 reliquarum tamen rerum plures se doctores constituerint. Et
 profecto huius artium præclarissimæ, facili que principis nullas
 leges haberemus, nisi Aristoteles, atque Horatius noster tantæ
 ruinæ consulissent. qui regulas docuerunt, quas transgredi ne
 quaquam licitum foret. quapropter eiusmodi sententiam tan-
 diu mentibus hominum insculptam non omnino euellendam
 existimans auctor (difficile quippe erat) sed quodammodo cor-
 rigendam, neque uenam sine arte, neque artem sine uena opti-
 mum poetam conformare posse decernit; quinimo alteram ope
 alterius, atque adminiculo omnino indigere. non enim satis

est aliquem a natura facilitatem ad euomendos uersus accepisse; nisi artem percalleat; quam quidem ut addiscat, maximopere elaborare debet. cum in omni studio, atque exercitatione qui excellere cupit, eum labores maximos subire oporteat. nam, ut optime inquit Hesiodus,

Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωτὰ θεοὶ προπάρουθεν ἔθικαν
 Ἀθάνατοι. μακρὸς δ' ἐ, καὶ ὄρεδι οἶμ' ἐπ' αὐτήν.
 Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον, ἐπὶν δ' εἰς ἄκρον ὄκηται,
 Ρηϊδίην δ' ἠπειτα πείει, χαλεπὴν περ' εὐούσα.

Ille enim, qui alios cursu præuerrere studet, primus uel ad optatam metam peruenire, iam a puero in currendo se exercuit, multosque tulit labores, sudauit, & alfit. qui uero cantibus se dedit, abstineat necesse est à libidine; eius quippe nimius, atque intemperatus usus uoci officit. quæ, auctore Aristotele, quando primum pueri in uenerem soluuntur, mutatur, deprauaturque. Vini quoque immoderatus potus eam crassiolem, asperam, & quasi subraucam reddit. Sunt qui aliter locum hunc explicantes ita construunt. Ille, qui cursu excellere optat, à Venere, & Baccho admodum abhorrere debet. illa enim pariter, atque uinum immoderate sumptum corporis uires debilitat, eneruantque. Tibicinem præterea, ut modulate canat, musicas leges didicisse prius oportet, docenti que magistro obtemperasse. alioqui nemo sine labore, doctorisque industria, ac diligentia præstans in arte qualibet euadet. nam etsi natura plurimum pollet, artis tamen ad præclare agendum societate indiget. difficilius enim est, inquit Aristoteles, bene quippiam facere, quam facere. quod secus hac tempestate usuuenire quis ambigat? succedit quippe scientiæ inscitia, artiumque peritis indocti. qui arrogantia, cæcoque sui amore ducti, se mira poemata condere arbitrantur; nihil turpius existimantes, quam in infimis, atque postremis carminum conditoribus haberi, & tanquam in cursu nouissimum ab alijs relinqui. imo, quod absurdus est, sua mala opinione obcæcati fateri nolunt se nescire quæ non didicerint; cum longe satius esset confiteri nescire quæ ignorant, quam ea profiteri quæ non callent. Hanc enim ob causam sapientissimum ab Apolline Socratem iudicatum esse uolunt, quia se scire non putabat quæ nesciebat; demumque id unum se percillere asserbat,

rebat, quòd nihil sciebat.

FUGIENDOS ESSE ASSENTATORES.

Ut præco ad merces turbam qui cogit emendas,
 Assentatores iubet ad lucrum ire poeta
 Diues agris, diues positus in fœnore nummis.
 Si uero est, unctum qui recte ponere possit,
 Et spondere leui pro paupere, & eripere atris
 Litibus implicitum, mirabor, si sciet inter
 Noscere mendacem, uerumq; beatus amicum.
 Tu seu donaris, seu quid donare uoles cui,
 Nolito ad uersus tibi factos ducere plenum
 Lætitiæ; clamabit enim pulchre, bene, recte;
 Pallefcet super his; etiam stillabit amicis
 Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.
 Ut qui conducti plorant in funere, dicunt,
 Et faciunt propè plura dolentibus ex animo; sic
 Derisor uero plus laudatore mouetur.
 Reges dicuntur multis urgere culullis,
 Et torquere mero quem perspexisse laborent,
 An sit amicitia dignus. si carmina condes,
 Nunquam te fallant animi sub uulpe latentes.
 Quintilio si quid recitares, corrige sodes
 Hoc, aiebat, & hoc melius te posse negares:

Etsi nonnulli lachrymas ab assentatore præ lætitiâ effundi solere asserunt; non erit tamen inepta expositio, eum lugere quâdoq; ut dolorē præ se ferat. nã si triste aliqd, aut lugubre inter legendũ occurrit, tãto moerore se affici ostēdet, ut lachrymas præ dolore continere non potuisse simulet.

Quidam hic proprie mulieres præficas, quæ ante domum mortui laudes eius canebant, designari arbitratur; alij uero, quod magis placet, uiros intelligunt qui in funebribus orationibus, defunctorumq; laudationibus se exercebant.

*Bis terq; expertum frustra, delere iubebat,
 Et male tornatos incudi reddere uersus.
 Si defendere delictum, quam uertere mallet,
 Nullum ultra uerbum, aut operam sumebat inanem,
 Quin sine riuali teq; , & tua solus amares.*

Quoniam artem cum natura germanitatis uinculo copulandam esse, alteramque sine alterius adminiculo bonum poetam facere nunquam posse decreuit; atque elaborandum magnopere in artis præceptionibus ediscendis monuit, ut præstantiæ fulgor acquiratur: idcirco quod obstat fugiendum merito subdit. Ac primo à poematibus amouendam esse assentationem uitiorum adiutricem, uirtutumque pestem iubet; cauendumque magnopere, ne assentatoribus aures quispiam patefaciat; imo pensitandis carminibus uerorum amicorum, eorundemque doctissimorum uirorum acre iudicium subeat. qui recte conscripta probabunt, liturisque digna interlinent. amici quippe mendum peccatum suum existimabunt; cum ea sit inter amicum atque assentatorem differentia, quæ inter coquum & medicum. quorum alter saporum lenocinia, ac uaria exquisitissimorum ciborum condimenta excogitat, ut gustui tantummodo suauitatem præbeat, nullam incolumitatis rationem habens; alter uero ea comedenda esse admonet, quæ bonam seruent ualetudinem, gustatū autem nequaquam oblectent. eodem itaque modo amicus amico non nisi utilia, omnibusque de rebus ueritatem, etsi plerumque pariat odium, insusurrat. Assentator autem cuncta tam laudanda, quam improbanda extollit, dummodo se placere sentiat; et, ut Cicero inquit, ad alterius non modo sensum ac uoluntatem, sed etiam uultum atque nutum conuertitur. Quo fit, ut diuites quidam largitionibus assentatores inuitantes non secus, atque præco ad emendas merces populū conuocat, simulataque eorum approbatione decepti poeticam profiteri ardeant; carminaque à nemine unquam commendanda uero iudicio effundant. imo qui opibus affluens mensarum affectis opiparam frequenter

coenam dare, sponſionem uel pro egenis facere ualeat; aut ſi eam in urbe auctoritatem obtineat, ut a malis concertationibus, rixis, atque iurgiis eripere, inque litigioſis controuerſijs cui uelit fauere poſſit; tantam apud ſe pernicioſorum aſſentatorum multitudinem habebit, ut eorum blanditijs obcoecatus nullo pacto uerum amicum a falſo diiudicare poſſit; cum omnes æque de rebus omnibus aſſentiantur. quocirca nunquam obæratos, aut munerum ſpe deuinctos ſuarum lucubrationum cenſores conſtituet, qui recto iudicio præditus de ſe recte iudicari uolet. etenim largitione allectus ſemper lætitiæ plenum, amorisque, etſi falſi, oſtentatorem ſe præbebit. quinimo eius carmina legens, cui blanditur, non abſque ſumma admiratione clamabit; Dij immortales, quam præclare, optime, atque diuinitus rem hanc conſcripſit? adeoque ſe totum aſſentationi addicet, ut miratione obſtupefactus exalbescat. Cumque mentis inconstantia, & prauitate uultum quoque eius indicem crebra colorum mutatione uariabit non ſecus, atque chamæleon; qui ſtatim quæcūque attigerit colorem reddit; præ ſimulato etiam gaudio lachrimas effundet, falſaque lætitia elatus immoderate exultabit, ac temere geſtiet; imo pede terram quandoque tundens nihil melius, elegantius uel pertractari potuiſſe adiurabit. Aſſentator quippe ſimulata mente ad alterius uoluntatem ſe ſe accommodans magis laudare, inque laudando commoueri uidetur, quam uerus laudator, atque amicus. qui proſecto non niſi commendanda probat, uituperandaque reprehendit. quemadmodum expreſſiores ſtendunt mœſtitiã, maioremque lachrimarum uim profundunt qui mercede conuicti, ut defunctorum interitum deplorent, dolorem & fletum ſimulant; quam qui uere eorum mortem dolent. atqui eam inter ſe habent diſſimilitudinem, qua uerus dolor a falſo diſtat. illis enim lachrimis, quæ quidem citiſſime areſcunt, tantum oculi turgent; hiſce autem intimo mœrore cor, atque diutino cruciatur; illi in alienis malis dolentes apparent, cum uere nequaquam mœreant, hi uero ex animo condolent. Quapropter ab eo, qui optimo iudici ſua carmina perpendenda committere cupiet, reges, ac principes imitandi erunt. ut quemadmodum hi uino replere (tunc enim occulti mores, ac ſecreta animi proferuntur) & quodammodo multis poculis exa

Q ij

minare solent eos; quos in familiarium numero admittere uolunt, ne prius quàm adsciscant ignorent, an sint amicitia digni. ita uir acrioris iudicij, amicusque ab experientia rerum magistra comprobatus eligendus est, cui uersus examinandos tradat; ne à uasrorum adulatorū latentibus fallacijs, quasi uulpeculę fraude decipiatur. qui quidem rerum omnium simulatores pariter, ac dissimulatores cuncta blanditiarum caligine adeo confundunt; ut nulla amplius ueritatis lux splendescere possit. Quod contra euenire liquet, si doctissimo uiro, integro, optimoque uiro, inquam sine fuce & fallacijs, qualis Quintilius Varus habitus est Vergiliani poematis, ut asserunt, ab Augusto censor electus, carmina pensitanda quispiam commiserit. qui profecto in aliquod erratum incurrentē modeste, atque amice commonefaciet. quod si ille sæpe & sæpius frustra expertus melius reddere posse recusabit, tunc male compactos uersus penitus delere, iterumque alios politiores effingere, & quasi denuo nouam materiam informare iubebit; non aliter ac fabri ferrarij male informatum opus in rudem iterum, atque impolitam massam redigunt; incudi que restituto meliorem formam addere solent. At si ille nimiū per uicax, duræque ceruicis homo prorsus correctionem respuet, erroremque potius defendet, quàm litura delebit; tunc nullū ultra uerbum subijciet; imo falsa opinione inflatum in tenebris errare patietur; ne operam & oleum frustra amittat. qui enim non audientem admonet, minimeque obtemperanti præcipit, tempus absumere uidetur, perinde ac si surdo caneret. Quo fiet, ut philautiæ igne inflammatus, qui monitorem spernit, solus magnifaciat sua, probet ue, & quodammodo sine riuali sui ipsius amator sit. quippe ab omnibus despectus exhibebitur.

DE EMENDATORIS OFFICIO.

Vir bonus, & prudens uersus reprehendet inertes;

Culpabit duros; incomptis allinet atrum

Transuerso calamo signum; ambitiosa recidet

Ornamenta; parum claris lucem dare coget;

Arguet

*Arguet ambigue dictum ; mutanda notabit ;
 Fiet Aristarchus . Nec dicet , cur ego amicum
 Offendam in nugis ? hæ nugæ seria ducent
 In mala derisum semel , exceptumq; sinistre .
 Ut mala quem scabies , aut morbus regius urget ,
 Aut phanaticus error , & iracunda Diana ,
 Vesanium tetigisse timent , fugiuntq; poetam
 Qui sapiunt ; agitant pueri , incautiq; sequuntur .*

Reliquum est , ut optimi , prudentisque emendatoris officium designetur ; postquam id munus doctissimi uiri , atque (ut græco utar uerbo) φιλαλήθου proprium esse asseueravit ; ut in hac artis præceptione nihil desideretur . Et quamuis immensus sit campus , in quo euagari oporteret , si cuncta , quæ in examinandis poematibus requiruntur , recensere uellet ; breuiter tamē rem hanc perstringit ; ne lex , quam de breuitate promulgauerat in præceptis tradendis , abrogaretur . Bonus itaque corrector , ueritatisque sectator carmina sine ullo artificio compacta , nulla cura elaborata , impolitaque reprehendet ; dura mollienda , incompta uero superinducta linea penitus delenda esse præcipiet . ornamentorum quoque nimiam , ac redundantem luxuriam stilo depascendam esse monebit ; obscura etiam illustranda , ambiguaque explicanda commonefaciet ; ad ea uero , quæ mutanda iudicabit , notam apponet . fietque demum alter Aristarchus sapientissimus iudex . ille quippe uir doctissimus , ac certo præditus iudicio , cū sibi prouincia a Pisistrato data fuisset , ut Homeri fusa , ac dispersa carmina colligeret , quæcunque homericā redolebant maiestatem dijudicans in rhapsodiarū ordinem digessit ; adulterinum autem uersum asterisco notabat . Talis ergo cæsor optimus , ac prudentissimus , qualis Aristarchus , obsequium spernet ; nec inquiet , quod assentatores consueuerunt : quid mea interest alterius errorem coarguere ? aut cur amici nugas reprehendens illius odium in me concitabo ? is enim , cui semel leuia deli

Q iij

Et condonantur, mala postea illectus indulgentia in grauiora incidet; falsoque ab adulatoribus laudatus, re ipsa occulte derisus adeo praua opinione sua obcoecabitur, ut nunquam deinde castigationem admittat. quinimo falsa ac simulata eiusmodi approbatione inflatus persuasum habebit, neminem se meliora poemata posse conscribere. quocirca ab eius tanquam stulti, & uesani colloquio, consuetudine, atque contactu omnes sapientes abhorrebunt; ac ueluti scabiosum, malaue alia contagione laborantem, aut morbo regio affectum (eo quippe corripui uolunt medici, qui bili nimium uexantur, cuius equidem uii in insaniam ac furorem incidere solent) aut phanaticum, furijseue agitatum fugient; ne contagium contrahant, aut cum insipiente ipsi quoque insanire cogantur. eundem praeterea incauti pueri, qui nesciunt quantum periculum subeant, conuitijs, sibilis, atque lapidibus per urbem insectabuntur. erit denique omnibus ludibrio, & tanquam morio uulgo exhibilabitur. **R E S T A T**, ut qui sint proprie, quos ab iracunda Diana uexari dixerit, explicetur. Et quamuis non nulli eos accipiant, quibus ipsa, iratumue aliud numen furorem immiserit; alij tamen comitiali morbo laborantes, quos Graeci uocant ἐπιληπτικός, intelligunt. eum quippe ob cerebri uitium euenire asserunt medici; cui Luna, quae eadem est cum Diana, quemadmodum Sol cordi, dominari existimatur. praesertim quod epilepsi affici uolunt illos Astrologi; quorum in genitura Luna horoscopum tenens e regione aduersos habuerit Saturnum pariter, atque Mercurium. tunc enim merito irata dici potest; nam mala in configuratione collocata noxio aspectu irradiatur. uel quod lunatico morbo corripui solent, qui interlunij coniunctionisue tempore, quam uocant coitum, editi fuerint; cum luna laborare fertur, & quodammodo iracunda lumen denegat; unde lunaticos dictos uolunt.

Hic dum sublimes uersus ruclatur, & errat,

Si ueluti merulis intentus decidit auceps

In puteum, foueam ue; licet succurrite longum

Clamet io ciues, non sit qui tollere curet.
 Si quis curet opem ferre, & demittere funem,
 Qui scis, an prudens huc se deiecerit, atque
 Seruari nolit? dicam, Siculiq; poetæ
 Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
 Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnā
 Insiluit. sit ius, liceatq; perire poetis;
 Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.
 Nec semel hoc fecit; nec si retractus erit, iam
 Fiet homo, & ponet famosæ mortis amorem.

Pro frigido stultū ac temerariū accipit. sub glaciali quippe coelo editos stolidos, incōsul-
 tos, mortisq; contem-
 ptos esse constat.
 Quod quidem in fer-
 uenti regione contra
 euenire hinc patet, q̄
 Heraclitus sub siccio-
 re aere animam esse
 prudētiorē asserebat.
 uel potius ad aliā do-
 ctōrū hominū senten-
 tiā alludit; qui calido
 sanguine præditos sa-
 pere, frigido uero cō-
 tra desipere arbitren-
 tur. Vnde Maro: Sim-
 has ne possim naturæ
 accedere partes, Fri-
 gidus obstiterit circū
 præcordia sanguis.

Adhuc Horatius insanos infectatur, qui opinione sua inflati poe-
 sin profitentur; ac nescio quo pacto irridens nūquam sibi satisf-
 facere uidetur; inque eis elidendis iocosum, atque ridiculum
 exemplum interponit. inquit enim, tanto eiusmodi insania af-
 fectum omnibus esse odio; ut si, dum tumidus, uersusque euo-
 mēs huc & illuc uagatur, ueluti auceps aucupio inhians, in fos-
 sam puteum ue incidere; quod quidem Thaleti Milesio sidera
 contemplanti accidisse perhibent; licet uehementer, diuque cla-
 met, io ciues succurrite, uestrumque municipem seruate, nemo
 tamen opem ferre curet. Nam si quis forte auxilio uelit esse, fu-
 nem ue demittere, statim ego occurram. qui scis an consulto,
 sponte sua, & perlibenter huc se deiecerit, seruarique nolit?
 Non ne Empedocles Agrigentinus physicus poeta, uel, ut Ari-
 stoteles decreuit, potius φυσικός, quā poeta uocandus; cu-
 ius dogmata noster diuinus Lucretius latinitati tradidit; dum
 stultus, ac uecors immortalitatem adipisci cupiebat, Deusque
 a posteris haberi, in ardentem Aetnam se præcipitauit? quod
 quidem, auctore Philostrato, sic antea prædixerat; χούρετ' ἐγὼ δὲ
 ὕμιν θεὸς ἀμβροτῶν, οὐκ ἔτι θνητός. Cum itaque homo quilibet mor-
 tem oppetendi liberam habeat facultatem; quā Deus tanquam

optimum remedium in tantis uitæ poenis mortalibus dedit ; licet poetis sibi ipsis mortem consciscere ; eosque a uita discedere sinamus . idem enim scelus est inuitum seruare , quod occidere . Nec semel hac uia , sed sæpe & sæpius mortem attentauit . Quod si nunc retractus seruabitur , non idcirco amissam rationem , à qua discedens belua euasit , hominisque mentem recuperabit , imo à temerario , & incōsulto proposito non decedens nunquam famosæ mortis cupiditatem deponet , donec ipsam assequetur . Nemo igitur a casu uoluntario eum extollat ; ne , dum iuuare conetur , offendat ; aut dum ἀνδραπῶν ἀνδρώπων δάμονιον esse uelit (ut est in græcorum prouerbio) ab ipso lupus habeatur .

Loca taëta fulmine maiores acri studio procurabāt , sacerdotē adhibebāt , dispersa fulminis uestigia colligebāt ; terræq; sacris rite peractis , constructaq; ara , ac bidēte cæsa eū locū bidental appellabāt ; quē uiolare nefas erat . Par . Cæterū triste dixit , uenerādū , atque horrendū . Locu . . . sanctus , ac religiosus animis superstitione deuinctis terrorē incutit . Qua quidem de causa et Maro horredā uocauit sibyllā .

*Nec satis apparet cur uersus factitet , utrum
Minxerit in patrios cineres , an triste bidental
Mouerit incestus . certe furi ; ac uelut ursus
Obiectos caueæ ualuit si frangere clathros ,
Indoctum , doctumq; fugat recitator acerbus .
Quem uero arripuit , tenet , occiditq; legendo ,
Non missura cutem , nisi plena cruoris , hirudo .*

Consueuerunt hic non nulli critici de Horatij inconstantia admirari ; ut qui in tradendis præceptis breuitatem diligentissime custodiendam esse præceperit , ac postremo in eludenda quorundam pseudopoetarum insania , quæ quidem res nihil ad artem attingere uidetur , à sterilitatis angustijs in fertilitatis campos exierit ; penitusque λακωνισμὸν deseruerit . Hisce ergo respondendū arbitror , Horatium , qui alioqui in condendis legibus omnium breuissimus fuit , pusilla quadam digressionem opusculum hoc cōsulto terminare uoluisse ; ut lectori notum faceret , se quādoque posse dicere copiose ; ubertatisque floribus , cum oportuerit , redundare . uel acerbissimo odio inflāmatum , quo in insolentium uesaniam inuehebatur , breuitatis fuisse oblitū dicamus . Itaque opus absoluens , remque omnem poeticam uolens concludere

non

non ab re esse duxit, de causa eiusmodi insipientiæ quærere, quo uidelicet læso numine, qua spreta religione, aut quo scelere perpetrato furor ille cuiuspiam temere effutiendi carmina immissus fuerit. an fortasse, quòd in parentum cineres minxerit, sepulchrumque uiolauerit? quod quidem nefas habebatur. Tanta quippe apud ueteres sepulchrorum erat superstitio; ut locum, quò quis inferebatur, aliquot pedes quaqua uersus designarint; inscriptioneque cauerint, ne citra designatum spatium alium quempiam humo contegerent; uel, ut quidam opinantur, arbores sererent, quæ radices egissent; terramue ararent, aut foderent, ne ossa detegerentur. Vnde auctor alibi inquit,

Mille pedes in fronte, trecentum cippus in agrum
Hic habet.

An potius illi infantiã Dij dederunt, quòd impurus, ac sacrilegus locra sacra polluerit? qualia erant de cœlo tacta, bidentalibus nūcupata, quòd ibi binæ oues mactabantur; quæ uomere, aut alio rustico instrumento uiolare crimen habebatur. Vt cunque sit, aut quouis scelere coinquinatus, certe furit, bacchanaturque. imo cum urbe uagatur recitator odiosus, perinde atque ursus conuulsis repagulis, effractisque cancellis erumpens populum perterret, doctosque pariter atque indoctos fugat; ne eius molesta recitatione distineantur; dignus equidem qui in carcerem, tanquam teterissima belua in caueam, detrudatur; cathenisque ac uinculis constringatur, ne amplius egredi possit. nam si forte aliquem arripuerit, nunquam dimittet, donec incondita carmina eructans furorem suum expleuerit; miseroque illi tantam molestiam iniecerit, ut uitam sibi esse acerbam putet. Imo quæadmodum hirudo, si semel cuti inhæserit, nunquam exugere desinit, ni sanguine plena, satiataque fuerit; a quo fugendo sanguisugæ nomē acquisiuit: ita poeta ille ineptissimus si quem natus fuerit, cui carmina euomere possit, tandiu recitando detinebit, quoad uitæ poenitere faciat; potiusque mortem, quæ rerum omnium est extremum, efflagitare, quàm rursus in eiusmodi pestem irruere. **SED IAM** receptui canere tempus admonet, ac riuulos claudere; quoniam sat prata biberunt: ut desinant oblatrare, qui hoc opus ab Horatio imperfectum relictum fuisse contendunt. nihil enim, meo iudicio, quod ad ar-

tis huiusce præceptiones attineat, in eo desiderari potest. Nam si leuiores quædam consecrari uoluisset, quæ alioqui conscribendorum carminum ratio postulare uidebatur, grammatici officium persoluisset. si præterea nonnulla alia parerga adiunxisset; quæ potius uerborum ubertatem, quam materiam perutilem studio sis apportassent; frustra paginam absumpsisset; imitatusque hîrudinem, legislatoris decorum non retinuisset; quod a breuiloquio nequaquam discedere oportere supra monuerat: imo crimen subiisset, quod ab alijs summopere euitandum iusserat. Vnde non inconsulto eiusmodi comparatione libellum conclusit; ut innueret satis, superque de arte poetica præcepisse, nihilque amplius ea de re dicturum; ne pro uoluptate molestiam, aut demum pro emolumento detrimentum attulisset.

F I N I S.

SERIES LITERARVM.

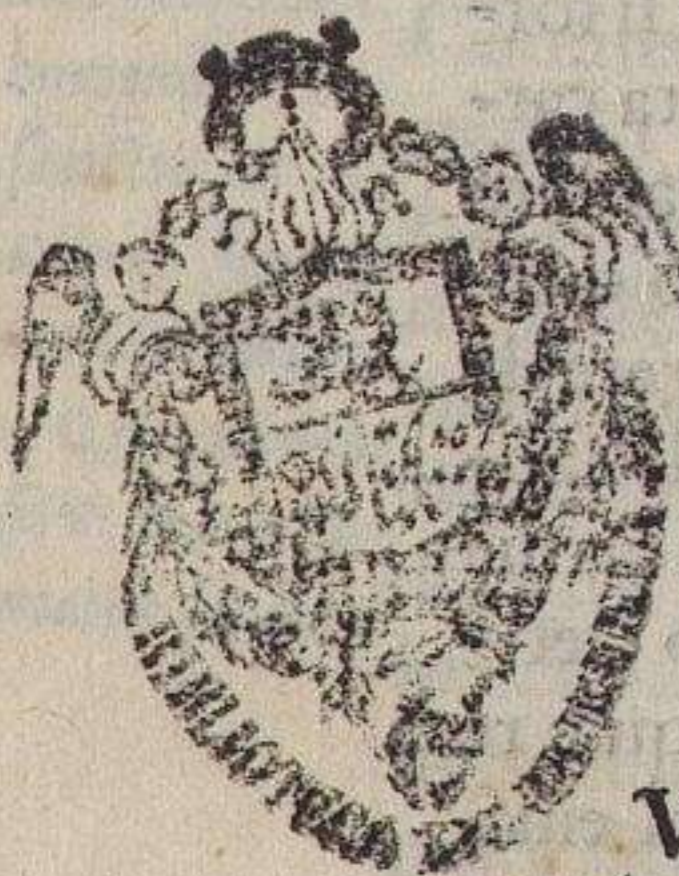
ABCDEFGHIJKLMNO P Q.

Omnes sunt duerniones, præter Q ternionem.

APVD ALDI FILIOS.

VENETIIS, M. D. XLVI.

MENSE AVGVSTO.

EVISI
EPED
INHO
POET

118

8430